

บันทึกของมดแล็บ ไซยวงค์

ที่ระลึกในโครงการแลอดิต มองอนาคต เมืองหาดใหญ่
เครือข่ายวิจัยชุมชน สำนักวิจัยและพัฒนา ม.อ.

(พิมพ์ครั้งที่ 2)

เกริ่นนำ

(พิมพ์ครั้งที่ 1)

บันทึกฉบับนี้ เป็นของ นายพลับ ไชยวงศ์ ซึ่งทางผู้จัดทำได้รับต่อมาจากอาจารย์พิชัย ศรีใส บันทึกฉบับนี้นับว่าเป็นจดหมายเหตุท้องถิ่น ที่บันทึกโดยชาวบ้านที่อยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบันทึกอย่างแท้จริง ดังนั้นบันทึกฉบับนี้จึงเป็นใบเบิกทางที่ดี สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาประวัติศาสตร์หาตใหญ่

เนื้อหาในบันทึกฉบับนี้กล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของตั้งแต่ในสมัยอดีต ไล่เรียงลำดับตามการพัฒนาการ บันทึกฉบับนี้จึงเปรียบเสมือนกระจกที่ช่วยสะท้อนให้เราเข้าใจภาพของความเป็นมาของหาตใหญ่ได้มากขึ้น

ทางผู้จัดทำเล็งเห็นถึงประโยชน์ของบันทึกฉบับนี้ จึงต้องการเผยแพร่ให้ชาวหาตใหญ่ผู้สนใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองหาตใหญ่ ได้เข้าถึงบันทึกฉบับนี้ได้ง่ายขึ้น จึงได้ทำการปริวรรตใหม่ โดยการปริวรรตครั้งนี้ยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของบันทึกฉบับเดิมมากที่สุด เพื่อแจกแจงให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการแลอดีต มองอนาคต เมืองหาตใหญ่

เครือข่ายวิจัยชุมชน

บทเกริ่นนำ

(พิมพ์ครั้งที่ 2)

เอกสารของหมอพลับ ไชยวงศ์ เป็นเอกสารที่ทรงคุณค่าต่อการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวในอดีตของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งบันทึกขึ้นมาจากความทรงจำในอดีตนับแต่วัยเด็ก สมัยบวชเป็นสามเณรที่วัดคลองเรียน และได้ติดตามหลวงพ่อบาน ปุญญมณี (สกุลเดิม ชนวรรคณ์) และทำงานทางค้ำนสาธารณสุขสังักตหน่วยงานในเทศบาลหาดใหญ่ ซึ่งชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า หมอพลับ จนเกษียณอายุราชการ นับได้ว่าเป็นบันทึกจากความทรงจำของบุคคลพื้นถิ่นพื้นที่ ที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาเป็นไปในแง่มุมต่าง ๆ

จากจุดเริ่มต้นการก่อร่างรวมตัวกันของกลุ่มคนพื้นถิ่นพื้นที่ใน 8 ชุมชน ก่อนที่จะมารวมตัวเป็นเมืองหาดใหญ่ในทุกวันนี้ โดยแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการเติบโตของเมืองหาดใหญ่ ทั้งทางด้านกายภาพจากสภาพป่า พรุ บึง หนอง คลอง ปราง มาเป็นบ้านเป็นเมือง และกลุ่มบุคคลทั้งภาคเอกชนและภาครัฐที่ร่วมมือกันสร้างสรรค์ความเจริญให้กับเมืองหาดใหญ่

นับตั้งแต่หลวงพ่อบาน ปุญญมณี ชุณนิพัทธ์จินนทร (เจีย กี่ ซี) นายสี กิมหยง พระเสนหามนตรี (ชื่น สุคนทรหงส์) พระยาอรรคระวีสุนทร (สงวน ศตวรรคณ์) รวมทั้งกลุ่มตระกูลตั้งเดิมในท้องถิ่นอีกด้วย โดยเฉพาะหลวงพ่อบาน ปุญญมณี ท่านมีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานการเติบโตของเมืองหาดใหญ่มาแต่แรกเริ่ม

จากคำบอกเล่าของคุณยายสมจิตร ภรรยาของหมอพลับ ไชยยะวงศ์ เมื่อ พ.ศ. 2548 (อายุ 91 ปี) ได้กล่าวว่ หมอพลับบันทึกเรื่องราวจากความทรงจำไว้นานแล้ว ต่อเมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ใน พ.ศ. 2531 ทำให้เอกสารนี้ได้รับความเสียหายมาก จึงต้องบันทึกขึ้นมาใหม่ ณ สำนักงานห้องแถวห้องกลางในจำนวน 3 ห้องของหมอพลับ โดยได้รับความอนุเคราะห์จากนายเคร่ง สุวรรณวงศ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองหาดใหญ่ในเวลานั้น ได้ส่งเจ้าหน้าที่เทศบาลมาช่วยพิมพ์ตามคำบอกเล่าเป็นเวลาประมาณครึ่งเดือน บันทึกความทรงจำฉบับนี้ถูกบันทึกเมื่อ พ.ศ. 2536 ก่อนที่หมอพลับจะถึงแก่กรรมเพียง 1 ปีเท่านั้น

เอกสารของหมอพลับ ไชยยะวงศ์ ฉบับนี้เป็นฉบับที่ได้รับการจัดรูปแบบการพิมพ์ใหม่ ทั้งการจัดเรียงลำดับเนื้อหา การย่อหน้า การเว้นวรรคตอนและการขีดเส้นใต้ ตามที่เครือข่ายวิจัยชุมชนสำนักวิจัยและพัฒนา ม.อ. ได้จัดพิมพ์ใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึกในโครงการแลอดีต มองอนาคต

เมืองหาดใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2550 ดังนั้นจึงอาจมีความแตกต่างไปจากต้นฉบับเดิม

อนึ่งในการเสวนาทางวิชาการเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองหาดใหญ่ ในวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2553 เห็นคุณค่าและความสำคัญของเอกสารดังกล่าว จึงได้นำมาเผยแพร่อีกครั้งเพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา รวมทั้งทำความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองหาดใหญ่ในอีกมิติหนึ่ง

ศรีสุพร ปิยรัตนวงศ์
22 มิถุนายน 2553

ประวัติย่อ

เทศบาลเมืองหาดใหญ่ ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลหาดใหญ่ ซึ่งประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขาภิบาล เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๑ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ต่อมาสุขาภิบาลแห่งนี้ ได้เจริญขึ้นตามจำนวนพลเมืองหนาแน่นและกิจการค้าเจริญก้าวหน้า กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศพระราชกฤษฎีกายกฐานะสุขาภิบาลหาดใหญ่ ขึ้นเป็นเทศบาลตำบลหาดใหญ่ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๘ ส่วนพนักงานสุขาภิบาลได้อโอนมาจากอำเภอหาดใหญ่

เทศบาลตำบลหาดใหญ่

มีสมาชิก ๑๒ นาย และมีคณะเทศมนตรี ประกอบด้วยนายกเทศมนตรี และเทศมนตรี ๒ นาย โดยราษฎรในท้องถิ่นคัดเลือกขึ้นมา โดยการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง โดยความเห็นชอบของสภาผู้บริหารกิจการท้องถิ่น

ชุดที่ ๑

นายอุดม	บุญหลง	นายกเทศมนตรี
นายเนือง	ศตะรัตน์	เทศมนตรี
นายชื่นแข่ง	ศิริวงษ์	เทศมนตรี

ชุดที่ ๒

พระยาพิทักษ์	โลหพิตรนายก	เทศมนตรี
นายเกลือ	สว่างภพ	เทศมนตรี
นายเนือง	ศตะรัตน์	เทศมนตรี
นายเซ่ง	จินาพันธ์	เทศมนตรี
นายเม่งฮุย	ชวพงษ์	เทศมนตรี

การก่อสร้างเทศบาล เสร็จเปิดบริการประชาชน เชิญสมาชิกสภาเทศบาลประชุมตั้งงบประมาณ เพื่อดำเนินการบริหารกิจการเทศบาลและ

คัดเลือกพัฒนาบุคคลผู้มีคุณวุฒิและความรู้ความสามารถชำนาญบรรจเป็นพนักงาน เทศบาล ประจำแผนกและลูกจ้างเพื่อประสิทธิภาพการทำงาน

และต่อมาประชุมสมาชิกสภาเทศบาล เกี่ยวกับเทศบัญญัติกฎหมาย การตั้งงบประมาณรายรับ-รายจ่าย ประจำปี เดือน ประจำปี

หมวดช่าง หนักไปในทางถนนหนทาง และคูรางระบายในด้าน สุขาภิบาล

หมวดสาธารณสุข รับคนใช้รักษาพยาบาลทั่วไป เป็นคนภายนอก ไม่มีที่พักนอน และแนะนำการสุขาภิบาลอนามัย และการป้องกันโรค และตรวจแนะนำสถานที่ประกอบกิจการค้าให้ถูกสุขลักษณะ การเก็บกวาดขยะมูลฝอย และการเก็บถ่ายเทอุจจาระ แนะนำการใช้ส้วมถึงเทในเขตรับผิดชอบ สมัยนั้นใช้ส้วมถึงเท

ระยะต่อมา เชิญสมาชิกสภาเทศบาล และท่านผู้ทรงคุณวุฒิชื่อถนน ในเขตเทศบาลตำบลหาดใหญ่ สมัยนั้นมีถนนดินหลังสถานีรถไฟหาดใหญ่ ซึ่งเป็นตลาดหอยม เป็นศูนย์กลางของบ้านโคกเสม็ดชุนเป็นถนน๓-๔สาย แต่สายอยู่ในวงกำจัดและบอกชื่อถนน (ถนนเจียกซี้) ชาวบ้านในหมู่บ้านใน ตำบล รู้ว่าเป็นถนนเก่าแก่สี เพราะอยู่ในที่ดินของเก่าแก่สี ขอโทษด้วยเพราะ คนทั่วไปรู้จักเก่าแก่สี และตอนนั้นเก่าแก่สีอยู่ในตลาดหลังคามุงจาก ถนนลง จากสถานีรถไฟหาดใหญ่ ขอโทษด้วยในการออกนามเก่าแก่สี เพราะตอนนั้น ท่านขุนนิพัทธ์จีนนคร ยังไม่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้ท่านเป็น ขุนนิพัทธ์จีนนครและพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญตรา

พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๗๖ อาณาเขตตลาดโคกเสม็ดชุนในย่านชุมชน

ทิศตะวันออก เป็นป่าละเมาะ คลองเตยในลำคลองรรมย์พันธุ์ไม้เล็ก ใหญ่

ทิศตะวันตก ถัดจากรางรถไฟ เป็นทุ่งนา ถึงบ้านท่าเคียน

ทิศเหนือ เป็นทุ่งหญ้า เกาะไม้ไผ่ยาวล้วย ไม้เล็ก-ใหญ่

ทิศใต้ เป็นทุ่งหญ้า ทุ่งนาปริง (พรุบัว) หมู่บ้านหาดใหญ่

ประธานสภาเทศบาลเชิญสมาชิกเทศบาล และท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ชำนาญวรรณคดียอดนักปราชญ์ สมัยนั้นหลายท่านปรึกษาหารือตั้งชื่อถนน ในเขตเทศบาล ตำบลหาดใหญ่ โดยยึดหลักสิ่งสำคัญและบุคคลบรรพบุรุษ ในที่นั้น

บริเวณอำเภอหาดใหญ่

๑. ถนนสาครมงคล หมายถึง อยู่ติดแม่น้ำลำคลองหาดใหญ่
๒. ถนนศรีภูวนาท หมายถึง หลวงศรีภูวนาทบุรารักษ์นายอำเภอเหนือคนแรก
๓. ถนนพลพิชัย หมายถึง หลวงพล นายตำรวจนอกราชการในสมัยนั้นอยู่อำเภอเหนือมานาน บ้านตรงข้ามด้านทิศตะวันออกสนามชนโคสมัยนั้น เตี้ยวนี้สนามชนโค เป็นเรือนบ้านพักครู โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาและศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เตี้ยวนี้ถนนซอยเป็นนามชื่อของราษฎร
๔. วัดโคกเสม็ดขุ่น ในนามบ้านโคกเสม็ดขุ่นเปลี่ยนเป็นสนามคนสมาน แปลเป็นสนามสามัคคี บรรพบุรุษผู้สร้างวัดนี้มีความสามัคคีซึ่งกันและกัน

บริเวณบ้านโคกเสม็ดขุ่น

๑. ถนนสายตรงลงมาจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ ไปทางทิศตะวันออกเรียกถนนธรรมบุญวิถี หมายถึง พ.ศ.๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญ
๒. ถนนนิพัทธ์อุทก หมายถึง ผู้ให้กำเนิดถนนสายนี้(มาจากถนนเจ็บบักชี) นามเดิมเก้าแก้ว ผู้สร้างตั้งชื่อมาก่อน
๓. ถนนไทยอิสระ หมายถึง ประเทศไทยเป็นอิสระ
๔. ถนน๒๔มิถุนา หมายถึง วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ เป็นวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ชุดที่ ๓

นายเผือกเซียง	โดยประการ	นายกเทศมนตรี
นายแนม	สุวรรณศิลป์	เทศมนตรี
นายเม่งฮุย	ชวพงษ์	เทศมนตรี
นายเกลิออน	สว่างภพ	เทศมนตรี
นายเนือง	ศตะรต์	เทศมนตรี

ถนนศุภสารรังสรรค์ นามชื่อถนนมาจากสกุลเก่าแก่ยกสันที่สืบเนื่องกันมา และสมัยนั้นบริเวณนี้เป็นทุ่งหญ้าเก่าแก่ยกสันเป็นเตียงของเก่าแก่กิมหยง ชุดที่ ๔ และชุดต่อมา เมื่อได้รับการแต่งตั้ง ให้ดำรงมีหน้าที่ตามเทศบัญญัติ แล้วก็ปฏิบัติต่อไป ซึ่งสิ่งนั้นไม่ผิดต่อเทศบัญญัติและไม่ผิดต่อกฎหมาย เช่น คณะเทศมนตรีชุดก่อนกำลังตัดถนนหรือกำลังก่อสร้างสะพาน แต่ยังไม่สำเร็จ ทหมดสมัยลง หรือลาออกชุดใหม่เข้าบริหาร และรับผิดชอบต่อไป ส่วนถนนก็บำรุงซ่อมแซมต่อไป เพราะเป็นงานของท้องถิ่น และชุดที่ ๔-๕ บังเกิดสงครามญี่ปุ่น เจ้าหน้าที่รับภาระอย่างหนัก

ระยะต่อมาคณะเทศมนตรี เทศบาลหาดใหญ่สมัย ๑ มองเห็นคุณงามดีของท่านขุนนิพัทธ์จินนคร ได้ทำความเจริญให้แก่ท้องถิ่นตลอดมา และได้อุทิศที่ดินส่วนตัวให้เป็นที่สาธารณะกุศลสร้างถนนหนทางหลายสาย เป็นประโยชน์ในทางคมนาคมเป็นอันกอปร

คณะเทศมนตรี จึงขออนุมัติจากกระทรวงมหาดไทย เปลี่ยนชื่อถนนคือ ถนนนิพัทธ์อุทิศเป็นถนนนิพัทธ์อุทิศ ๑ ถนนไทยอิสระเป็นถนนนิพัทธ์อุทิศ ๒ และถนน๒๔ มิถุนาเป็นถนนนิพัทธ์อุทิศ ๓ ตั้งแต่บัดนั้นมา

เทศบาลเมืองหาดใหญ่

วางศิลาฤกษ์เทศบาลเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๐ เวลา ๑๑.๑๖ น. หม่อมเจ้าทองคำเปลว ทองใหญ่ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาเป็นประธานซึ่งที่ดินแปลงนี้ได้ชื่อจากนายแพทย์ไพบูลย์ สิทธิคุณ ในสมัยนั้นซึ่งท้องถิ่นยังไม่เจริญ

นายโกเมศ	อินทวงค์	นายกเทศมนตรี
นายธนา	พันธุ์เมธา	เทศมนตรี
นายเคร่ง	สุวรรณวงศ์	เทศมนตรี
นายกิม	ฉายะนันนท์	ปลัดเทศบาล
นายเศียร	สิทธิรักษ์	ช่างเทศบาล
นายเจริญ	ลิมสกุล	สถาปนิก

การวางศิลาฤกษ์สร้างเทศบาลสมัยนั้น นับว่าเป็นพิธีวางศิลาฤกษ์สร้างอาคารสถานที่ทำการของ ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ ของเมืองหาดใหญ่

ในจำนวน ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ประธานในนามผู้ว่าราชการชั้นหม่อมเจ้า และประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ พรหมณอรุณสยามภพ พรหมณในราชสำนักครบชุด พระราชาคณะ ๙ องค์พิธีกร นายปลั่ง วิริตมณี และแขกผู้มีเกียรติ ก่อสร้างเสร็จทำการเปิด เทศบาลเมืองหาดใหญ่วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๑ เวลา ๐๘.๓๕ น.

โดย

นายพ่วง สุวรรณรัฐ

รองปลัดกระทรวงมหาดไทย

1. ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเหนือหรืออำเภอหาดใหญ่ เท่าที่ทราบสถานที่แห่งแรก ตั้งทางทิศตะวันตก บริเวณที่ทำการประปาส่วนภูมิภาค ถนนราษฎร์เสรี สมัยนั้นชื่อถนนไม่มี เป็นอาคารไม้บังกะโลยกพื้น หลังคามุงจาก ฝากั้นไม้ไผ่สาน ต่อมา

2. ย้ายไปตั้งบริเวณบ้านพักข้าราชการ ทางทิศเหนือที่ว่าการอำเภอ ปัจจุบัน รูปร่างอาคารยกพื้น หลังคามุงจาก ฝากั้นไม้ไผ่สาน ใกล้เคียงบ้านพัก นายอำเภอหลวงทิพย์กำแหงสงครามสมัยนั้น(พระเสน่หามนตรี)

3. ย้ายมาตั้ง ที่ว่าการอำเภอปัจจุบัน เป็นอาคารบังกะโลยกพื้นออกมุขด้านหน้า มีบันไดขึ้นลง๒ข้าง เหนือ-ใต้ และด้านหลังบันไดหลังคามุงกระเบื้อง เกาะขอ ฝากั้นไม้กระดาน ชั้นล่างด้านหน้าโปร่ง ด้านหลังเป็นห้องพัสดุเก็บของ

ต่อมาได้เปลี่ยนอาคารเป็นตึก๒ชั้น การก่อสร้างในพื้นที่เดิมอย่างที่ปรากฏอยู่เวลานี้

ประมาณปี ๒๔๖๐ ได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอเหนือ เป็นอำเภอหาดใหญ่ สมัยหลวงทิพย์กำแหงสงคราม(พระเสน่หามนตรี)เป็นนายอำเภอ สิ่งที่สำคัญ สัญลักษณ์อำเภอหาดใหญ่

มีแม่น้ำลำคลอง เรียกชื่อต่อเนื่องกันมา คลองหาดใหญ่ สมัยก่อนขอบเขตกว้างและน้ำลึก มีจำนวนปลาและสัตว์น้ำหลายชนิด มีกระเข้ ปลาเป่า ปลาหลายชนิด น้ำไหลมาจากภูเขาประเทศมาเลเซีย สู่ทะเลสาบเมืองสงขลา ผ่านอำเภอเหนือ

หาดใหญ่มีคลอง มีท่าจอดเรือบรรทุกสินค้า

หาดใหญ่มีคลอง มีท่าเรือรับจ้าง ชำผากไปมาจากตก-ออก

หาดใหญ่มีหาดทรายอยู่ด้านทิศใต้ปลายถนนสันติราษฎร์ ต่อมาผ่านโรงงานซ่อมผ้าสมัยหนึ่ง หาดใหญ่มีคลองคดเคี้ยวเลี้ยว ฤดูมรสุมต้นลำธารน้ำสายเหนือไหลสู่ทะเลสาบ กระแสน้ำพัดทรายมากองตามหาดทรายเป็นระยะ โดยเฉพาะหาดทรายท่าเรือหาดใหญ่ มีบริเวณท่าเรือประมาณ ๑ ไร่เศษ สมัยนั้นมีอาณาเขตบริเวณบ่อประปาส่วนภูมิภาคมีบ้านเรือนมีประปรายไม่กี่หลังคาเรือน สมัยนั้น

หาดใหญ่มีท่าหาดทราย น้ำพัดพาทรายมากองตามคลองคดเคี้ยวเป็นระยะ แม้ประชาชนจะขนทรายไปทำการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนและขนทรายนำเข้าวัดเพื่อบูรณะและก่อสร้างเสนาสนะทรายก็ไม่หมดเพราะกระแสน้ำพัดทรายมาเรื่อยๆทุกปี

หาดใหญ่มีท่าจอดเรือแจว เรือพาย เรือแจวมือพ่อค้าขายน้ำผึ้งและขายหม้อดิน กระเบื้องฯ จากเกาะชอ บ่อตาน บ่อโอ ซิงโค และบางเขียดน้ำสิบค้าล่องได้สู่หาดท่าเรือหาดใหญ่จำหน่ายแลกเปลี่ยนสินค้าวันนัด (วันอาทิตย์)

หาดใหญ่เป็นที่จอดเรือพาย เป็นเรือพายชำผากจากตก-ออกตลอด ๒๔ ชั่วโมง ค่าบริการคนละ ๑ สตางค์แดงๆมีรู รับส่งผู้ที่มาธุรกิจจากตะวันตกมาฝั่งตะวันออก และจากตะวันออกมาฝั่งตะวันตก จากตำบลควนลัง หูแร่ ม่วงค่อม จลุงและรัตภูมิ ตลอดเมืองสตูล ตอนนั้นถนนสายควนเนียง-สตูล และหาดใหญ่ สตูล ยังไม่มี หากมีความประสงค์เดินทางไปเมืองสตูล เดินผ่านเขาแก้ว ชวงตำบลจลุง ไปออกตำบลบ้านควนบุรี เข้าเขตเมืองสตูล

และอีกทางจากตำบลคลองหอยโข่ง โคกม่วง ทุ่งลานฯ เดินทางมาเป็นพวกเป็นหมู่ มาพักนอนค้างคืนที่ศาลาริมคลองหาดใหญ่ เพราะระยะทางไกลด้วยการเดินเท้า

หาดทรายนอกจากกล่าวมาแล้ว มีหาดทรายตามกระแสน้ำพัดมาจากเหนือน้ำ จากแดนมาเลเซียตลอดถึงปากน้ำแหลมโพธิ์ออกทะเลสาบมีทรายกองเป็นระยะ

คำว่าหาด ในอดีตท่านบรรพบุรุษหลายท่านว่ามาจากต้นพฤษภชาติ ต้นมะหาดขนาดใหญ่ ชนิดหนึ่งและต้นมะหาดนี้อยู่บริเวณบ้านหาดใหญ่ ซึ่งที่นั่นเป็นละเมาะริมสายลำธารคลองเล็ก (เดี๋ยวนี้ถนนศรีภูวนาท)

อีกนัยหนึ่งว่า หาดใหญ่มาจากหาดทรายซึ่งทรายน้ำพัดพามาตามลำแม่น้ำจากเทือกเขาแดนเขตมาเลเซียสู่ทะเลสาบเมืองสงขลา ผ่านอำเภอเหนือ-หาดใหญ่

บ้านโคกเสม็ดชุน เป็นที่ตั้งป้ายหยุดรถไฟได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถานีรถไฟหาดใหญ่ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่

สถานีตำรวจภูธร เรียกชื่อสมัยนั้นโรงพัก ตั้งอยู่ที่โรงเรียนเทศบาล๒ รูปตัวอาคารยกพื้นสูง ใต้ถุนโปร่ง หลังคามุมกระเบื้องเกาะยอด ผากันไม้กระดาน ด้านหน้าปลูกต้นนมแมว ตัดตกแต่งเป็นกำแพง ขกธงประจำชาติผ้าสีแดงสีเหลี่ยมผืนผ้า มีรูปช้างเผือกภายในผืนผ้าเป็นสัญลักษณ์ประเทศไทย

บุคคลที่เข้าประจำการเป็นพลตำรวจภูธร ต้องคัดเลือกชายฉกรรจ์ อายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ จีบฉลากใบดำใบแดง (สมัยนั้นไม่มีใครอยากสมัคร) เรียกว่า ตำรวจเกณฑ์ ประจำการ ๒ ปี ปลดออกมายกเว้นการเสียเงินรัฐูปการปีละ ๔ บาท และแรงงานโยธาทางราชการ

วันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นพิธีงานใหญ่โต สถานที่ราชการที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจภูธร (โรงพัก) อาคารบ้านเรือนร้านค้าภายในตลาดตกแต่งประดับประดาประดับโคมไฟ ชุ่มประดับประดับปักด้วยทางมะพร้าวและใบกึ่งสนประดับโคมไฟ ทำด้วยลำไม้ไผ่ ตัดข้อปล้องบรรจุน้ำมันก๊าดปิดทำด้วยสังกะสี จุดไฟปักไว้หน้าบ้าน ห่างกันตามระยะ

มีมโหรีสหพื้นเมืองหนึ่งตะลุง มโนราห์ฉลองกัน๓วัน๓คืน สถานที่ปลูกโรงมโหรีสหหนึ่งตะลุงปลูกบริเวณ ๓ แยก ๔ แยก หน้าที่ว่าการอำเภอโรงพัก ในย่านชุมชน สนามชนโค (มโนราห์) สนามชนโคเดี๋ยวนี้โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาและศูนย์ศิลปวัฒนธรรม

นายหนึ่งตะลุง และมโนราห์ ตลอดอุทิศ ยกเว้นการเสียเงินรัฐูปการ (เงินรัฐูปการปีละ ๔ บาทต่อคน) และงานโยธา ซึ่งทางราชการต้องการใช้แรงงาน

สนามอำเภอเหนือ เป็นสนามหญ้าเนื้อที่ประมาณ ๔-๕ ไร่ ในสนาม-
ชนโค มีศาลาเกษตรและสระน้ำติดต่อกัน น้ำไม่แห้ง เพื่อไว้สำหรับข้างกินน้ำ
อยู่ด้านหลังโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาและศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเวลานี้
ศาลาเกษตรอยู่ขอบสระน้ำสูงระดับตัวข้าง เพื่อไว้สำหรับเจ้านายชั้นข้าง
โดยข้างไม่ต้องหมอบลงกับพื้นดิน สมัยก่อนเจ้านายผู้ปกครอง รับผิดชอบ
ตามหัวเมือง จะไปตรวจราชการ ต้องขี่ช้าง เพราะสมัยนั้นรถยนต์ไม่มี
(ในท้องถิ่น) มีหนทางเดินไปมาแต่ละท้องถิ่นทางเดินแคบๆ ผู้รับผิดชอบใน
การเลี้ยงช้างเรียกนายกองช้างในอำเภอเหนือมีช้าง ๓-๔ เชือกนายอาน-
ครรัตน์ (ลุงออน) เป็นคนบุ๋บของนายเจียร ครรัตน์ แต่ละช้างมีความอุปประจำ
ทุกช้าง ระยะเวลาสถานที่นี้ เป็นสนามชนโค ล่าสุดเวลานี้เป็นโรงเรียน
หาดใหญ่วิทยาและศูนย์ศิลปวัฒนธรรม

วันอาทิตย์เป็นวันนัดเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าสถานที่นัด
ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเหนือแห่งแรกทางทิศตะวันตกบริเวณที่ทำการประปา
ส่วนภูมิภาค มีประชาชนในท้องที่อำเภอเหนือและอำเภอใกล้เคียงนำสินค้า
พื้นเมืองมาแลกเปลี่ยนสินค้า ต้องมาค้างคืนที่ศาลาสาธารณะ ประชาชนมา
จากทิศตะวันตก มาพักนอนค้างคืนที่ศาลาสาธารณะริมคลองหาดใหญ่ฝั่ง
ท่าเรือคลองหาดใหญ่

ที่ตั้งโรงเรียนหาดใหญ่ครั้งแรก ตั้งที่ห้องแถว ๒ ชั้น
ถนนราษฎรเสรีเดินขึ้นจากคลองหาดใหญ่ด้านขวามือตรงข้ามบ้านอดีต
นายหนูจัน และนางเนี่ยว มวยงาม อดีตแม่ค้าตลาดขายผ้าหาดใหญ่

นายพันธ์ สุขะวัลลิ ธรรมการอำเภอ (ชื่อสมัยนั้น) นายจันเป็นครู
นามสกุลจำไม่ได้ ต่อมาครูจันได้ย้ายไปรับตำแหน่งหลายแห่งล่าสุดได้เลื่อน
บรรดาศักดิ์เป็นขุนและเกษียณอายุไปอยู่ ตำบลวังวัว จังหวัด
นครศรีธรรมราช

ต่อมาทางการได้ย้ายโรงเรียนมาตั้งที่สนามชนโค

ด้านทิศเหนือ รุกป่าอาคารยกพื้น ออกมุข เสาก่อด้วยอิฐผูกปูนแบบ
อาคารถาวร หลังคามุงกระเบื้อง ฝากันไม้กระดาน ข้างล่างโปร่ง ชื่อโรงเรียน
อำเภอหาดใหญ่ ส่วนนายพันธ์ สุขะวัลลิ ธรรมการอำเภอย้ายนายชวง
นามสกุลจำไม่ได้ มาแทน เป็นธรรมการอำเภอ นายกิมจ่าย นามสกุลจำไม่ได้

ย้ายมาจากจังหวัดสงขลา เป็นครูใหญ่ นายเนื่อง นายจัน นามสกุล จำไม่ได้
มาจากจังหวัดพัทลุง นายกิมชก นายชก นามสกุลจำไม่ได้ ย้ายมาจากจังหวัด
สงขลา นายผงาด ศุภอักษร เป็นครู สมัยนั้นครูคนเดียวสอนทุกวิชา

นายช่วง ธรรมการอำเภอได้ย้ายไปบริหารราชการหลายแห่ง ล่าสุดได้
เลื่อนบรรดาศักดิ์ เป็นขุน และเกษียณอายุไป

บ้านหาดใหญ่ พื้นที่ ๔ เหลี่ยมผืนผ้า จากทิศตะวันตก-ออก
ด้านหน้าเป็นถนน ด้านหลังเป็นสายลำธารคลองเล็ก ๆ

บ้านหาดใหญ่ มีบ้านเรือน ๙ หลังคาเรือนจากตะวันตก-ออก

1. บ้านนายหนูเปือก จันทะประกิบ อดีตผู้ใหญ่บ้านโคกเสม็ดชุน บิดา
นายออด จันทะประกิบ
2. บ้านนายพลับ แม่ชีฟ่วน บุญวรรณโณ มีบุตรหลายคนจำชื่อไม่ได้ ตามที่
จำได้ นายหนูแก้ว นายवास นางสู้ นางเอียด นางเอียดมารดาคุณวิชา -
ประทุมชาติภักดี อดีตพนักงานเทศบาลเมืองหาดใหญ่
3. บ้านนายชิน คุณตา คุณกระจาย ประทุมชาติภักดี อดีตพนักงานเทศบาล
เมืองหาดใหญ่
4. บ้านนายล้วน นายนุ้ย ศชรรัตน์ พ่อตานายเพชร บริรักษ์
5. บ้านนางหนูแก้ว นางกิม บุญรัตน์ บิดามารดานางแดง นายสมปอง
นายแยม อดีตพนักงานเทศบาลเมืองหาดใหญ่ ตอนนั้นบ้านอยู่ด้านฝั่งคลอง
ทางใต้ เวลานี้คลองตื้นเขิน
6. บ้านนางหนูแก้ว บุญวรรณโณอดีตแพทย์ตำบลคลองหงส์ บิดานายเอียด
นางพริ้ม บุญวรรณโณตอนนั้นบ้านอยู่ด้านฝั่งคลองทางใต้เวลานี้คลอง
ตื้นเขิน
7. บ้านนายพรมแก้ว นางเจียม ศชรรัตน์ อดีตผู้ใหญ่บ้านโคกเสม็ดชุน บิดา
มารดา นางแจ่ม ผ่องสุวรรณ นายเจียร (ครูเจียร ศชรรัตน์)
8. บ้านนางคลิ่ง ตรงข้ามบ้านนายพรมแก้ว ศชรรัตน์
9. บ้านนายหวาน นางเนียม ชนะรัตน์ มาอยู่ที่หลังมาแถวกลางป่าละเมาะปรับ
พื้นที่สร้างบ้านเป็นเนื้อที่หลายสิบไร่ นายหวาน ชนะรัตน์ เป็นหลาน

หลวงพ่อบานฯ อดีตเจ้าอาวาสวัดโคกเสม็ดชุน และวัดคลองเรียน หมดเขต
บ้านหาดใหญ่ ถึงสะพานข้ามคลองเตย

พ.ศ.๒๔๖๖ ทบทวนความทรงจำทางทิศเหนือของบ้านหาดใหญ่
ตั้งแต่ตะวันออก (คลองเตย) ไปตะวันตกเป็นป่าละเมาะ เป็นทุ่งหญ้าบริเวณ
ตลาดใหม่เป็นที่ลุ่ม โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ โรมแรมไทเป โรงแรมสกาล่า
โรงแรมเอ็มเพอเรอร์ ตลอดถึงโรงเรียนอำนวยการ หน่วยบริการประชาชน
โรงแรมสิการ์เดนก์ บิมน้ำมันเอสโซ่ โรงแรมโมลิต บริเวณดังกล่าวนี้เป็น
ทุ่งหญ้า เป็นเกาะไม้ล้มลุก จอมปลวกถึงพรวบัว พรวบัวเป็นนาปรังน้ำไม่แห้ง
ถึงบริเวณเขตทางรถไฟ

พ.ศ.๒๔๖๖ ผู้เขียนเป็นสามเณร-พระเดินจากวัดโคกเสม็ดชุน
ไปวัด คลองเรียน ผ่านที่ดังกล่าว เดือนละหลายๆครั้งและรู้จักกับบรรพบุรุษ
บ้านหาดใหญ่เป็นอย่างดี โดยเฉพาะนายหนูแก้ว บุญรัตน์ ท่านเป็นนักบุญ
ด้านหลังเป็นสายลำธารคลองเล็กจากทิศตะวันออกจากสระบัวคลองเตย
ทุ่งนาปรัง สูตะวันตก บริเวณลำธารคลองเล็กเป็นป่า ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า
สืบเนื่องกันมาว่า มีต้นพญาสัตตนิคหนึ่ง เรียกว่า ต้นมะหาด เป็นไม้ยืน
ต้นขนาดใหญ่เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่บ้าน แต่ไม่ปรากฏว่าสมัยไหน แต่
สันนิษฐานว่าสมัยเป็นป่าก่อนทางรถไฟผ่านไปแหลมมลายู บ้านหาดใหญ่
หน้าจะเอาชื่อต้นมะหาดใหญ่มาเป็นนามชื่อของบ้านหาดใหญ่ จึงเรียกต่อกัน
มาบ้านหาดใหญ่

ส่วนลำธารคลองเล็กจากสระบัวคลองเตย สูตะวันตกถึงบริเวณทุ่ง
นาเป็นหนอง บึง เป็นสระน้ำ น้ำไม่แห้งตลอดปี บริเวณสระเป็นทุ่งหญ้า
ต่อมาหลังสงครามญี่ปุ่นมีผู้จิตศรัทธาและพวกเถระท่าน จัดปรับพื้นที่สร้าง
วัดชื่อวัดพุทธนิการาม (วัดปลักริม- สระน้ำ) ภายในสระสร้างศาลาถาวร
สำหรับพระสงฆ์ประกอบกิจซึ่งปรากฏอยู่ในเวลานี้

ต่อจากวัดสระน้ำไปทางทิศตะวันตก เป็นทุ่งหญ้าเป็นป่าละเมาะ
เป็นสวนยางพาราของนายนวล ประสมศรี (ลุงนวล) ซึ่งติดต่อกับเปลวป่าช้า
ทางทิศใต้ ได้นำเมล็ดพันธุ์ยางพารามาจากเมืองไทรบุรีมาเพาะปลูกในท้องที่
อำเภอเหนือ-หาดใหญ่เป็นคนแรก พร้อมนางด้วง อินทภรณ์ (ป้าด้วง) เพราะ

ตอนนั้นข่างพาราในอำเภอเหนือ-หาดใหญ่ยังไม่มีสวนข่างพาราติดต่อกับ
เปลวป่าช้าเตี้ยวนี้ เป็นวัดส่วนหนึ่งชื่อวัดพุทธการาม (ปลักกริม) เป็นป่าช้า
ส่วนหนึ่ง

ต่อมาสวนข่างพารานายนวล ได้ขายให้กับผู้อื่นและขายติดต่อกันมา
หลายชั้นหลายทอด เป็นบ้านเรือนไปหมด

นายนวล ประสมศรี (ลุงนวล) เป็นนักบุญนักพัฒนาและเกษตรเป็น
ผู้นำสร้างวัดพระบาท ตำบลบ้านพรุ และเป็นผู้นำสร้างบ้านสร้าง
สวนข่างพารา บ้านทุ่งจิ่ง ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่

บ้านทุ่งจิ่ง หลังจากนั้นมา มีความเจริญการไปมาสะดวก
มีรถจักรยานยนต์ รถยนต์ไปมานำสินค้าสู่ตลาดทุกวัน

นายนวล ประสมศรี (ลุงนวล) ภูมิลำเนาอยู่บ้านทุ่งโพธิ์ ย้ายมาอยู่
ตลาดบ้านพรุ เป็นเครือญาติ ท่านมหาเปรม บ้านคลองยา เปลวปรักกริม
ติดต่อกจากอำเภอเหนือ-หาดใหญ่ไปทางทิศใต้ ผ่านบ้านคลองสระไปเชื่อม
ติดต่อกถนนสงขลา-เมืองไทรบุรี เขตติดต่อกตำบลหาดใหญ่ ตำบลบ้านพรุ
มีศาลาที่พักคนเดินทางเรียกศาลาตรารากู ทราบจากท่านผู้สูงอายุว่าศาลานี้

ท่านเพ็ชร อดิตเจ้าอาวาสวัดแม่เป็ยะ เป็นผู้สร้างเพราะท่าน
มองเห็นว่าประชาชน บ้านอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเหนือ-อำเภอ
หาดใหญ่เวลานั้นบ้านแม่เป็ยะ ทุ่งโพธิ์ ทุ่งขม้น ทุ่งโหนด ทุ่งค้อ และ
นาหม่อม ชื่อบ้านสมัยนั้นการเดินทางมาประกอบกิจการอำเภอระหว่าง
ประชาชน กับหน่วยราชการและพ่อค้าประชาชนนำสินค้าพื้นเมืองมา
แลกเปลี่ยน ชื่อขายสินค้าจากตลาดสู่ประชาชน การเดินทางไม่สะดวกระยะก็
ไกล เดินเท้าหนทางลุ่มๆ ดอนๆ ขึ้นลงเป็นหลุม เป็นบ่อ รถมถนนหนทางเป็น
ป่ารกมีจำพวกสัตว์ดุร้าย

ท่านจึงสร้างศาลาตรารากู มีตรารากูอมพระจันทร์ปรากฏที่หน้าจั่ว
ศาลา ที่ถนนแพรงเป็นศาลาสาธารณะประโยชน์เป็นที่พักคนทั่วไป มี
บ้านเรือนเป็นกงสี ๒-๓หลัง หลังหนึ่งเป็นกงสีบ้านลุงปาน อีกหลังหนึ่งเป็น
กงสีบ้านป้าด้วง อินทกรณ์ ป้าด้วงเป็นนักบุญ นักพัฒนา และเกษตร เป็นคู่
กับนายนวล ประสมศรี (ลุงนวล) ได้นำพันธุ์เมล็ดข่างพารามาจาก

เมืองไทรมาเพาะปลูกที่ควนสังได้แจกจ่ายให้พรรคพวก บ้านคลองสระและบ้านพรุ นำไปปลูกที่ควนสังและที่ควนตังห้วนได้รับผลเป็นที่พอใจจนถึงทุกวันนี้ เพราะสมัยนั้นพันธุ์ยางในท้องถิ่นยังไม่มี

สวนศาลาตราราหู ระยะเวลากรมทางหลวงสายเอเชียรื้อย้ายขยายถนน เนื่องจากมีประชาชนหนาแน่นเกี่ยวกับยานพาหนะมีจำนวนทวีเพิ่มขึ้น ปรับขยายถนนเป็น ๔ แยก ศาลาตราราหูหมดสภาพไป นอกจากประชาชนมาจากทิศตะวันออกแล้ว มาทางทิศเหนือ ใต้และตะวันตกโดยใช้ถนนไทรบุรี-สงขลา ใช้ศาลาตราราหูเป็นพักผ่อนทางทิศใต้ตั้งแต่ตำบลบ้านพรุไปถึงอำเภอสะเดาเข้าเขตแหลมมลายู (ไทรบุรี) พ่อค้าจำนวนหนึ่งนำสินค้าบรรทุกเกวียนวัวลาก จากตำบลปรีก พังลา มาขายตลาดนัดอำเภอเหนือ ยากลำบากซื้อน้ำผึ้งปีบ สินค้าพื้นเมืองจากอำเภอจะทิ้งพระ ค้างคืนพักนอนศาลาตราราหูถนนแพรก

หลวงพ่อบาน ปุณณมณี สร้างศาลาวัดร้างพระผุด

อดีตสมภารวัดคลองเวียน ตอนนั้นเจ้าอาวาสประชาชนเรียกสมภารวัดร้างพระผุด ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า สถานที่นี้ก่อนเป็นวัดร้างมาหลายร้อยปี ถูกข้าศึกแขกบุกทำร้ายถูกทุบเสนาสนะตลอดพระประธานในพระอุโบสถ จากนั้นวัดก็ร้าง ตามประวัติเหตุการณ์ ซึ่งเกิดขึ้นในรัชกาลที่ ๓ พ.ศ.๒๓๘๑ บันทึกเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นขณะนั้น เกี่ยวกับเรื่องราวขบถเมืองไทรบุรียกกองทัพมาตีเมืองสงขลา

ต่อมาหลวงพ่อบาน ปุณณมณี อดีตสมภารวัดคลองเวียนมาสร้างศาลาที่วัดร้างแห่งนี้ซึ่งอยู่ใกล้สถานที่พระผุด สถานที่พระผุดเป็นจอมปลวกปกคลุมด้วยพืชพันธุ์ไม้ล้มลุกพืชไม้เถา

วันหนึ่งในขณะหลวงพ่อบานฯ และประชาชนกำลังสร้างศาลาอยู่มีฝนตกประปรายพร้อมกับพายุพัดมาอย่างแรง พืชพันธุ์ไม้ล้มลุกที่ปกคลุมจอมปลวก เสียงดังสะเทือนบริเวณจอมปลวกจนกระทั่งฝนและลมสงบประชาชนที่สร้างศาลาอยู่นั้นไปตรวจดูตามเสียงที่ดังบริเวณจอมปลวกเห็นตัวปลวกและดินจอมปลวกแตกแยกกระหว่างดินแตกแยกเห็นเศศพระ และพระศอ พระพักตร์ จึงเรียกพรรคพวกมาดูว่าพระผุดประชาชนพูดกันเป็น

เสียงเดียวกันว่าพระผุด เป็นข่าวลือออกไปประชาชนก็ทราบทยอยกันมาบูชากราบไหว้ ทั้งในอำเภอเหนือ อำเภอใกล้เคียง

บริเวณวัดร้าง สมัยนั้นมีพันธุ์ไม้ยืนต้นหลายต้น ต้นมะไฟและต้นหยี ต้นใหญ่ อยู่ด้านทิศเหนือของวัด ถึงฤดูออกผลชาวบ้านใกล้เคียงเก็บไปถวายพระวัดคลองเรียน ชาวบ้านสมัยนั้นเขาถือว่าเป็นของวัด ส่วนพระผุดระยะต่อมาสมัยนายวร ทวีรัตน์ กำลังตำบลคลองหงษ์มีพระอาคันตุกะเดินทางมาจากภาคเหนือทางนั่งปีกกลดทำสมาธิวิปัสณา ณ ที่นั้น ต่อมาผู้มีจิตศรัทธาใจบุญบ้านท่าเคียน โดยพระอาคันตุกะองค์นั้นเป็นผู้นำชาวบ้านตามทีทราบนางดำ(พีดำ)พี่ครู อรรถ รักษ์วงษ์ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงชักชวนผู้มีจิตศรัทธา ทำพิธีต่อเติมพระวรกายพระผุดที่ไผ่ส่พระหนู พระเกษ พระพักตร์ พระเนตร พระนาสิก พระศอ พระกรรณ พระหัตถ์ พระโอษฐ์ ครบอวัยวะทุกส่วนบริบูรณ์

ต่อจากนั้น จ.ส.ต.อนันต์ เรืองกุล อดีตผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา อันเชิญไปประดิษฐานเป็นที่เคารพบูชากราบไหว้ ครูและนักศึกษาโรงเรียนช่างกลภาคใต้หาดใหญ่

ที่ดินตลาดสด

ที่ดินตลาดสด ทบทวนความทรงจำเป็นของนายคง อินทะสะโร บิดานายช่วง อินทะสะโร อดีตผู้ใหญ่บ้านตำบลหาดใหญ่

ทิศตะวันออก จดคลองเตย ป่าไม้เล็ก-ใหญ่

ทิศตะวันตก จดทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ จอมปลวกต้นข่อย ไม้เถาว์วัลย์
เกาะไม้เล็ก เรียกเกาะตึง ส่วนมากเป็นทุ่งหญ้า ถึงเขตที่ดิน
การรถไฟ

ทิศเหนือ จดเขตที่ดินการครอบครองนายแก้ว พูลสุวรรณ

ทิศใต้ จดทุ่งหญ้าปรากฏผู้ครองครองกรรมสิทธิ์อยู่หมู่บ้านท่า
เคียนและบ้านหาดใหญ่ ต่อมาปรากฏเป็นของเจ้าแก้มทอง
(นายชีกิมทอง) เพราะมีหุสั๊กเกษตรของกรมที่ดิน และ
ปรากฏคนจีนนำมามะพร้าวมาปลูกเป็นระยะ ต่อมาได้ขาย
ส่วนหนึ่งให้คุณพระรัฐ

ที่ดินดังกล่าวนี้นายคง อินทะสระโร (ลุงคง) ได้ตากถางป่าไม้เล็กใหญ่
ปรับพื้นที่ทำไร่ปลูกข้าวหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จปลูกพืชพันธุ์ไม้ล้มลุก
พืชผักสวนครัว ทั่วปีเรื่อยมาจนหมดกรรมสิทธิ์ที่กำหนดไว้

หลังจากนั้นต่อมา นายคง อินทะสระโร (ลุงคง) ได้ประสบเหตุการณ์
อันร้ายแรงทางครอบครัวคนที่รักในครอบครัวได้จากไป โดยไม่มีวันกลับ
ทรัพย์สินที่มีอยู่แล้วพอใช้ในการดำรงชีวิตต่อไป

ตกลงขายที่ดินแปลงนี้ (ที่ดินตลาดสด) มีคนจีน (สี่เฮียงเสียง) รับซื้อ
และขายกับเทศบาลและตำบลหาดใหญ่ พระยาพิทักษ์โลหพิตร
นายกเทศมนตรีติดต่อตกลง ตอนนั้นนายเผือกเชียง โคนประการเป็น
นายกเทศมนตรีตำบลหาดใหญ่ เป็นคนต่อมารับซื้อไว้โอนเป็นสมบัติของ
เทศบาลตำบลหาดใหญ่

ปรับพื้นที่

<u>ชุดที่ ๑๐</u> นายแนม	สุวรรณศิลป์	นายกเทศมนตรี
นายกิน	พงษ์อักษร	เทศมนตรี
นายประดิษฐ์	ดิษยะศรีน	เทศมนตรี
นายกี	จิระนคร	เทศมนตรี
นายโชติ	เดชะรัฐ	ปลัดเทศบาล
นายสด		ช่างเทศบาล

ปรับพื้นที่ตลาดสดทั่วไปเป็นทุ่งหญ้าเป็นพื้นที่หลุมที่ป่าไม้ละเมาะ
ตัดต้นไม้ มะม่วงทิมพานและต้นข่อยและจอมปลวก พืชไม้เถาวัลย์มีหนาม
บางตอนบางแห่งเป็นสายน้ำไหลพร้อมกับวางแนวถนนมนตรี ๑-๒ และ
บ้านพักปลัดเทศบาล ๑ หลัง บ้านพักช่างเทศบาล ๑ หลัง บ้านพักคนงาน
๑ หลัง ในที่ดินของเทศบาล การตัดถนนยังไม่ทันเสร็จ นายสด ช่างเทศบาล
ได้ลาออกกลับภูมิลำเนาเดิม นายเคียร สิทธิรักษ์ ช่างเทศบาลเบตง อำเภอ
เบตง ย้ายมาแทน นายสด นายเคียร สิทธิรักษ์เคยร่วมงานกับนายโชติ เดช
รัฐมาแล้ว ในระหว่างนายโชติ- เดชะรัฐ ปลัดเทศบาลตำบลหาดใหญ่ อยู่
บ้านพักปลัดเทศบาล ถนนมนตรี ๑ คุณบุญช่วย ภรรยาได้มีบุตรคนหนึ่ง ได้
ตั้งชื่อบุตรคนนั้น เด็กชายมนตรี เพราะเกิดที่ถนนมนตรีตัดใหม่และเด็กชาย
คนนั้นชื่อเล่นไอ้เณร

ต่อมาทางเทศบาลได้สร้างบ้านพักปลัดเทศบาลใหม่พร้อมบ้านช่างเทศบาล เป็นอาคารตึกบังกะโลถาวร๒ชั้น มีกำแพงล้อม ๓ ด้าน พร้อมบ้านพักคนงานระหว่างกลาง ในที่ดินของเทศบาล ด้านทิศตะวันตกจดที่ดินทางรถไฟ ด้านทิศตะวันออกจดถนนรังกการ ด้านทิศเหนือ

จดบ้านห้องแถวชอยบ้านไทยอิสลาม ด้านทิศใต้ จดที่ดินของเทศบาล(ตอนนั้นที่ยังว่างเป็นสนามหญ้า)

<u>ชุดที่ ๑๑</u> นายเนือง	บุญเลิศ	นายกเทศมนตรี
นายสหัส	พงษ์สวัสดิ์	เทศมนตรี
นายก	จิระนคร	เทศมนตรี
นายกิน	พงษ์อักษร	เทศมนตรี
นายโชติ	เดชะรัฐ	ปลัดเทศบาล
นายเศียร	สิทธิรักษ์	ช่างเทศบาล
นายเนือง	บุญเลิศ	รับงานต่อเนื่องมาจาก นายแนม สุวรรณศิลป์

ได้ดำเนินการปรับพื้นที่สว่างตลาดสด และเสริมการทำถนนมนตรี ๑-๒ ให้เป็นถนนแบบถาวร

<u>ชุดที่ ๑๒</u> นายก	จิระนคร	นายกเทศมนตรี
นายธนา	พันธุ์เมธา	เทศมนตรี
นายอำพร	อินทปัญญา	เทศมนตรี

นายก จิระนคร รับงานจากนายเนือง บุญเลิศ ทำการขออนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย ได้ก่อสร้างตลาดสดด้านทิศตะวันออกหลังแรกเป็นตลาด ตึกชั้นเดียว ชายผ้า ถัดมาช่วงกลางเป็นตลาดแทนวางขายเนื้อวัว หมู ถัดไปทั้งในเป็นโต๊ะขายพลาสติก ถัดมาด้านตะวันตก ชายผักสด ส่วนกลางของตลาดนี้ เป็นแทนขายเครื่องชำและของเบ็ดเตล็ด ด้านทิศเหนือ ถนนมนตรี ๒ เป็นแทนขายข้าวสาร และผลไม้

พ.ศ.๒๕๐๐ ได้ทำการเปิดตลาดด้านตะวันออกและช่วงกลางเป็นครั้งแรก

ประกาศชักชวนแนะนำพ่อค้าแม่ค้าตลาดซิกิมหยง ให้แยกย้ายมาตั้งวางของขายในตลาดสดของเทศบาลที่เปิดทำการค้า เพราะตลาดซิกิมหยง

ตอนนั้นสถานที่ที่มีไม่เพียงพอปริมาณกับผู้ประกอบการค้า ประชาชนชกชนระยะเวลาเป็นเดือนๆ พ่อค้าแม่ค้าไม่ยอมมาขายตลาดสดของเทศบาล โดยอ้างว่าสถานที่เปลี่ยว และการสัญจรไปมาไม่สะดวกกว่าพ่อค้าแม่ค้าจะมา เป็นเดือนๆ

ในปีเดียวกัน ถนนมนตรี ๑ เจ้าของที่ดินเริ่มสร้างห้องแถวพาณิชย์ และถนนมนตรี ๒ เป็นที่ของเทศบาล มีพ่อค้าทำสัญญาเช่าที่ดินจากเทศบาล โดยกำหนดสัญญาเช่า การก่อสร้างเป็นตึก ๒ ชั้น ตามข้อเงื่อนไขทางเทศบาลระบุตามสัญญาโดยกำหนดเวลาเป็นเนื้อที่ดินตั้งแต่ตะวันตก-ออก ถนนมนตรี ๒

ส่วนโรงฆ่าสัตว์เครื่องย้ายออกไป ตั้งกลางทุ่งนาถนนนิพัทธ์-สงเคราะห์ ๑ ก่อนถึงสนามกีฬาจิระนคร ด้านทิศเหนือโรงเรียนเอ็งเสียง-สามัคคี (โรงเรียนเทศบาล ๑) และได้สร้างสนามกีฬาในร่ม ด้านทิศตะวันตก ถนนรัตการ เป็นอาคารโปร่งชั้นเดียว เป็นสถานที่รองรับ ผู้บันทึกกีฬาในร่ม และเป็นสถานที่รองรับการเลี้ยงในงานเทศบาล และในงานอื่นๆ

ตลาดสด ช่วงกลาง เป็นตลาดกลางแจ้ง ทางเทศบาลได้สร้างแผงลอยไม่ถาวรตั้งเป็นระยะถนนมนตรี ๑- ๒ ภายในตลาดเป็นที่ว่างทำเป็นแท่นวางของขายส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งไว้รองรับสินค้ามาจากชนบท ระยะเวลาทางเทศบาล สร้างตลาดแบบถาวร เป็นตึก ๒ ชั้น ในพื้นที่ตลาดกลางแจ้ง ส่วนแผงลอยถนนมนตรี ๑-๒ ย้ายมาตั้งบนถนนระหว่างตลาดตะวันตก-ออก เป็นการชั่วคราว

จัดการวางศิลาฤกษ์ตลาดกลางแจ้ง

ในระยะเดือนเดียวกันได้รื้อสนามกีฬาในร่ม ด้านทางทิศตะวันออก ถนน รัตการ ให้เป็นพื้นที่ติดต่อกับตลาดกลางแจ้ง สร้างเป็นตึกอาคาร๒ชั้นให้ทันสมัย ก่อสร้างเสร็จเปิดให้พ่อค้าแม่ค้าเข้าทำการค้าขายโดยแยกสินค้าเป็นประเภท

สร้างตึก๒ชั้นโดยถาวรเสร็จ ได้รื้อแผงลอยชั่วคราวที่นำมาตั้งบนถนนระหว่างตลาดตะวันตก-ออก ให้รถผ่านไปมาได้

ถนนรัตนาร เมื่อร้อยยี่สิบปีที่ผ่านมาตั้งกลางทุ่งนาถนนนิพัทธ์-
สงเคราะห์ ๑ แล้ว ต่อจากที่ดินของโรงเรียนเทศบาล ๑ (โรงเรียนเอ็งเสียง)
เป็นที่ดินของนายแก้ว พูลสุวรรณ (ลุงแก้ว) บิดาของครูชื่น นายเลื่อน
นายเอียด พูลสุวรรณ และนางชুম ขวัญชัยและต่อจากนั้นไปเป็นที่ดิน
พ่อหลวงเปรี๊ยะ จันทะเดช บิดานายถัด(หมอถัด)และนายล้อย พันธุ์วงศ์เป็น
ที่ดินทุ่งนาตลอดถึงทางรถไฟไปสงขลา

สถานที่ก่อสร้างโรงพยาบาลหาดใหญ่

เดิมเป็นที่ดินป่าช้าเปลว เป็นที่สาธารณะที่เผาฝังคนตายมาหลายชั่ว
อายุคน บริเวณทั่วไปเป็นป่าไม้เล็ก-ใหญ่ เป็นทุ่งหญ้า เป็นเกาะไม้เล็ก เป็น
ทุ่งเถาว์ลย์

ศูนย์กลางของเปลวป่าช้า ไม้ต้นใหญ่ ชาวบ้านเรียกต้นเฒ่า ได้ต้น
เฒ่าเป็นที่ว่าง สำหรับไว้พระนั่งและคนนั่ง ตั้งศพสวดมาตีกาบังสกุลบำเพ็ญ
การกุศล

ด้านทิศตะวันออก ต้นเฒ่า เป็นทุ่งหญ้า กลุ่มต้นไม้เล็ก-ไม้ใหญ่
พืชพันธุ์ไม้เถาว์ลย์ ป่าละเมาะ ป่าต้นกะพ้อ

ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจอมปลวกที่มีศาลาเล็กๆและ
จอมปลวกหุ้มห่อด้วยผ้าสี มีต้นมะม่วงอยู่ใกล้ เป็นที่ประดิษฐานทวดเดิม
ทวดทองเป็นที่เคารพบูชาชาวบ้านมาหลายอายุคน

ด้านทิศตะวันตกต้นเฒ่า เป็นป่าละเมาะไม้เล็ก เป็นที่ตั้งบัวบรรจุ
กระดูกของบรรพบุรุษ ส่วนมาก บรรพบุรุษบุคคลในตำบลหาดใหญ่ หมู่ ๑
บ้านกลาง บ้านฉาง และบ้านบางหัก ถัดมาทิศตะวันตก เป็นป่าละเมาะ
จอมปลวก ไม้เถามีหนาม ทุ่งนา ทางรถไฟ

ทางทิศเหนือป่าช้าเปลว เป็นทุ่งนา จอมปลวกพืชพันธุ์ไม้เล็กมีหนาม
ตลอดทุ่งนา ตำบลคลองแห ทางรถไฟ

ทางใต้ป่าช้าเปลว เป็นป่าละเมาะ เตี้ยวนี้เป็นโรงเรียนเอ็งเสียง-
สามัคคี (โรงเรียนเทศบาล๑) พ.ศ.๒๔๖๖-๒๔๖๘ ผู้เขียนเป็นสามเณรเป็น
พระวัดโคกเสม็ดชุนถูกนิมนต์มากับพระอวสุโสมามาตีกาบังสกุล นั่งใต้ต้นเฒ่า

และเจ้าภาพตั้งศพที่นั่น และได้ก่อบัวบรรจุกระดูกโยมเผาไว้ด้านหลังต้นเม่า ซึ่งเป็นป่าละเมาะ

ประมาณที่ดินป่าช้าเปลวตอนนั้น ๒๐ กว่าไร่ เป็นดินเนื้อที่ ๔ เหลี่ยมผืนผ้า เป็นสถานที่เปลี่ยวไม่มีใครเข้าไปเกี่ยวข้องนอกจากมีความจำเป็น

ต่อมากระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกายกฐานะสุขาภิบาลขึ้นเป็นเทศบาลตำบลหาดใหญ่ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๘ โดยให้คัดเลือกบุคคลในท้องถิ่น เข้าบริหารกิจการตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายการปกครองท้องถิ่น โดยได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นนายกเทศมนตรีปกครองของท้องถิ่น ทรัพย์สินและระเบียบการสุขาภิบาลให้ออนมาเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการต่อไป

ที่ดินป่าช้าเปลวเป็นที่สาธารณะ ทางเทศบาลเข้าปกครองแต่หลักฐานอาณาเขตของป่าช้าเปลว ไม่มีปรากฏกว้าง-ยาวเท่าไร

เมื่อทางเทศบาลได้รับโอนมาจากสุขาภิบาลแล้ว ย้อนกลับไปทางทิศตะวันออกของต้นเม่า ซึ่งที่นั่นเป็นป่าละเมาะไม้เล็กล้มลุก ทางเทศบาลจัดทำเตาที่เผาขยะ เป็นที่ทิ้งขยะเหมืองอุจจาระจากผู้รับเหมา สมัยนั้นในเขตเทศบาลเปลี่ยนจากสวมหลุมเป็นสวมถังเท และคนงานสถานพยาบาล สงเคราะห์คนอนาถา ถนนสาย ๓ นำศพผู้เสียชีวิตไปฝังบริเวณนั้นเพราะเป็นที่เปลี่ยว มีหนทางเดินแคบๆ เชื่อมจากถนนนิพัทธ์สงเคราะห์ ๑ ไปออกทุ่งนาตำบลคลองแห

สรุปแล้วที่ดินป่าช้าเปลว ขาดไปจากเดิมครั้งต่อครั้ง จนใดเหมือนต้นไม้ที่มีอายุยืนนานสมบูรณ์ด้วยกิ่งก้านสาขา มีผู้หวังประโยชน์ส่วนตัว ไปกะเทาะเอาเปลือก กะพี้ ออกคนละชิ้น ๒ ชิ้น ยังคงเหลือแต่แก่นข้างในเท่านั้น

ปีพ.ศ. ๒๕๐๐ เทศบาลตำบลหาดใหญ่ ดำริสร้างโรงพยาบาล
หาดใหญ่

คณะเทศมนตรีชุดที่ ๑๒

นายก	จิระนคร	
นายรนา	พันธุเมธา	
นายอัมพร	อินทปัญญา	
นายโชติ	เดชรัฐ	ปลัดเทศบาล
นายเศียร	สิทธิรักษ์	ช่างเทศบาล

ได้ประชุมสมาชิกสภาเทศบาล ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบล
หาดใหญ่(เทศบาลหลังเก่า ถนนเพชรเกษม เดิมนี้อื้อเปลี่ยนสภาพเป็น
ห้องสมุดของเทศบาล)เพื่อปรึกษาหารือว่าเทศบาลตำบลหาดใหญ่ ควรมี
โรงพยาบาลโดยตรงสักแห่ง เท่าที่มีอยู่สุขศาลาชั้น ๑ แพทย์ ๑ นาย
นางสงเคราะห์ผดุงครรภ์ ๑ คน สารวัตรสุขาภิบาล ๑ คน (เรียกชื่อสมัยนั้น)
รับผิดชอบด้านการสุขาภิบาลป้องกันโรคและรักษาพยาบาลคนไข้ภายนอก
มีคนไข้มารับการรักษาเพิ่มจำนวนขึ้นทุกเดือน โดยเฉพาะคนไข้นอกเขต
เทศบาลมารับการรักษา บางครั้งคนไข้ป่วยหนักไม่มีที่พักให้นอน

นายโชติ เดชรัฐปลัดเทศบาล ทำหน้าที่เลขาสภาการประชุมอ่าน
รายงานการประชุมต่อสภา เพื่อขอความเห็นและขออนุมัติประกาศล้างป่าช้า
เปลวทวดเต็มทวดทอง เพราะเป็นที่สาธารณะ ส่วนที่เผาศพเชิงตะกอนได้
ย้ายไปสร้างที่วัดโคกสมานคุณแล้วซึ่งสถานที่ป่าช้าเปลวนี้เหมาะสมควรสร้าง
โรงพยาบาลเป็นของเทศบาลโดยตรงเพื่อขยายกิจการสาธารณะสุขออกไป
และย้ายโรงฆ่าสัตว์เทศบาลออกไปอยู่ที่ถนนสามชัยด้วย

ที่ประชุมส่วนใหญ่ลงความเห็นสมควรตั้งโรงพยาบาล จากนั้นได้
รายงานประชุมให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบและขออนุญาตประกาศโฆษณาให้
เจ้าของบัว(เจ้าของกระดุกอัฐิ)ที่อยู่ในบริเวณป่าช้าเปลว ชุดกระดุกนำออกไป
ภายในกำหนดเพราะทางเทศบาลจะทำการล้างป่าช้าเปลวเพื่อสร้าง
โรงพยาบาล ครบกำหนดทางประกาศของเทศบาล เจ้าของบัวและอัฐิได้ชุด
กระดุกออกไปหมด

ทางเทศบาล โดยการนำของนายโชติ เดชะรัฐปลัดเทศบาล นายเคียร สิทธิรักษ์ช่างเทศบาล ได้ดำเนินการระดมคนงานขุดดิน ตัดตอน ต้นไม้เล็ก-โคนไม้ใหญ่ เพราะสมัยนั้นรถขุดแรงขุดดิน ตักดิน ยังไม่มี โดยใช้กำลังแรงงานของคนงาน สถานที่ราบเสร็จเรียบร้อย

ได้จัดการทำโรงปราร่ำที่ตั้งกระดูก(อัฐิ)จากนั้นให้คนงานขุดกระดูก บริเวณป่าช้าเปลว เก็บกระดูกทำความสะอาดนำมากองบนภาชนะใน โรงปราร่ำที่จัดไว้ เตรียมกำหนดวันเวลาทำการเผากระดูกไว้เชิญแขก ผู้มีเกียรติ และสมาชิกสภาเทศบาลและประชาชนผู้เกี่ยวข้องของตลอดประชาชน ทั่วไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งวิญญาณแต่ผู้ล่วงลับไปสู่สุคติ

ในพิธีทางศาสนา คินวันนั้นได้นิมนต์พระคุณเจ้า ๙ องค์ สวดอภิธรรมรุ่งเช้าทำบุญ ตักบาตรเลี้ยงอาหารพระเพลสวดมาติกาบังสกุล ทำพิธีเผากระดูกในที่นั้น

สถานที่ลงปราร่ำ ทำขึ้นด้านมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซอย ๗ ถนนนิพัทธ์สงเคราะห์ ๑ ต่อจากนั้นทำพิธีเชิญทวดเต็มทวดทองโดยแกนนำ ท่านขุนนิพัทธ์จันนครและคณะเทศบาลสมาชิกสภาเทศบาลและประชาชนที่ เคารพนับถือทวดเต็มทวดทองที่สถิตประดิษฐานอยู่ที่ป่าช้าเปลวแห่งนี้ มานานได้อันเชิญไปประดิษฐานวัดศรีสว่างวงศ์ (วัดเกาะเสือ) จนถึงทุกวันนี้

ต่อจากนั้นทางเทศบาลได้ประกาศประมูลการก่อสร้างและทำการ วางศิลาฤกษ์ ทำการก่อสร้างในพื้นที่โรงพยาบาลและที่ป่าช้าเก่าโดยมี คณะกรรมการอำนวยการก่อสร้างและประชาชนในเมืองหาดใหญ่และ คณะกรรมการควบคุมดำเนินการก่อสร้าง การก่อสร้างเสร็จทำพิธีมอบให้ กระทรวงสาธารณสุขพร้อมทำการเปิดบริการประชาชนทั่วไป นายโชติ - เดชะรัฐ ปลัดเทศบาลสมัยนั้น เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงประสานงานผู้เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินงานได้ติดต่อนายแพทย์ กำธร เจริญมาเป็นผู้อำนวยการ โรงพยาบาลหาดใหญ่คนแรก เพราะนายแพทย์ กำธร เจริญ เคยดำรง ตำแหน่งแพทย์เทศบาลหาดใหญ่มาก่อน

ต่อมานายแพทย์กำธร เจริญ ได้ลาออกประกอบอาชีพตั้งคลินิก ส่วนตัวนายแพทย์เฉลียว รัญเสกมาเป็นผู้อำนวยการ

ในปีนั้นทางเทศบาล ได้ปรับปรุงวางแนวขยายถนนจากสี่แยกวงเวียนน้ำพุ (ตอนนั้นไม่มีวงเวียนน้ำพุ) และโรงแรมเพรสซิเดนท์ มีสะพานคอนกรีต ทำถนนนิพัทธ์เป็นผู้สร้างไปตามถนนนิพัทธ์สงเคราะห์ ๑ ไปออกทุ่งนาตำบลคลองแหและวางแนวตัดถนนด้านทิศใต้ของโรงพยาบาลระหว่างโรงเรียนเอ็งเสียงสามัคคี จากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกชอย ๕ นิพัทธ์สงเคราะห์ ๑ และวางแนวด้านทิศเหนือของโรงพยาบาลระหว่างสถานีดับเพลิงจากตะวันตกไปตะวันออกถึง ถนนนิพัทธ์สงเคราะห์ ๑ ชอย ๗ นิพัทธ์สงเคราะห์ ๑ และก่อสร้างสถานีดับเพลิง

ได้ย้ายสถานีดับเพลิงจากสถานีตำรวจภูธรหาดใหญ่ มาตั้งที่ทิศเหนือของโรงพยาบาลหาดใหญ่ จนกระทั่งบัดนี้ นายสนอง พินิจพาระ เป็นพนักงานดับเพลิงคนแรกของหมวดดับเพลิงเทศบาลหาดใหญ่ เกษียณอายุ ได้ถึงแก่กรรมไป

พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๖ ทางโรงพยาบาลหาดใหญ่ ได้ขยายกิจการสร้างโรงพยาบาลเพิ่มเติม ด้านทางทิศตะวันตกของโรงพยาบาล ในเนื้อที่ดินของเอกชน โดยการเวนคืนที่ดิน มีเจ้าของที่ดินหลายรายที่ถูกเวนคืน

ในจำนวนที่ดินนี้นางละมุล สุขุมอดีตนางผดุงครรภ์เทศบาลหาดใหญ่ มีที่ดินอยู่ในเขตเวนคืนด้วย ซึ่งที่ดินนี้นางละมุล สุขุมได้มอบฉันทะให้นายพลับ ไชยวงศ์เป็นผู้ดูแล โดยนางละมุล สุขุมไปอยู่เมืองนอกอเมริกา

ต่อมาทางโรงพยาบาลได้ทำการเวนคืนที่ดินดังกล่าว เจ้าของที่ดินได้รับเงินชดเชยตอบแทนกันทุกคน นางละมุล สุขุมได้รับเงินเวนคืนที่ดินในเดือนกันยายน ๒๕๑๖ ได้มอบให้นายพลับ ไชยวงศ์เป็นจำนวนเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท เจ้าของที่ดินทุกคนได้รับเงินค่าตอบแทนชดเชยทุกคนเรียบร้อยแล้ว ทางโรงพยาบาลก็ดำเนินการก่อสร้างเป็นตึกอาคารทันสมัยอย่างที่ปรากฏเห็นอยู่เวลานี้

วัดคลองเรียน

ประวัติวัดคลองเรียนโดยสังเขป เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเหนือ เมืองสงขลา สร้างมาแต่สมัยไหนไม่ปรากฏหลักฐาน และเจ้าอาวาสตั้งแต่สร้างวัดมาก็ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด เป็นที่หน้าสังเกตไม่มีที่บรรจุอัฐิ (บัว) สำหรับบรรจุกระดูกเจ้าอาวาสที่มรณภาพไปแล้ว

ผู้เฒ่าผู้แก่เคยเล่าให้ฟัง ซึ่งท่านนั้นเป็นสาธุศิษย์วัดคลองเรียนมาก่อนว่าอดีตเจ้าอาวาสวัดคลองเรียนก่อนจากหลวงพ่อปานฯ เป็นเจ้าอาวาส ชื่อท่านสีแก้วฯเมื่อท่านสีแก้วฯมรณภาพไปแล้ว หลวงพ่อปานฯ เป็นเจ้าอาวาสสืบต่อมา (สมัยก่อนเจ้าอาวาสเรียกท่านสมภาร)

ประวัติย่อหลวงพ่อปาน บุญญมณี

ภูมิลำเนาอยู่บ้านพรุ ตำบลบ้านพรุ อำเภอเหนือ (อำเภอหาดใหญ่) จังหวัดสงขลา ท่านเป็นบุตรคนที่สองของนายขวัญ นางบัวจันทร์ ชนระดีน เกิดวันพฤหัสบดี เดือน ๘ ปีระกา พ.ศ.๒๔๐๔ มรณภาพวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๗๒ เมื่อท่านได้เข้าอุปสมบทแล้ว ต่อมาหลวงพ่อปานฯได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและได้บริหารหน้าที่เจ้าอาวาส ทั้งได้พัฒนาก่อสร้างปรับปรุงเสนาสนะภายในวัดตลอดมา ได้อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและเด็กวัดให้การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยเป็นขั้นตอนหลายระดับ ระดับแรกการเรียนก็ให้ฝึกหัดเขียนคัตนะโม ก.ขอ ก.กา ฝึกหัดเขียนขอมไทย สัสดีเจ้าทุกคำเข้าเข้านอน

ศิษย์วัดสมัยนั้น ได้ศึกษาหาความรู้จากพระสงฆ์ เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นครู เพราะการศึกษาตามหัวเมืองยังไม่เจริญโรงเรียนสมัยนั้นทางภาคใต้ โดยเฉพาะทางอำเภอเหนือยังไม่มี จึงต้องอาศัยจากการศึกษา เล่าเรียนจากพระเป็นครูสอนเมื่อมีอายุครบกำหนด ๒๐ปี ครบอายุบวชพระหรือบวชสามเณร จะต้องเรียนสามเณรสิกขาและเจ็ดตำนานสิบสองตำนานตลอดถึงมหาสมัยสูตร (เรียกว่าภาณชกัษ) จะต้องศึกษาเล่าเรียน ปาฏิโมกข์ท่องจำ ชำนาญ ฝึกหัดการเทศน์แสดงธรรมหนึ่งธรรมมาส สองธรรมมาส เทศน์มหาชาติแหล่มัทรี แล้วแต่ถนัดการเทศน์สมัยนั้นใช้จารึกอักษรขอมลงในใบลาน จึงต้องอ่านอักษรจากใบลาน(เรียกว่าผูก)และก่อนเทศน์จะต้องบวกศักราชทุกครั้ง เพราะปฏิทินสมัยนั้นยังไม่แพร่หลาย

สมัยนั้น บ้านเมืองตามหัวเมืองชั้นนอก ยังไม่เจริญการดูเวลาแทนนาฬิกา ต้องดูจากแสงพระอาทิตย์และดูเงาจากบ้านเรือนหรือต้นไม้ ส่วนการดูวันเดือนปี ย่างขึ้นข้างแรม เพราะปฏิทินก็ไม่มี บางวัดบอกสัญญาณวัน ๘ คำ ๑๕ คำ (เวลาจโมงเย็น) ใช้กลองตีบอกเวลาตามเสียงกลอง ๘ คำ ๘ คำ เป็นสัญญาณของทางวัด และชาวบ้าน และศิษย์ผู้ที่จะบวชเป็นพระวัดคลองเรียน จะต้องประพฤติปฏิบัติ พระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติพระธรรมวินัยอย่างน้อย๓พรรษา จึงจะลาสิกขาบทธได้ นอกจากผู้ที่บวชแก้บนหรือบวชหน้าศพผู้มีพระคุณเท่านั้นที่จะสึกได้

เมื่อบวชเข้ามาแล้ว ปฏิบัติธรรม ๓ พรรษา หากไม่สึกมีความประสงค์จะไปศึกษาต่างจังหวัดก็สนับสนุนอนุญาตให้ไป เพราะถือว่าการศึกษาภาคปฏิบัติเบื้องต้นแล้ว หลวงพ่อปานก็อนุญาตให้ไป

หรือพระที่บวชมาแล้วชอบทางการสร้างสถาปนิก ก็ให้ฝึกในทางที่ชอบ ต้องขึ้นควนล้านควนทลาว หาไม้มาซ่อมแซมหรือก่อสร้างเสนาสนะภายในวัดหรือพระองค์ใดชอบในทางการต่อเรือ ก็แนะนำหลักวิธีการให้ เพราะสมัยนั้นหน้ามรสุมที่ทุ่งนาปรังน้ำไหลมาทางทิศตะวันออกบริเวณทุ่งนาปรังน้ำท่วมต้องใช้เรือข้ามไปมา

อาณาเขตบริเวณวัด มีคูล้อมรอบบริเวณวัดเป็นกำแพง ริมคูมีต้นก่อ ไม้ไผ่ ต้นขี้เหล็ก ต้นมะขาม ต้นมะพร้าว ต้นมะพร้าวเป็นส่วนมาก มีเบ็ดเตล็ดพันธุ์ไม้ต่างๆ

สิ่งที่สำคัญภายในวัด

1. พระอุโบสถ ตั้งอยู่ศูนย์กลางของวัด อายุประมาณหลายสิบปี ที่ตั้งพระอุโบสถเตี้ยวนี้ ขนาดกว้างยาว เล็กกว่าพระอุโบสถปัจจุบันเสาไม้แก่นแข็งแรง หลังคามุงกระเบื้องโบราณเกาะขอ พื้นปูกระเบื้องหน้าวัว ไม่มีฝาผนัง นอกจากด้านหลังพระประธาน หันพระพักตร์ไปทาง ทิศตะวันตก ด้านหน้าพระอุโบสถ มีเสาทรงพุ่มรูปทรงประติษฐานอยู่ยอดเสา และต้นไม้ไฟ ๑ ต้น ดอกไม้ไฟทำด้วยตะเกียงสังกะสี ประติษฐานทำเป็นช่อ เป็นพวง เป็นชั้น ตะเกียงใส่น้ำมันก๊าซจุดไฟวันพระ ๘ คำ ๑๕ คำ และวันมาฆะ วันวิสาขบูชา

ภายในพระอุโบสถ

นอกจากพระประธานแล้ว มีพระเนื้อสัมฤทธิ์ปางห้ามญาติองค์ และพระลาภ (เสด็จ) เนื้อไม้หอมปางห้ามญาติองค์ นำไปไว้วัดโคกเสม็ดขุน องค์มีสร้างวัด ยังคงอยู่วัดคลองเรียนของค์อ

ต่อมาทางคณะสงฆ์ฝ่ายปกครองสมัยนั้น ดึงมายังเจ้าอาวาสทุกวัดที่มีเสาศงฆ์ภายในวัดให้เอาออก หลวงพ่อปานฯ ได้เอาเสาศงฆ์ออกและย้ายพระประธานให้หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ในการเคลื่อนย้ายพระประธานปรากฏหลังพระประธานที่หิบบั้มบรรจุกระดูก เล่าสืบกันมาว่ากระดูกท่านสมภารองค์ก่อนครั้งหลังสุดกระดูกในหิบบั้มพระครูปัญญาภิรมย์ก็ได้นำไปบรรจุไว้ในบัวที่ต้นโพธิ์หน้าวัด

2, โรงธรรมตั้งอยู่ศูนย์กลางวัดเช่นเดียวกัน เชื้องมาจากทิศตะวันตกของพระอุโบสถ ยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณครึ่งเมตร เสาและวัสดุการสร้างด้วยไม้กลม บางส่วนผูกมัดด้วยเชือก บางส่วนจำตอกด้วยตะปู หลังคามุงด้วยใบสีหรง พื้นฟากไม้หยาบ ฝาผนังไม่มี ด้านมุขปลูกต้นเล็บครุฑเป็นระยะ

3, โรงครัว หรือโรงฉัน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ตั้งโรงครัวอยู่เวลานี้ ที่มุมเขตของวัดยกพื้นแบบเรือนไทย ห่างจากพื้นดิน วัสดุการสร้างเสาไม้ ๔ เหลี่ยมเนื้อแข็ง แข็งแรงทนทาน มีชานบันได ไม้เนื้อแข็ง

4, มีบ่อน้ำ ๓ บ่อ แต่ละบ่อเป็นบ่อดิน ปล่อยท่อบ่อ ปล่อยท่อบ่อ หรือท่อด้วยอิฐ ผูกปูนก็ไม่มี มีไม้กระดานขวางกั้นปากบ่อ เพื่อป้องกันผิดพลาดการตกบ่อ บ่อที่ ๑ อยู่ที่โรงครัว บ่อที่ ๒ อยู่ตรงกุฏิหลวงพ่อปานฯ บ่อที่ ๓ อยู่ด้านทิศใต้ทางเข้าวัด ตกโรง พระอุโบสถที่กำลังก่อสร้างอยู่เวลานี้ ด้านทิศตะวันออกทางเข้าวัด และทางทิศเหนือ-ใต้ ทางเข้าวัด

5, กุฏิหลวงพ่อปานฯ ได้ก่อสร้างแบบถาวรชั้น๑หลัง ทางด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ แบบเรือนไทยโบราณ หลังคู้ใช้รางน้ำกลาง การก่อสร้างด้วยไม้เนื้อแข็งทนทาน ทาสีเป็นอย่างดี ชาน ปลูกด้วยกระเบื้องหน้าวัวกระเบื้องทำเองได้ผลิตขึ้นเอง เวลานี้ยังเป็นอนุสรณ์โบราณเก่าแก่อยู่ทุกวันนี้ โดยท่านพระครูปัญญาภิรมย์ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้บูรณะซ่อมแซมผิดไปจากรูปเดิมบ้างบางส่วน และได้ย้ายไปไว้ด้านหลังติดต่อโรงเรียน

สถานที่พักอาศัย สำหรับลูกวัดมี ๗-๘ หลัง ปลูกสร้างด้วยไม้กลม มุงหลังคาด้วยกระเบื้องเกาเขย

หลวงพ่อบาน บุญภุมณี จัดตั้งโรงเรียน

โดยตัดแปลงต่อเติมโรงธรรมเป็นโรงเรียนประถมศึกษา สอนตามหลักสูตรกระทรวงธรรมการ (เรียกชื่อสมัยนั้น) โดยจัดทำโต๊ะสำหรับเด็กนั่ง และครุฑลวดอุกรณ์ภายในโรงเรียน ใช้แรงงานพระในวัด ไม่เกี่ยวกับงบประมาณทางราชการ และต่อมาในขณะที่โรงเรียนเสร็จเรียบร้อย ได้ติดต่อขอครูมาทำการฝึกสอน ไปยังมณฑลนครศรีธรรมราช โดยผ่านขั้นตอนทางอำเภอเหนือตามลำดับ ในสมัยนั้นผู้สำเร็จราชการมณฑล เรียกว่า สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช มาทำการฝึกสอน ผลที่สุดทางวัดคลองเรียนได้รับครุฑตามที่ย่อไป

ชื่อครูห้วง สังคะสุบรรณ ภูมิลำเนาอยู่อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นสานุศิษย์สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเบญจมราชูทิศ (วัดท่าโพธิ์) จังหวัดนครศรีธรรมราช สมัยนั้นติดต่อไปมา ระหว่างอำเภอเหนือกับจังหวัดนครศรีธรรมราช ทนทางไปมาลำบาก ไปรถไฟต้องนอนค้างคืนตามระยะไป รถยนต์ไม่มีทางไป นอกจากเดินเท้าผ่านจังหวัดพัทลุง หรือเดินตามทางริมทะเลสาบสงขลา ไปพักผ่อนพักศาลามิชัย เข้าเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

หลวงพ่อบาน จัดที่พักให้ครูห้วง สังคะสุบรรณ ภายในวัดโดยมอบกุฏิขนาดเล็กให้ ๑ หลัง ตั้งแต่บัดนั้นมา พระเลิกสอนหนังสือเด็กแบบเก่า.โม

ศิษย์ก้นกุฏิหลวงพ่อบาน บุญภุมณี

พ่อหลวงจันแก้ว ตอนเป็นเด็กวัดและสามเณร เป็นหัวหน้าควบคุมเด็กวันพระ ๘ คำ วันดับ วันเพ็ญ เป็นผู้นำไหว้พระนำดอกไม้ธูปเทียนถวายพระลงพระอุโบสถ เป็นศิษย์ก้นกุฏิหลวงพ่อบาน

ชีวิตบั้นปลายของพ่อหลวงจันแก้ว ได้อุปสมบทสัตว์วรรณ์ (สัตว์วรรณ์ ปี๒๕๐๐) ประจำอยู่วัดหัวถนนตำบลสะเดา อำเภอสะเดา ปีพ.ศ.๒๕๒๘ ผู้เขียนได้ไปนมัสการสอบตามประวัติการตั้งโรงเรียน ตั้งมา

แต่ พ.ศ.อะไร เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดหลวงพ่อบานา และเป็นนักศึกษารุ่นแรก
ของโรงเรียนวัดคลองเรียน

ได้รับคำตอบจากพ่อหลวงจันทแก้วว่าจำไม่ได้ จำได้แต่ชื่อของครูชื่อ
ครูท่วง สังคะสุบรรณ มาจากอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
เพราะระหว่างนั้น เป็นเด็กวัดรุ่นแรกของการเปิดโรงเรียน ต่อมาได้
อุปสมบทเป็นสามเณร และเป็นครูผู้ช่วยสอนนักเรียนอยู่ระยะหนึ่ง ตอนที่
ผู้เขียนไปนมัสการสอบถามประวัติการตั้งโรงเรียนวัดคลองเรียนจาก
พ่อหลวงจันทแก้ว พ่อหลวงจันทแก้วอายุ ๘๕ ปี

ระดับชั้นการเรียน

ตั้งแต่ชั้นเตรียม ถึงชั้นประถมปีที่ ๓ นักเรียนที่เรียนพวกหนึ่งกินนอนอยู่ที่
วัด เป็นศิษย์ของวัด พวกหนึ่งเรียกว่าเดินเรียนเข้าไปเลิกเรียนกลับ

ผู้ที่เรียนจบสำเร็จประถมปีที่ ๓ ออกมาฝึกหัดทำงานเป็นเสมียน
ของรัฐบาลหรือสมัครเป็นครูได้รับเงินเดือนขั้นแรกเดือนละ ๘ บาท ต่อมา
ขึ้น ๑๒ บาท ศิษย์ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนวัดคลองเรียน รุ่นแรก
ทบทวนความทรงจำ

1. นายผุด (ครูผุดทิพรัตน์) อดีตนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล
หาดใหญ่ได้ถึงแก่กรรม
2. นายสหัส พงษ์สวัสดิ์ (กิมซิว) อดีตเทศมนตรีเทศบาลหาดใหญ่
และผู้ที่ยบวชปีแรกสร้างวัดโคกเสม็ดชุน ได้ถึงแก่กรรม
3. นายแนม สุวรรณศิลป์ อดีตนายกเทศมนตรี เทศบาลหาดใหญ่
ได้ถึงแก่กรรม
4. พ.ต.ต.นิตร พลพงษ์ อดีตรองผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดสตูล
5. นายเรียง ทิพนนท์ อดีตกำนันตำบลท่าช้าง อำเภอหาดใหญ่
ได้ถึงแก่กรรม
6. ท่านชুম บุญญะโล อดีตเจ้าอาวาสวัดเทพขุมขุม ตำบลบ้านพรุ
อำเภอหาดใหญ่ ได้ถึงแก่กรรม
7. นายยาน (น้องชายท่านชุม) อดีตครูคนแรกโรงเรียนวัดโคกม่วง
อำเภอหาดใหญ่ ได้ถึงแก่กรรม

8. นายคง มานะ บ้านคลองหวัะ อดีตเป็นครูโรงเรียนวัดเทพขุมนม ตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ ได้ถึงแก่กรรม

9. นายขุม สหวิริยะ บ้านทุ่งเสา ตำบลคอหงษ์ อำเภอหาดใหญ่ อดีตกรรมการวัดคลองเรียนได้ถึงแก่กรรม

10. นายสอน สุวรรณวงศ์ บ้านคลองเรียน อดีตเป็นครูโรงเรียน วัดคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ ได้ถึงแก่กรรม

11. นายเลื่อน พัฒโน บ้านคลองหวัะลูกชายหมื่นหาคใหญ่ยศเขต อดีตกำนันตำบลหาดใหญ่ ได้ถึงแก่กรรม

12. พ่อหลวงจันแก้วฯ อดีตเป็นเด็กวัดสาธุศิษย์ใกล้ชิดหรือเรียกว่า ศิษย์ก้นกุฎีของหลวงพ่อปานฯ เป็นเด็กคอยรับใช้หลวงพ่อปานฯ ตลอดจนอุปสมบทเป็นสามเณร เป็นนักศึกษารุ่นแรก เปิดโรงเรียนวัดคลองเรียน จนกระทั่งลาสิกขาบทไปประกอบอาชีพในท้องที่อำเภอสะเดา จ.สงขลา

หลวงพ่อปาน ปญฺญมณี

ได้ทำประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นสมัยนั้นมากมายนับว่าเป็นพระนักพัฒนาท่านหนึ่ง เฉพาะในอำเภอเหนือ อาศัยขายหนทางเดินแคบๆ ออกเป็นถนนการสัญจรไปมาสะดวก จากหมู่บ้านท่าเคียนถึงบ้านคลองเรียน (วัดคลองเรียน) เดี่ยวนี้เรียกถนน ศรีภูวนาด และทำสะพาน ซ่อมสะพานข้าม ทุ่งนาปรังทุ่งปี หลังจากน้ำลด

สะพานที่๑ สะพานนี้มีความยาวตก-ออกใช้กระดานไม้เคี่ยมเสา คานใช้ไม้หลุมพ้อไม้เนื้อแข็ง ด้านทิศตะวันออกทางขวามือเดี่ยวนี้นาคารกรุงเทพจำกัดสาขาถนนศรีภูวนาด ทางทิศเหนือและทิศใต้สะพานเป็นทุ่งนาปรัง ฤดูมรสุมน้ำไหลมาจากเขาทางทิศตะวันออกและทางใต้ น้ำท่วม นาปรังชาวบ้านต้องใช้เรือเก็บข้าวขนข้าวเปลือกนาปรังหรือไปที่หนึ่งที่ใดต้องใช้เรือเดี่ยวนี้นสถานที่ทุ่งนาปรังถูกถมดินสร้างเป็นตึกพาณิชย์

สะพานที่๒ ข้ามคลองเตย ที่จ่อรถดับเพลิงเดี่ยวนี้น คลองเตยถูกถมดินสะพานไม้กระดานหมดสภาพไป และมีสะพานคอนกรีตแทน

สะพานที่๓ สะพานข้ามทุ่งนา ด้านทิศตะวันตกทางรถไฟสายไป ปาดังเบซาร์ (ที่อุโมงค์) ด้านทิศตะวันตกติดต่อด้านกักกันสัตว์ และทุ่งนา

ตลอดถึงหมู่บ้านท่าเคียน สะพานที่๑ - ๒ หลังจากน้ำลดต้องซ่อมทุกปี ส่วนมากผู้ที่ทำการซ่อมพระวัดคลองเรียน โดยการนำของหลวงพ่อบานา เพราะไม่ต้องเสียค่าแรงงาน และ ชาวบ้านเขามีความสามัคคี ถือว่าเป็นการสร้างสะพานผูกถนนโบราณเขาถือว่าเป็นการสร้างกุศลอันยิ่งใหญ่

กิตติศัพท์ชื่อเสียงของหลวงพ่อบานา ปุณฺณมณี เรื่องการสร้างโรงเรียนจึงขยายออกไปภายในมณฑลนครศรีธรรมราช

สมัยนั้นการปกครองเป็นมณฑลผู้สำเร็จราชการมณฑลเรียก สมุหเทศาภิบาล จึงมีบัญชาให้เจ้าคณะมณฑลฝ่ายสงฆ์คือ เจ้าคุณรัตนธัมมิ-ศรีธรรมราช วัดท่าโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งทางราชการได้มองเห็นคุณงามความดีของหลวงพ่อบานา-ปุณฺณมณี ที่ทำประโยชน์แก่บ้านเมือง เจ้าคณะมณฑลฝ่ายสงฆ์จึงได้เดินทางมาแต่งตั้งอุปัชฌาย์ให้แก่หลวงพ่อบานาเจ้าอาวาสวัดคลองเรียน โดยการเดินทางจากสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช ถึงสถานีรถไฟชุมทางอุตะเถา

การต้อนรับเจ้าคุณรัตนธัมมิศรีธรรมราช แบ่งเป็น ๒ จำพวก

พวกที่๑ โดยการนำของหลวงพ่อบานามีพระ เณร ประชาชน ฝ่ายอำเภอ โดยเฉพาะกรรมการอำเภอ จังหวัด กำนันผู้ใหญ่และราษฎรที่ใกล้เคียงโดยการจัดขบวนพามาหน้าเจ้าคุณรัตนธัมมิศรีธรรมราชตั้งแต่สถานีรถไฟชุมทางอุตะเถาไปถึงวัดคลองเรียนเพราะสมัยนั้นถนนหนทางไม่เจริญเป็นหลุมเป็นบ่อและรถยนต์ในท้องถิ่นไม่มี มีแต่รถม้าจากตลาดที่ตั้งอำเภอเหนือถึงสถานีชุมทางอุตะเถา ๒-๓ คับ เจ้าของรถม้าสกุลนั้นต์ธนะและหนทางทั่วไปเป็นหนทางเดินแคบๆหรือเดินตามคันทนา

พวกที่ 2 คอยต้อนรับตั้งแถวที่ชุมประตูทางเข้าวัดด้านทิศใต้ของวัดมีพระเณร ข้าราชการกำนันผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนเป็นอันมาก

ท่านเจ้าคุณรัตนธัมมิศรีธรรมราช ถึงวัดคลองเรียน หลวงพ่อบานา กราบนิมิตต์พระคุณเจ้าพักบนกุฏิของหลวงพ่อบานา ที่จัดเตรียมไว้ และในคืนวันนั้นได้ถูกขังตามกำหนดการ

ท่านเจ้าคุณรัตนธัมมิศรีธรรมราช ได้มอบตราตั้งอุปัชฌาย์ต่อหน้า พระภิกษุสงฆ์ที่มาประชุม ให้แก่หลวงพ่อบานา ปุณฺณมณี พระสงฆ์เจริญมงคลคาถา ในคืนวันนั้นมีโยธสพสมโภชมีนายหนังกดำ บ้านพรุเตาะ

นายหน้งชัย บ้านคลองเรียน นายหน้งจอน บ้านคลองหะ ฉลองตราตั้ง
อุปฌนายัตตลอดคิน เป็นอันว่าหลวงพ้อปานฯ ได้รับการแต่งตั้งเป็นอุปฌนายัต
ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ในสมัยนั้นตามหัวเมืองมีวัดจำนวนน้อย ประชาชนก็มีจำนวนไม่มาก
เพราะการคมนาคมไปมาติดต่อกันลำบากหนทางกันดานไม่สะดวก
การปกครองเป็นมณฑล ผู้สำเร็จราชการมณฑลเรียกว่าสมุหเทศาภิบาล
รับผิดชอบในมณฑลนั้นๆ

มณฑลนครศรีธรรมราช ที่ทำการมณฑลตั้งที่จังหวัดสงขลา

กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ (ตอนนั้นพระยศเป็นกรมขุน)
ดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาล มณฑลนครศรีธรรมราชและต่อมา
ดำรงตำแหน่งสมเด็จพระอุปราชมณฑลพิษใต้ มีตำแหน่งที่เชิงเขาน้อยตรงข้าม
บ้านศรีสำราญ ถนนสะเดา ที่ถนน ๓ แยกกลางจากเขาน้อย มีคอกกว้าง มีกวาง
๑ ฝูง สมัยนั้นมีสันเขี้ยว(รถคนเจ๊กลาก)รับส่งคนภายในเมืองสงขลา ตอนนั้น
คนจีนไม่ค่อยมี

เขาตังกวน อยู่ทางทิศตะวันออกของเขาน้อย มีบันไดทางขึ้นไปถึง
ยอดเขา บนยอดเขามีเจดีย์และตำหนัก ซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีกระโจม
ไฟสีเขียว-แดงบอกสัญญาณปากน้ำเมืองสงขลา

เวลาเที่ยง ๑๒.๐๐ น. ได้ยินเสียงปืนจากยอดเขาตังกวนบอกเวลา
เที่ยงมีเจ้าหน้าที่ทหารเฝ้ารับผิดชอบ ตำบลภายนอกเมืองสงขลาเช่นอำเภอ
เหนือ(อำเภอหาดใหญ่เดี๋ยวนี้)ไม่ได้ยินเสียงปืนจากเขาตังกวนเพราะอยู่ไกล
ชาวบ้านเรียกว่า ชาวเหนือ

คำว่าเหนือ ชื่อของอำเภอเหนือ ไม่ใช่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมือง
สงขลา ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองสงขลา แต่อยู่เหนือน้ำทะเลสาบ

ประวัติของเมืองสงขลา ตามที่ทราบจากบันทึกหนังสือหลายท่าน
ปรากฏว่า เมืองสงขลา เดิมมีชื่อว่า "เมืองสทิง" ตั้งอยู่ที่อำเภอสทิงพระ
ในปัจจุบัน ส่วนพ่อค้าชาวอินเดีย เปอร์เซีย และอาหรับ ที่เดินทางเข้ามา
ค้าขายกับเมืองสทิงพระ เรียกเมืองนี้ว่า "เมืองสิงหลา" เพราะตอนที่จะแล่น
เรือเข้าปากทะเลสาบสงขลานั้น มีเกาะสองเกาะ ซึ่งมองจากข้างนอกคล้ายสิงห์

หมอบอยู่ ๒ ตัว ก็เลยเรียกชื่อเมืองตามสัญลักษณ์ได้เห็นแต่แรก เกาะสอง เกาะ คือเกาะหนู เกาะแมว ในปัจจุบันนั่นเอง

อำเภอเหนือ ตั้งอยู่ที่ราบสูง พื้นที่ทั่วไปเป็นป่าดงพงไพร การไปมาจากเมืองสงขลา (อำเภอเหนือ อำเภอหาดใหญ่) ระยะทางไปมา 2 วัน (เดินเท้า) ต้องพักนอนตามศาลาหน้าหมู่บ้านหรือหน้าวัดที่ผ่านไป ไกลศาลามีบ่อน้ำ หนทางที่ผ่านไปมาลุ่มๆดอนๆก่อนเข้าเมืองสงขลาต้องพักค้างคืนที่ศาลาชุมชนที่เรียกว่าศาลาชุมชนหน้าวัดหัวป้อม ๓ แยก ถนนวงเวียน

หน่วยราชการ การติดต่อสื่อสารหนังสือราชการจากอำเภอเหนือ (อำเภอหาดใหญ่) ถึงหน่วยเหนือศาลากลางเมืองสงขลา มีคนเดินรับส่ง เรียกว่าเดินเมล์ รับหนังสือราชการบรรจุทึบสังกะสีจากที่ว่าการอำเภอเหนือ (อำเภอหาดใหญ่) ตอนเช้ามีตอกเดินจุดหมายปลายทางที่ทำการมณฑลศาลากลางเมืองสงขลา มอบทึบเอกสารราชการให้เจ้าหน้าที่เวร รับส่ง เสร็จรับหนังสือราชการจากศาลากลางเดินกลับด้านทางอำเภอเหนือ (อำเภอหาดใหญ่) มีเจ้าหน้าที่เดินเมล์โดยทางหมุนเวียนกันวันละ ๑ คน

ที่ทำการมณฑลศาลากลางเมืองสงขลา เดิมนี่เป็นพิพิธภัณฑ์แห่งชาติจังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ถนนจะนะ เดิมเป็นบ้านพักส่วนตัวของพระยาสุนทรารักษ์ (เนตร ณ สงขลา)

สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๒๑ พระวิจิตรวรศาสตร์ (พระยายมราช) ใช้เป็นจวนพักข้าหลวงพิเศษ ตรวจราชการเมืองสงขลา และเมืองนครศรีธรรมราช

พ.ศ.๒๔๓๓ ใช้เป็นศาลาว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช ปัจจุบันใช้เป็นพิพิธภัณฑ์จังหวัดสงขลา

ป้อมปากน้ำแหลมทราย เป็นป้อมปืนสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓ พร้อมกับการสร้างเมืองใหม่ที่สงขลาในปัจจุบัน ปัจจุบันป้อมนี้อยู่ในบริเวณหลังกองบังคับการตำรวจภูธร อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ประเทศสยามได้สุด มณฑลปัตตานี ผู้สำเร็จราชการมณฑลสมุหเทศาภิบาลมณฑลปัตตานี หม่อมราชวงศ์ พระยาอุดมพงษ์เพ็ญสวัสดิ์ เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลปัตตานี รับผิติดขอบ ๔ จังหวัด ๑,จังหวัดปัตตานี ๒,จังหวัดยะลา ๓,จังหวัดนราธิวาส และ ๔,จังหวัดสายบุรี ก่อนเปลี่ยนปกครอง

ประมาณปี พ.ศ.๒๔๖๒

หลวงพ่อบาน ปุณฺณมณี อดีตเจ้าอาวาสวัดคลองเรียนได้ประชุมสงฆ์ภายในวัดและมรรคนายก กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรตำบลหาดใหญ่และใกล้เคียง สร้างพระอุโบสถเพราะชำรุดได้ก่อสร้างมานานเป็นแบบโบราณ ไม่มีฝาผนัง มองจากภายนอก เห็นพระประธานได้ชัดเจนและเวลาทำการอุปสมบทพระภิกษุสามเณรและเวลาทำสังฆกรรมกิจสงฆ์ สวดพระปาฏิโมกข์วันดับ วันเพ็ญสวดมนต์เช้า-เย็น คนภายนอกเห็นได้ชัดเพราะฝาข้างไม่มี และไม่ปรากฏว่าสร้างมาแต่ครั้งไหน

ที่ประชุมลงความเห็น สมควรรื้อพระอุโบสถ เพื่อทำการก่อสร้างใหม่ ในขอบเขตเนื้อที่พัทธสีมาเดิม

จากนั้นต่อมาหลวงพ่อบานฯ ได้เริ่มดำเนินการนำพระสามเณรเด็กวัด ชาวบ้าน ไปตั้งสถานที่พักขุดหินทุบหิน ที่เชิงเขาควนเจดีย์ทางไปบ้านทุ่งงาย ตรงข้ามบ้านทุ่งโดนใกล้ทางถนนขึ้นเขาสถานีโทรศัทพ์เวลานี้

การขุดหินทุบหิน ใช้กำลังแรงคน เพราะสมัยนั้นเครื่องจักรกลการทุบแรงไม่มี ทุบหินขนาดใหญ่-เล็ก รวมเป็นกองๆบรรทุกล้อ-เกวียน ลากเข็นด้วยกำลัง แรงคน จากบ่อหินมาวัดคลองเรียน

หนทางสายนี้ ก่อนหลวงพ่อบานฯ ไปขุดหินทุบหิน ที่เชิงเขาควนเจดีย์เป็นหนทางเดินแคบๆและไม่มีคนเดิน เพราะสมัยนั้นประชาชนมีจำนวนน้อย นอกจากชาวบ้านพื้นที่ใกล้เคียงไปมาทำไร่ทำสวนผลไม้ สะตอและทุเรียน หรือไปเลือกตัดไม้ตามเขาควนเจดีย์ นำมาสร้างบ้านเรือน เพราะเป็นไม้เนื้อแข็งทนทาน พันธุ์ไม้ขึ้นในดินกรวดหิน

หนทางสายนี้ หลวงพ่อบานฯ ได้ขยายหนทางเดินแคบๆ ออกเป็นถนนตัดส่วนที่คดเคี้ยวขยายออก เพื่อสะดวกแก่การชักลากล้อเกวียนบรรทุกหินจากบ่อหินมายังวัดคลองเรียนจนชาวบ้านเรียกถนนท่านหมายถึงถนนหลวงพ่อบานฯ ผู้เขียนเป็นวัยรุ่นนำควายเทียมเกวียนมาลากหินด้วย

นอกถนนหนทางสายนี้แล้ว มีหนทางเดินอีกสายหนึ่งจากบ้านทุ่งงายหรือบ้านในไร่ เดินผ่านระหว่างควนเจดีย์กับควนล้าน หนทางเปลี่ยวมากเป็นดงดินแดนเสือเดินผ่านเวลาใกล้ค่ำพระอาทิตย์ตกดินส่วนมากคนไม่ค่อย

เดินผ่านต่อนั้น จากทิศตะวันตก-ออกเดินทะเลถึงบ้านออกไกล (บ้านทุ่งโดน)บ้านออกไกลเรียกชื่อสมัยนั้น เดินตัดตัดทุ่งนาเดินตามคันนา ผ่านต้นโพธิ์กลางทุ่งตัดเข้าบ้านโคกวัน (สมัยนายฮั่น อรัญดร เป็นผู้ใหญ่บ้าน) เดินตัดเข้ารั้วตรงบ้านทุ่งรี ผ่านต้นไทรใหญ่ หน้าบ้านนายสร้อย รัตนโสม ทะลุถนนใหญ่ไทรบุรี-สงขลา (เดี๋ยวนี้ถนนกาญจนวนิช) ถึงหนทางเข้าวัด คลองเรียน

มีหนทางหน้าวัดทางทิศใต้ของวัด เดินมาอำเภอเหนือ (อำเภอหาดใหญ่) ผ่านสะพานไม้พรุณาปริง๒สะพาน ผ่านบ้านหาดใหญ่ ผ่านทางรถไฟ ผ่านสะพาน ทุ่งนา ถึงหมู่บ้านท่าเคียน ถึงตลาดที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเหนือ (อำเภอหาดใหญ่)

ชุดทรายชนทราย

หลวงพ่อบาน ปุณฺณมณีได้ขอร้องขอความช่วยเหลือจากชาวบ้านให้ไปทำการชุดทรายชนทราย สถานที่บ่อทรายบ้านทุ่งรี ถนนกาญจนวนิช และที่คลองหวะ และที่บ่อทรายติดต่อกัที่ดินวัด สวนของวัดด้านทิศตะวันตก วัดคลองเรียน (เดี๋ยวนี้ถนนซอย๑๒ ศรีภูวนาท)

สมัยนายชู ทองวงษ์ อดีตพระรองเจ้าอาวาสวัดคลองเรียน ให้ไทยใหญ่คนสิงหล มาอาศัยปลูกพืชผักสวนครัวในที่ดินของวัดแห่งนี้ ที่ดินแห่งนี้ บางส่วนเป็นของวัด ทรายว่ามีพ่อค้านักธุรกิจทำสัญญาการสร้างตึกพาณิชย์

หลวงพ่อบาน ปุณฺณมณี ได้เห็นทรายพอในการหล่อรากพระอุโบสถ ก็จัดการชุดดินโดยรอบพระอุโบสถ ขยายรากฐานพระอุโบสถจากรากฐานหลังเก่า ออกไป เกือบถึงเขตหลักพัทธสีมา

ส่วนปูนซีเมนต์ในการก่อสร้างพระอุโบสถ ปรากฏตามคำบอกเล่าของอดีตสานุศิษย์ ผู้เฒ่าผู้แก่ของวัดของเรียนว่า มีท่านนักบุญที่จิตศรัทธาบริจาคปูนซีเมนต์ให้จนพอในการก่อสร้างพระอุโบสถ เพราะการสร้างพระอุโบสถเป็นบุญกุศลมหากาล

การก่อสร้างพระอุโบสถ ไม่มีแบบแปลนแผนผัง ไม่มีผู้ชำนาญในด้านวิชาการก่อสร้าง สถาปนิกและวิศวกรควบคุมการก่อสร้าง หลวงพ่อบานฯ ควบคุมการก่อสร้างเอง โดยใช้พระและสามเณรชาวบ้านเป็นแรงงาน

การก่อสร้างชุดดินโดยรวบพระอุโบสถ จากนั้นเทพูนซิเมนต์ลงไป เป็นรากฐานโดยรอบพื้นที่พื้นดินขึ้นมาหยุดชะงักเนื่องจากไม่มีปูนซิเมนต์ จะทำการก่อสร้างต่อไปไม่ได้

ลักษณะรูปทรงพระอุโบสถ ยังอยู่สภาพเดิมผิดไปจากสภาพเดิม ขยายเทหหล่อฐานคอนกรีตโดยรอบพระอุโบสถเท่านั้น

ปีพ.ศ.๒๔๖๓ พระกั๋ง ปุณณมโน รองเจ้าอาวาสวัดคลองเรียนไป ศึกษาธรรมจังหวัด นครศรีธรรมราช นายอรรถ รักวงษ์ (อู่) ติดตามไป ศึกษาทางโลกโรงเรียนเบญจมราชูทิศ เป็นครั้งแรก

หลังจากนั้นต่อมาพระกั๋งฯ กลับจากจังหวัดนครศรีธรรมราชตอน กลับไปนครศรีธรรมราชได้นำอดีตพระ สามเณรไปหลายองค์แต่จำชื่อไม่ได้ เท่าที่จำได้อดีตพระบัว อดีตพระกลับกั๋ง ๒ อยู่บ้านทุ่งรี และนายติ จุลพันธ์ (ลั่น) ไปศึกษาทางโลกโรงเรียนเบญจมราชูทิศเด็กติดตามพระด.ช.ช่วย ด.ช.ทับ

ปีพ.ศ.๒๔๖๗ พระกั๋งฯกลับจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนขา กลับได้นำอดีตพระปิ่น อุตะโร อดีตพระกัมขีว ชันติโก ตอนนั้นอดีตพระกั๋ง ๒ อยู่วัดคลองเรียน และสามเณร ๔ คน เรื่อง แก้ว เจิม หรือคล้าย และ พลับ เด็กติดตามพระด.ช.ลัก มณีโชติ บ้านคลองเรียน พระสามเณรไปศึกษา ธรรมสำนักเรียนวัดหน้าพระบรมธาตุ สมัยพระท่านอุปัชฌาย์ "หมุ่น" ต่อมา ท่านได้รับสมศักดิ์เป็นพระครูกาแก้ว หลังสุดได้รับ สมศักดิ์เป็นเจ้าคุณ (เจ้า คุณอะไรจำไม่ได้) พระอาจารย์ชุ่มฯ วัดหน้าพระลาน ครูสอน น.ธ. ตรี โท เอก ต่อมาท่านได้รับสมศักดิ์เป็น"พระครู"ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดเสมาเมือง และท่านมหาใส่ ภูมิลำเนาอยู่อำเภอปากพนัง ท่านพระครูกาแก้วฯ เจ้าอาวาส วัดหน้าพระบรมธาตุ ไปนิมนต์ท่านมหาใส่ฯ จากวัดมหาธาตุ ก.ท.ม. มาเป็น ครูสอนบาลี ปีแรก (เปิดสอนบาลี ระยะต่อมาท่านมหาใส่ฯ ได้รับสมศักดิ์ เป็นเจ้าคุณ)(เจ้าคุณอะไรจำไม่ได้) สาขา ศิษย์ของท่านมหาใส่ฯ สอบเปรียญธรรมได้จำนวนมากทั่วภาคใต้สมัยนั้น ลำสุดอายุของท่านเข้า วัยชราได้มรณภาพไป

พระกั๋ง ปุณณมโน เป็นพระนักพัฒนาบุคคล สมัยนั้นพระ สามเณรที่วัดคลองเรียน มีความรู้พื้นฐานจบป.ตทางโลก ท่านเป็นผู้แนะนำ

และพาไปศึกษาธรรมที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเพราะสมัยนั้นการศึกษาทางธรรมทางจังหวัดสงขลายังไม่แพร่หลาย มีสำนักศึกษารวมอยู่ ๒ วัด คือ วัดมัชฌิมาวาส และวัดโพธิ์

พระทั้งๆ นำพระเณร และเด็ก ไปฝากท่านอาจารย์นวลา วัดสวนหลวงตกเป็นที่พักอาศัยไปศึกษาธรรมวัดหน้าพระบรมธาตุ

ครั้งสุดท้ายพระทั้งๆ ไปศึกษาธรรมวัดวิเศษการ ธนบุรี ก.ท.ม.

ส่วนทางวัดคลองเรียน หลวงพ่อปานฯ ได้มอบหมายให้อดิตพระชูทองวงศ์ รักษาการแทนเจ้าอาวาส และในปีนั้นอดิตพระชูทองวงศ์ ไปศึกษาธรรมวัดโพธิ์ จังหวัดสงขลา

วัดคลองเรียน หลวงพ่อปานฯ ได้มอบหมายให้อดิตพระสร้อย - รัตน์ไสย รักษาการแทนเจ้าอาวาส ส่วนหลวงพ่อปานฯ ไปมาจากวัดโคกเสม็ดขุน

ระยะ๓เดือนออกพรรษา อดิตพระชูทองวงศ์กลับจากวัดโพธิ์มารับหน้าที่เจ้าอาวาส อดิตพระสร้อยฯ ลาสิกขาบท (สึก) อดิตพระชูทองวงศ์จัดการซ่อมบูรณะโรงธรรมต่อ และจัดการฉลองทวารายได้สมทบทุนสร้างโรงธรรมต่อเนื่อง เพราะสร้างมาตั้งแต่สมัยหลวงพ่อปานฯ เป็นเจ้าอาวาส ยังไม่เสร็จ โรงธรรมหลังนี้ใช้เป็นสถานที่โรงเรียนประถมศึกษา สถานที่ตั้งกำลังสร้างพระอุโบสถอยู่เวลานี้

ส่วนทางวัดคลองเรียน อดิตพระชูทองวงศ์บังเกิดป่วยลาสิกขาบท (สึก)

พระทั้งๆ ปุณฺณมโน กลับจากกรุงเทพฯ เนื่องจากป่วยเล็กๆ น้อยๆ ทางศึกษาธรรมไม่สะดวก มารับหน้าที่ตำแหน่งเจ้าอาวาสต่อเนื่องมาอีกตอนนี้พวกวัยรุ่นหลายคนเข้ามาบวชทางวัดมีความรุ่งโรจน์ขึ้นระยะหนึ่งในระยะต่อมาความเจ็บป่วยของพระทั้งๆ ก็กำเริบขึ้นได้ถึงแก่กรรมภาพไปอีกวัดคลองเรียนขาดพระอาวุโสผู้นำ วัดถูกมรสุม ซึ่งขณะนั้น หลวงพ่อปานฯ ที่ไปสร้างวัดโคกเสม็ดขุนเริ่มมีอาการป่วยและได้ถึงแก่กรรมภาพไป ทางวัดคลองเรียนขาดพระอาวุโสผู้นำ ถูกมรสุมซึ่งตอนนั้น อดิตพระเส็ง ภูมิลำเนาอยู่บ้านทุ่งรี และสามเณรหนูแก้ว (นายหนูแก้ว กาญจาจะนะศรี) ฝ้าดูแลวัดอยู่ ขาดพระผู้นำ และต่อมานายหนูแก้วได้ถึงแก่กรรมเมื่อเดือนส.ค.๓๖

ทางฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ และมรรคทายกวัด ได้นิมนต์อดีตพระเคียงฯ จากวัดคลองแห มาเป็นเจ้าอาวาสสืบเนื่องต่อมา ได้ปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาส บำรุง ซ่อมแซมเสนาสนะภายในวัด และได้ก่อสร้างพระอุโบสถตามแนว รากฐานพระอุโบสถที่หลวงพ่อบานฯ ได้วางรากฐานไว้ เป็นการสำเร็จ การ สร้างอุโบสถพร้อมทั้งหาประธานภายในพระอุโบสถ ตามโบราณเขากล่าวว่า ท่านเจ้าอาวาสเคียงหมดเกณฑ์ซี เลขลาสิกขาบท (สิก) ไประยะต่อมาอดีต พระยาบุญราช ปกครองรับหน้าที่ เจ้าอาวาสอยู่ระยะหนึ่งท่านว่าหมดเกณฑ์ซี เลขลาสิกขาบทไป และเวลานี้ได้ถึงแก่กรรมไป

เดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๘๔ การปกครองคณะสงฆ์ ได้แต่งตั้ง พระแก้ว ปญญาโณเป็นเจ้าอาวาสวัดคลองเรียนสืบต่อมา เมื่อได้แต่งตั้ง พระแก้วฯ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสแล้ว รับผิดชอบภารกิจ การ ปกครองแนะนำสั่งสอนพระสามเณร ให้ประพฤติปฏิบัติตามแนวพระธรรม วินัยอยู่ในความสงบ

เหตุการณ์ความเคลื่อนไหว ของบ้านเมืองอยู่ในระหว่างสงคราม เอเชียครั้งที่ ๒ (สงครามญี่ปุ่น) การพัฒนาและสิ่งก่อสร้างซ่อมแซม หยุด คอยหลบภัยอากาศ และภัยทางบก โจรผู้ร้ายถือโอกาสยามฉุกเฉิน ชาวบ้าน หลบภัยทั้งบ้านเรือนไปอยู่ที่ปลอดภัย ชาวบ้านในตลาดหลบภัยหนีภัยไปอยู่ ตามวัดวา

พ.ศ.๒๔๘๕ ในเขตเทศบาลตำบลหาดใหญ่ บังเกิดโรคไข้ทรพิษ มี ผู้นำเชื้อมาจากหนองควายแห จังหวัดกาญจนบุรี มาพักที่โรงแรมมีชื่อในเขต เทศบาลตำบลหาดใหญ่ เชื้อโรคระบายฟักการติดต่อไข้ทรพิษได้ติดต่อเด็ก ลูกเจ้าของโรงแรม เสียชีวิตไป๑คน ระยะต่อมาไม่กี่วันลูกเจ้าของโรงแรม ล้มป่วยอีก๑คน อาการลักษณะคล้ายคลึงเหมือนคนก่อน เลยเสียชีวิตไปอีก รวม๒คน การรักษาและความสังเกตของพ่อแม่ เข้าใจว่าเป็นเหือด-หัด เพราะ มีเม็ดขึ้นเป็นผื่น และต่อมาเม็ดโตขึ้นเป็นหนอง และเม็ดแตกไป เพราะไม่เคย พบเห็นมาก่อน และตอนนั้นหลังสงครามญี่ปุ่น ห้องตลาดหัวไปขาดแคลน เครื่อง อุปโภค บริโภค ตลอดจนยารักษาโรค บุคคลทั่วไปช่วยเหลือตัวเอง

ต่อมาคนงานสถานบริการอาหารเครื่องดื่ม ซึ่งตั้งอยู่ติดต่อโรงแรม สาย ๑ เป็นไข้อาการตามตัวคล้ายกับเด็กลูกเจ้าของโรงแรม เจ้าของของ

ร้านอาหารเครื่องต้ม เจ้าของกิจการให้คนงานหยุด ปรากฏว่ามีคนงาน ๒ คน ไม่มีที่พักและไปพักอาศัยอยู่วัดคลองเรียน

ระยะต่อมาทราบถึงเทศบาล ได้รายงานให้ทางจังหวัดทราบเกี่ยวกับบังเกิดโรคนี้ ตอนนั้นน.พ.เอิบ ณ บางช้าง รักษาการณในตำแหน่งสาธารณสุขจังหวัดสงขลา ได้มาตรวจอาการผู้ป่วย ปรากฏเป็นไข้ทรพิษเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง จึงนำเรื่องเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อประกาศเขตโรคติดต่อ นำผู้ป่วยเข้ารักษาสถานที่เอกเทศ ให้ผู้ป่วยอยู่ในขอบเขตทางเทศบาลได้ติดต่อสถานที่ด่านกักสัตว์หาดใหญ่เป็นสถานที่เอกเทศชั่วคราว (เวลานั้นสถานที่ด่านกักสัตว์ว่างไม่มีสัตว์)

ต่อมาในเขตเทศบาลมีผู้ป่วยเป็นไข้ทรพิษ ๕ คน เสียชีวิต ๓ คนในจำนวนนี้ผู้เสียชีวิต มี น.พ.สัญญาชาติอินเดียตั้งคลินิกอยู่ถนนนิพัทธ์อุทิศ ๑ เสียชีวิต ๑ คนทางเทศบาลได้ควบคุมศพไปฝังป่าช้าบ้านพรุ ในระหว่างโรคระบาดไข้ทรพิษบังเกิดในเขตเทศบาลตำบลหาดใหญ่ ทางเทศบาลได้ประกาศจัดสถานที่เอกเทศ ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ที่ด่านกักสัตว์ ครั้งที่ ๒ ที่สถานก่อสร้างโรงจำนำ ถนนมนตรี ๒

ต่อจากนี้ โรคไข้ทรพิษขยายออก นอกเขตเทศบาล ลุกลามไป ลุกลามออกไป ลุกลามออกไปตามชนบทในท้องที่หมู่บ้านตำบลในท้องที่อำเภอหาดใหญ่ บ้านแม่เป็ยะ บ้านทุ่งโพธิ์ บ้านทุ่งขมิ้น (ชื่อบ้านสมัยนั้น) วัดโคกข่านนางปรากฏว่าท่านเจ้าอาวาส หลบหลีกไข้ทรพิษไปขาดจำพรรษาสมัยนั้นท่านพระครูแสน โสภาโส เจ้าอาวาสวัดแม่เป็ยะ ตอนนั้นท่านยังไม่ได้รับสมณะศักดิ์เป็นพระครู

สงครามสงบ พระแก้วปญญพลโล เจ้าอาวาสวัดคลองเรียน เริ่มดำเนินการพัฒนาวัดซ่อมแซมเสนาสนะสิ่งที่ย่ำรุดหักพัง อาทิ กุฏิของ หลวงพ่อปานฯ ซึ่งหลวงพ่อปานฯ ได้สร้างไว้สมัยท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส แบบทรงเรือนไทยโบราณ เสาไม้เนื้อแข็ง หลังคาจั่ว มุงกระเบื้องโบราณเกาะยอด ไม้ประกอบเนื้อแข็งทนทาน ฝา กระดาน ทาสี ได้ตัดแปลงซ่อมแซมส่วนที่ย่ำรุด ไว้เป็นพิพิธภัณฑ์ของวัดได้เคลื่อนย้ายมาตั้งไว้ทางทิศตะวันตกติดต่อกับโรงเรียน

โรงธรรม สถานที่โรงธรรม ที่สร้างพระอุโบสถเวลานี้ สร้างมาสมัย หลวงพ่อปานฯ เป็นเจ้าอาวาส ก่อนหลวงพ่อปานฯ ย้ายไปสร้างวัดโคกเสม็ดขุ่น เสาไม้เนื้อแข็งหน้า ๑๒ นิ้ว ทำทับทันทันแข็งแรงเจาะสอดใส่คานโดยรอบทุกเสา เครื่องประกอบหลังคา มุงกระเบื้องปูนซิเมนต์ สมัยปูนซิเมนต์เพิ่งผลิต ออกจำหน่ายในท้องที่บ้านโคกเสม็ดขุ่น การตีระแนงหลังคาปราศจากช่างผู้ชำนาญ ฝนตกน้ำซึมหลังคาน้ำรั่วต้องรื้อกระเบื้องออก และตีระแนงมุงกระเบื้องใหม่ ตอนนั้นหลวงพ่อปานฯ ได้ย้ายมาสร้างวัดโคกเสม็ดขุ่นทางวัดคลองเรียนได้มอบหมายให้ออดีตพระชู ทองวงศ์ รักษาการแทน เพราะพระกั๋งฯ ไปศึกษาธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

โรงธรรม เมื่อซ่อมแซมเสร็จ ทางวัดจึงอนุญาตให้ทางการ นำนักเรียนเข้าเรียนได้ เพราะโรงเรียนประถมศึกษาสถานที่ทางวัดไม่มี หากทางวัดมีงานเทศกาลต้องการใช้สถานที่ประกอบกิจการพิธีทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา ต้องย้ายโต๊ะเก้าอี้ ออก เพื่อประกอบพิธีทางศาสนา

โรงธรรม หลังนี้ การซ่อมแซมหลังสุด โดยเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ได้ยกระดับพื้นถมดินให้สูงขึ้น เปลี่ยนเสาไม้เหลี่ยมเป็นเสาคอนกรีต ระยะต่อมาสภาพโรงธรรมหมดไป สถานที่เปลี่ยนเป็นสถานที่ก่อสร้างพระอุโบสถ

พระตั้ง ๗ รองเจ้าอาวาสนักพัฒนา ตัดสร้างโรงเรียนประถมศึกษา หากสร้างสำเร็จจะย้ายนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ที่โรงธรรม ไปเรียนที่โรงเรียนสร้างใหม่ด้านทิศตะวันตกของวัด ส่วนโรงธรรมจะปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งชำรุดใช้เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมต่อไป

จากนั้นพระนักพัฒนา ก็จัดการหาไม้เสาและวัสดุการก่อสร้างเครื่องประกอบโดยตั้งความเพียรอดทน เทียวขอไม้ขึ้นต้นจากชาวบ้านตามสวนตามบ้าน ส่วนมากชาวบ้านยินดีมอบให้และช่วยเหลือโค่นตัดท่อนลากเข็นถึงวัดเพราะเป็นการทำประโยชน์แก่ส่วนร่วม นอกจากนี้ท่านนักพัฒนาเสาะหาไม้แก่นที่ลัมตามหนอง บึง ในคลองเตย ขุดลากเข็นจากคลองนำมาเลื่อยตัดเป็นเสาและเครื่องประกอบ เพราะเป็นไม้หลุมพอแข็งแรงทนทาน ได้ไม้เสาและเครื่องประกอบบางส่วน

ได้ถูกซ์ ตามกำหนดการ

ปีกเสาศึกษาอาคารโดยใช้เป็นโรงเรียนชั่วคราว โดยความพยายามของท่านนักพัฒนา ทั้งที่สมัยนั้นหลังสงครามญี่ปุ่น เครื่องอุปกรณ์การก่อสร้างขาดแคลนไม่มี แม้แต่ตะปูนำเอาเหล็กกลวด สายหนามมาตัดใช้เป็นตะปูการก่อสร้างดำเนินการไปตามขั้นตอน เป็นผลสำเร็จของท่านนักพัฒนาตามความประสงค์เบื้องต้น เป็นอาคารยกพื้นชั้นเดียว

หมายกำหนดการทำการเปิดโรงเรียน

พระแก้ว ปณฺณพโล เจ้าอาวาส ได้ไปติดต่อเจ้าหน้าที่ทางอำเภอหาดใหญ่ (สมัยนายชั้น ตวันฉาย ผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอหาดใหญ่) สมัยนั้นได้รับคำตอบจากเจ้าหน้าที่ว่า การสร้างโรงเรียนผิวดระเบียดบกฏกระทรวงไม่เป็นขั้นตอน ไม่ขออนุญาต ขอแบบแปลนการสร้างโรงเรียน เป็นการยากลำบากแก่การรายงาน

พระแก้ว ปณฺณพโล เจ้าอาวาสวัดคลองเรียน เดินทางไปกรุงเทพฯ ซึ่งเวลานั้นหลังสงครามญี่ปุ่น การเดินทางไป ก.ท.ม. สมัยนั้นลำบากต้องพักนอนค้างคืน ต้องลงเรือข้ามแม่น้ำตาปีสุราษฎร์ธานี เพราะสะพานถูกตัดขาด จุดหมายปลายทาง ก.ท.ม. ขอติดต่อ เลขาธิการ รัฐมนตรี สำนักกระทรวงศึกษาธิการ (นายเลียง ไชยกาล รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการสมัยนั้น)

เรียนให้ท่านทราบตามลำดับขั้นตอน มีความประสงค์ ขอเชิญท่านไปทำการเปิดโรงเรียนวัดคลองเรียน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รัฐมนตรีท่านตอบไม่ขัดข้อง เป็นอันตกลงจะทำเปิดโดยกำหนดวัน เวลา ตามหนังสือให้ท่านนำไปมอบให้แก่ นายอำเภอหาดใหญ่

พระแก้วได้นำหนังสือจากสำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ มามอบให้นายอำเภอหาดใหญ่

เจ้าหน้าที่อำเภอหาดใหญ่ ได้รับหนังสือจากสำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการแล้ว จึงได้วางแนวทางต้อนรับ และประธานได้รายงานการสร้างโรงเรียนมาตามขั้นตอนต่อรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ

ได้มุงคลุมหาถูกซ์ ตามเวลากำหนดรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ เปิดผ้าแพรคลุมป้ายโรงเรียน พระสงฆ์ให้ชัยมงคลคาถา เป็นอันเสร็จพิธี

หลังจากนั้นต่อมา พระแก้ว ปญญาพล ได้รับพระราชทาน สมณศักดิ์ที่พระครูปัญญากิรินทร์ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดคลองเรียน ตลอด มาถึงทุกวันนี้

ความหมุนเวียนเจริญของห้องเรียนในเขตและนอกเขตเทศบาล ทาดใหญ่ ได้เจริญขึ้นมีประชาชนอยู่หนาแน่นเพิ่มปริมาณมากขึ้นทางเทศบาล ได้เปลี่ยนแปลงขยายเขตเทศบาลเมืองทาดใหญ่โดยพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 12 เมษายน 2520 ในการที่ทางเทศบาลได้ขยายออกไปครั้งนี้ ทางวัดคลอง เรียน เข้าชายติดเขตเทศบาลโดยสมบูรณ์ ซึ่งทางเทศบาลจะได้พัฒนา ทะนุบำรุงให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ปฐมฤกษ์ขึ้นแรก ทางเทศบาลก่อสร้างโรงเรียน เพื่อพัฒนาเด็กให้ เด็กได้รับการศึกษาเล่าเรียน ได้รื้อโรงเรียนที่สร้างหลังสงครามญี่ปุ่น ก่อสร้างใหม่ ตามแบบแปลนของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นอาคารตึก๒ชั้น ๓ชั้น และ๔ชั้นโดยสถาปนิกควบคุม การก่อสร้างอยู่ในความควบคุมของ เทศบาลเมืองทาดใหญ่ ด้วยการร่วมมือจากพระครูปัญญากิรินทร์เจ้าอาวาส วัดคลองเรียน

พระอุโบสถของวัดคลองเรียน

สร้างมาสมัยอดีตพระเคียงฯ เป็นเจ้าอาวาส ซึ่งได้ก่อสร้างในบริเวณ รากฐานพระอุโบสถ ที่หลวงพ่อบานา อดีตเจ้าอาวาสคนก่อนก่อไว้เป็นเวลา ส่วงเลขมานาน เป็นการชำรุด เนื่องจากช่วงบนตัวปลวกได้ขึ้นไปเกาะกัดเนื้อ ไม้ ส่วนบนหลังคาชำรุดหักพัง อยากจะแก้ไขซ่อมแซม ฯลฯ

ได้ประชุมสงฆ์ และกรรมการวัด คณะเทศมนตรี เทศบาลเมือง ทาดใหญ่ (สมัยนั้น)อุบาสก อุบาสิกา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรตำบลคอหงษ์ ว่าจนจัดการแก้ไขซ่อมแซมอย่างไร

ที่ประชุมลงความเห็นว่า สมควรก่อสร้างพระอุโบสถ โดยใช้สถานที่ ก่อสร้างด้านทิศใต้ของพระอุโบสถหลังนี้ (สถานที่โรงธรรม) ก่อสร้างเสร็จ ขออนุญาตพิธีสงฆ์ ผิงลูกนิมิต ส่วนพระโอสถหลังเก่า สวดถอนพิธีเสมา

จากนั้น พระครูปัญญากิรินทร์ เจ้าอาวาสได้ติดต่อสถาปนิกเขียนแบบ แปลนแผนผัง บอกความประสงค์เรื่องแปลนพระอุโบสถเป็นแบบ๒ชั้น

ชั้นล่างเป็นศาลาธรรม (ศาลาการเปรียญ) ชั้นบนเป็นพระอุโบสถ พระสงฆ์ประกอบกิจกรรมทางสงฆ์

จากนี้ต่อไปได้กำหนดเวลาว่างศิลาฤกษ์ของพระครูปัญญาภิมณฑ์ เจ้าอาวาสโดยการปักหล่อเสาฤกษ์ วันที่..เดือน..ปี

ปรากฏพระอุโบสถทางภาคใต้ ๑๔ จังหวัด พระอุโบสถ ๒ ชั้น เวลา นี้มีที่ วัดตงเกียะ ต.กระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ซึ่งตำบลซึ่งกำลังก่อสร้าง อยู่เวลานี้

บ้านโคกเสม็ดชุน ทางรถไฟผ่าน

บ้านโคกเสม็ดชุน ทางรถไฟผ่านเนื่องจากการทางรัฐบาลสยาม กระทรวงคมนาคม การรถไฟแผ่นดินสยาม.๕ เพราะรัฐบาลต้องการที่ดินตัด ทางรถไฟผ่านไปแหลมมลายู สิงคโปร์และกัลลันตัน เดี่ยวนี้เรียกประเทศ มาเลเซีย นายง่วน สระระ (หรือแป๊ะง่วน) นางซีต้วง กับพรรคพวกเพื่อนบ้าน ต้องย้ายบ้านเรือนออกจากบ้านโคกเสม็ดชุนไปพื้นที่ทางการรถไฟต้องการ

บ้านโคกเสม็ดชุน ตั้งอยู่บริเวณบ้านพักพนักงานรถไฟ ทางทิศเหนือ ของสถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่เดี่ยวนี บบริเวณบ้านมีพืชพันธุ์ไม้ ขึ้นต้น มะม่วง มะขาม มะไฟ และต้นตาลเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งแต่ละต้นมีอายุ ยืนนานได้รับผลสืบเนื่องกันมานานหลายร้อยปี ก่อนทางรถไฟผ่าน และเมื่อ ทางรถไฟผ่านผ่านไปแล้ว ต้นไม้เหล่านี้คงมีอยู่ ทางการรถไฟเพิ่งโค่นปลูก สร้างบ้านพักพนักงานรถไฟในระยะไม่ กี่ปี หลังจากทางรถไฟผ่านไปแล้ว

บ้านโคกเสม็ดชุน เป็นคำชื่อมาแต่ตึกดำบรรพ์ คำว่าโคกน่าจะ หมายถึงที่สูง เนิน เสม็ดชุนน่าจะหมายถึงพวกพดกษาชาติพันธุ์ไม้เสม็ดได้ สอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ผู้สูงอายุหลายท่านตลอดถึงนายออน ฅรรัตน์ (ลุงออน) พ่อตานายง่วน สระระและนายง่วน สระระซึ่งเคยอยู่บ้านโคกเสม็ดชุน มาแต่ หนุ่มๆ ที่เรียกว่าบ้านโคกเสม็ดชุนนั้น มีประวัติเป็นมาอย่างไร ได้รับคำตอบ ก่อนมาอยู่บ้านโคกเสม็ดชุนชาวบ้านเขาเรียกบ้านโคกเสม็ดชุนมาก่อนแล้วและ ตอนนั้นอาณาเขตบ้านโคกเสม็ดชุนมีไม่กี่ไร่

อาณาเขตโดยสังเขป

ทิศตะวันออก เป็นป่าละเมาะไม้เล็ก-ใหญ่ ถึงคลองเตย

ทิศตะวันตก เป็นทุ่งนา เป็นเกาะไม้ล้มลุก

ทิศเหนือ เป็นทุ่งนา เป็นเกาะไม้ล้มลุก

ทิศใต้ เป็นทุ่งนาปริง พรบัว หมู่บ้านหาดใหญ่

เป็นคำบอกเล่าของนายง่วน สระระ

บ้านที่อยู่ใกล้บ้านโคกเสม็ดชุน บ้านก่านายปลอด

ตั้งอยู่ที่ทำการไปรษณีย์เชิงสะพานลอย ถนนรณรงค์ ผู้ที่เกิดบ้านก่านายปลอดคือ นายสัก บุญมีทั้งนี้โดยคำบอกเล่าของ นายสัก บุญมี

นายง่วน สระระ (หรือแป๊ะง่วน) นางฮี้ด้วง ย้ายจากบ้านโคกเสม็ดชุน มาอยู่บ้านโคกบก โดยการทนายเรือมาตั้งใกล้บ้านนายสัก บุญมี เพราะเป็นญาติแก่กัน นายสัก บุญมี แบ่งที่ดินให้ส่วนหนึ่ง ที่นั้นเดี๋ยวนี้เป็น แปลดดวงจันทร์ และเป็น สวนกล้วยของนายสัก บุญมี ระยะเวลาที่นายง่วน สระระได้ซื้อที่ดินเพิ่มเติมจากผู้มีกรรมสิทธิ์ ซึ่งที่เป็นป่าละเมาะและทุ่งหญ้า ปรับพื้นที่ปลูกกล้วย มะพร้าว และผักสวนครัว

นายง่วน สระระอาชีพทำนา แปลงที่ ๑ อยู่ทางทิศตะวันตกบ้านโคกเสม็ดชุน ตกทางรถไฟ เดี่ยวนี้เป็นตึกแถวใกล้แปลดที่พิกตำรวจภูธร หาดใหญ่ ทางทิศใต้เชิงสะพานอยู่ทางทิศตะวันตก แปลงที่ ๒ อยู่ตะวันออก วัดโคกสมานคุณ ที่โรงพยาบาลทักษิณ ถึงทางรถไฟ เรียกนาปลักขอน ทิศเหนือ-ใต้ติดต่อกับผู้มีกรรมสิทธิ์ แปลงที่ ๓ เป็นนาน้ำลึก เรียกว่านาต่ำ อยู่ถนนราชอุทิศ ตกหมู่บ้านกลางตอนนั้น ตรงข้ามโรงเรียนเทพอำนวย อาชีพรองเป็นพนักงานควาญช้างหลวง ผู้ช่วยนายอออน คชรัตน์ (ลุงอออน) ซึ่งเป็นพ่อตา

ต่อมาบ้านโคกเสม็ดชุน มีประชาชนหนาแน่นความเจริญเพิ่มขึ้น ตามลำดับ นายง่วน สระระ(แป๊ะง่วน)ได้รับการแต่งตั้งจากทางพวกเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกเสม็ดชุน

ประวัติของนายง่วน สระระ อดีตผู้ใหญ่บ้านโคกเสม็ดชุน ตามที่ทราบพอเป็นสังเขป ภูมิลำเนาเดิมอยู่บ้านทุ่งขมื่น ย้ายมาอยู่บ้านโคกเสม็ดชุน บ้านโคกบกได้ถึงแก่กรรม ณ บ้านโคกบกฯ)

พ.ศ.๒๔๖๖ หลวงพ่อปาน มาสร้างวัดโคกเสม็ดขุน นายვნ สระ
อดิตผู้ใหญ่บ้านโคกเสม็ดขุน เป็นมรรคทายกวัดตลอดมาถึงแก่กรรม

นายვნ สระ (แป๊ะვნ)นางชีด้วง มีบุตร ๒ คน

นายล่อง (หรือฉล่อง สระ ถึงแก่กรรม)

นางผ่อง (หรือผ่องเพ็ญ สระ นักรุกกิก)

พ.ศ.๒๔๖๖ สร้างวัดโคกเสม็ดขุน

เดี๋ยวนีได้เปลี่ยนชื่อเป็นวัดโคกสยามคุณ ตามยุคตามสมัย ความ
เจริญของท้องถิ่น หลวงพ่อปาน ปญฺญมณี อดีตเจ้าอาวาสวัดคลองเรียน
สร้างวัดโคกเสม็ดขุนเมื่อเดือนเมษายน ๒๔๖๖ ซึ่งเป็นวัดสร้างมานาน
สถานที่พื้นทั่วไปเป็นป่าละเมาะและเป็นเนินที่ดินจอมปลวก เป็นป่าต้นกะพ้อ
มีพันธ์ไม้ยืนต้นมะม่วง มะพร้าว และต้นตาล ต้นตาลยังปรากฏอยู่เวลานี้
อายุหลายร้อยปี ศูนย์กลางของวัดเป็นทุ่งหญ้า เป็นหนทางเดินผ่านไป
ตะวันตก-ออก ฝาคูศูนย์กลางวัด มีสัญลักษณ์กลางวัด มีหลักพัทธสีมาเป็นไม้
แก่น ขุดดินใต้หลักพัทธสีมาพบโบราณวัตถุ เขี้ยวและทองเหลืองวัตถุสมัย
โบราณมาก ใกล้เคียงบริเวณพัทธสีมา มีต้นพิกุลล้อมรอบด้วยเถาว์วัลย์พืชพันธ์ไม้
เล็ก-ใหญ่ มีต้นมะพร้าวลำต้นแก่ต้นหนึ่ง

หลวงพ่อปาน มายึดพักชั่วคราวบริเวณป่าละเมาะใกล้ต้นมะม่วง
๒ต้น(ที่ตรงนั้นเวลานี้หน้ากุฏิพระครูสยาม-คุณรักษ์) พระครูอมรสยามคุณ
อยู่เวลานี้

หลวงพ่อปาน ก่อนจะเดินทางมาสร้างวัดโคกเสม็ดขุนแห่งนี้
อาจจะมีที่ปรึกษาผู้ให้การชี้แนะและวางแผนเดินทาง คือนายบุญแก้ว-
ศรณรินทร์ (ลุงมุตแก้ว) อยู่บ้านบางหัก และนายคง อินทะสระโร (ลุงคง)อยู่
บ้านกลางตก วัดโคกเสม็ดขุน ท่านทั้ง ๒ เป็นนักบุญ เดินไปบำเพ็ญกุศล
สมาทานศีล ทุก๘ค่ำ ๑๕ค่ำ ไปวัดคลองเรียนตลอดมา การไปมาเดินเท้า
เพราะสมัยนั้นรถยนต์รับจ้างไม่มี และถนนก็ไม่มี มีหนทางเดินแคบๆ เดิน
ข้ามคลองเตย เดินตามคันนา บุคคลที่ให้ การแนะนำช่วยเหลือ นอกจากที่
กล่าวมาแล้ว มีหมื่นหาดใหญ่ยศเขต(นายแสง พัดโน) กำนันตำบลหาดใหญ่
สมัยนั้นและนายვნ สระ อดิตผู้ใหญ่บ้านโคกเสม็ดขุน นายชู ไชยศรี

สารวัตรบ้านท่าเคียน คิษย์ยานุคิษย์และชาวบ้านที่ใกล้เคียงมาเยี่ยมให้ความช่วยเหลือ

หลวงพ่อบานา แสดงความประสงค์ต่อผู้มาเยี่ยมอยากจะทำอยู่ที่นี่ และตั้งใจว่าจะสร้างวัดแห่งนี้ ขอให้ช่วยจัดการสร้างที่พักชั่วคราวในสถานที่นี้

ต่อจากนั้น เมื่อคิษย์ยานุคิษย์และชาวบ้านได้ทราบความประสงค์ของหลวงพ่อบานาแล้ว วันต่อมาชาวบ้านกลาง บางหัก บ้านฉาง บ้านคลองเรียน บ้านคลองหระ บ้านทุ่งเสา ควนจง ทุ่งรี บ้านในไร่ ราษฎร์ในตำบลหาดใหญ่ ได้มารวมมือกันถากถางป่ารก้างและขุดดินปราบพื้นที่ บางหมู่บ้านนำไม้และวัสดุการสร้าง มาปลูกสร้างที่พักชั่วคราว โดยใช้เสาไม้กลม ไม้ทลาวโอน ยกพื้นห่างจากพื้นดินครึ่งเมตรและหนึ่งเมตร พื้น๒ชั้น เครื่องประกอบใช้ไม้กลม ฟากใช้ไม้หมาก ฝาไม้ไผ่สาน หลังคามุงใบสืหรือคืบเย็บเป็นตับ (แยกห้องนอนพ่หลวงปาน) พร้อมโรงฉันแบบเรือนไทยหลังและปอน้ำ ส้วม ฯ

หลังจากนั้นต่อมา หลวงพ่อบานาให้พระและสามเณรไปวัดคลองเรียนนำสิ่งของที่จำเป็น ส่วนวัดคลองเรียนได้มอบหมายให้อุบัติต พระชู ทองวงษ์ รองเจ้าอาวาสสมัยนั้น ควควบคุมปกครองพระสามเณร แทนส่วนหลวงพ่อบานาไปมาทุกเดือน โดยเฉพาะวันดับวันเพ็ญ และวันอุปสมบทพระภิกษุสามเณร วันมาฆะวัน วิสาขบูชา ซึ่งเป็นวันสำคัญทางศาสนา (สมัยนั้นเจ้าอาวาส เรียกท่านสมการต่อมาเรียกท่านเจ้าอธิการ)

ต่อมาพระกึ่ง ปุณฺณโม รองเจ้าอาวาสองค์ที่๑ วัดคลองเรียนกลับจากการศึกษาธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช มาเยี่ยมคารวะหลวงพ่อบานา เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสนับสนุนชักชวนประชาชนตำบลใกล้เคียงและข้าราชการ และพนักงานรถไฟแห่งประเทศไทย ทุกแผนกมาร่วมทำบุญ และก่อสร้างที่พักภิกษุสามเณร (สร้างกุฏิ)

ข่าวทราบถึงพระเทพเมธี (เจ้าคุณมโนวัดมณีนิมิต วัดกลาง) เจ้าคณะ จังหวัดสงขลา สมัยนั้นเจ้าคณะจังหวัดฝ่ายธรรมยุค มีองค์เดียว ฝ่ายมหานิกายไม่มี ท่านมาเยี่ยมหลวงพ่อบานา และสนับสนุนในการสร้างวัด ท่านมาเยี่ยมเกือบทุกเดือน

หลวงพ่อบานา สร้างที่พิกโดยเฉพาะท่านเจ้าคุณพระเทพเมธี ไว้
โดยเฉพาะ๑หลัง จัดสามเณรไว้คอยรับใช้ ท่านเจ้าคุณได้พิจารณาพระและ
สามเณรในวัด หากเป็นความประสงค์จะไปศึกษาธรรมจะช่วยเหลืออุปการะ

สร้างวัดโคกเสม็ดชุน ปีแรกเข้าพรรษา

พระ ๕ องค์ สามเณร ๓ องค์ เด็กวัดตามที่จำชื่อได้ ๗ คน

๑. อดีตหลวงพ่อบาน ปุณฺณมณี
๒. อดีตพระยกเลื้อน สมบูรณ์ ภูมิลำเนาอยู่บ้านบางหัก ตำบลหาดใหญ่
๓. อดีตพระนำ ภูมิลำเนาอยู่บ้านนาสีทอง อ.รัตภูมิ
๔. อดีตพระคง "————" "————"
๕. อดีตพระแก้ว อยู่บ้านบางหัก อ.หาดใหญ่

สามเณร ๓ องค์

๑. อดีตสามเณรก. ศรีนรินทร์ (พระราชรัตนตีก เจ้าคณะจังหวัดสงขลา)
๒. อดีตสามเณรเต็ม มาจากวัดสวนหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
๓. อดีตสามเณรพลบ ไชยวงศ์ ภูมิลำเนาอยู่บ้านโคกบก ตำบลหาดใหญ่

เด็กวัด

๑. นายห้องเห้ง ภูมิลำเนาอยู่บ้านบางกล้า อ.หาดใหญ่
๒. นายโช ภูมิลำเนาอยู่บ้านห้วยคู อ.สะเดา
๓. นายอวด จันทรประทีป ภูมิลำเนาอยู่บ้านปลักกริม อ.หาดใหญ่
๔. นายเลี่ยม นิลพรหม ภูมิลำเนาอยู่บ้านปลักกริม อ.หาดใหญ่
๕. นายเลี่ยม ภูมิลำเนา อยู่บ้านสะกอม อ.เทพา
๖. นายเล่ง สมบูรณ์ อยู่บ้านบางหัก อ.หาดใหญ่
๗. นายเอียด พูลสุวรรณ อยู่บ้านกลาง อ.หาดใหญ่

มาช่วยพัฒนาการสร้างวัด ตามรายชื่อนี้ส่วนมากได้ถึงแก่กรรมไป
เกือบหมด คงเหลือไม่กี่คนถึงปี พ.ศ.๒๕๓๓

นายสุหัส พงษ์สวัสดิ์ (กิมชิว) บวชวัดโคกเสม็ดชุน คนแรกถึงวัน
เข้าพรรษาหลวงพ่อบานา ให้ไปจำพรรษาวัดคลองเรียน ฝากญาติของหลวงพ่อบานา
เพื่อดูแลสรรพสิ่งของและความเรียบร้อย เพราะผ่านการทำงานเป็น
ข้าราชการมาแล้ว สาธุศิษย์ผู้ติดตามนายเจียร คชรัตน์ (ครูเจียร) และ
ลัก มณีโชติบ้านคลองเรียน

การพัฒนาวัดโคกเสม็ดขุ่น หลังจากทำพิธีเข้าพรรษาแล้ว ก็ประจำของพระเณรและเด็กวัด นอกจากจะเล่าเรียนหนังสือท่องบ่นภาคปฏิบัติแล้ว เวลาบ่าย ๕ โมงเย็น ลงมือเริ่มลงมือพัฒนาถึงเวลา ๘ หรือ ๙ ทุ่มโดยการนำของหลวงพ่อบานา ชาวบ้านและเด็กวัดขุดดินและตัดต้นไม้ ถางถากพืชพันธุ์ไม้ป่าละเมาะและขุดตัดต้นกระพ้อ ขุดดินฝังทำลายจอมปลวก พระเณรช่วยขนดินจากที่สูงสู่ที่ราบ เก็บรากไม้กิ่งไม้ มากองไว้เพื่อทำการเผาไฟ ชาวบ้านส่วนมากอยู่ใกล้ๆวัด การปราบพื้นที่ป่ารก้าง เพื่อสร้างวัดสมัยนั้น สร้างด้วยศรัทธาด้วยกำลังแรงกาย นายลาย ขุนโสม ได้จ้างให้คนขุดต้นกระพ้อ และขุดดินเนื้อที่ประมาณ ๑ ไร่ ด้านทิศตะวันตกที่พิกชั้วคราว

หลังจากปราบพื้นที่จอมปลวกแล้ว ได้ปลูกพืชพันธุ์ผักสวนครัว อาทิ พริกทอง (น้ำเต้า) และพืชพันธุ์อื่นๆออกผลเป็นที่พอใจ เนื่องจากพื้นที่รกร้างอุดมสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยธรรมชาติ

ปีพรรษาแรก เศรษฐีเมืองหนองจิก อำเภอดุยง จังหวัดปัตตานี นำหินมาทอด และในนั้นบุคคลประเภทเหนียมมนุษย์แปลกประหลาด คำว่าแปลกประหลาด เพราะกลืนวัตถุประเภทเครื่องประดับแต่งกาย สร้อยคอ สร้อยข้อมือ แหวน และตุ้มหู เข็มเข็บผ้า ซึ่งของเหล่านั้นไม่โตกว่าช่องปากกลืนเข้าไปในท้อง จะให้กลืนสักเท่าใดก็ได้เมื่อจะให้ออกก็สะท้อนออกมาทางเดิม (ปาก)

คนแปลกประหลาดเล่าให้ฟังว่า เมื่ออยู่ที่บ้านถึงฤดูงานเทศกาลมิงงานตามวัดไปเที่ยวในงาน หญิง-ชายเพื่อนในหมู่บ้าน ขอช่วยให้เก็บรักษาสิ่งของจำพวกเครื่องแต่งกาย เพราะเกรงว่าผู้ร้ายจะมาแย่งชิง ขณะเดินเที่ยวในงานได้รวบรวมสิ่งของค่าสร้อยแหวน ใส่ปากเก็บไว้ในท้อง เพื่อป้องกันการสูญหาย เมื่อขากลับเจ้าของต้องการกลับคืนก็สะท้อนออกจากปากออกมาทีละอย่าง คืนให้เจ้าของต่อไป

ในขณะที่เดียวกันศิษย์วัด ซึ่งนั่งอยู่ใกล้หลวงพ่อบานา ลูกไปเอาเข็มเข็บผ้าในท้องหลวงพ่อบานา ก็ออกมาขึ้นให้คนแปลกประหลาดกลืนคนแปลกประหลาดรับเข็มแล้วก็ใส่ปากกลืนต่อหน้าหลวงพ่อบานา และพระเณรเด็กวัด (เด็กวัดสมัยก่อนโตไม่เหมือนเด็กเดี๋ยวนี้) ที่นั่งมองดู สักครู่ก็สะท้อนเข็มที่กลืนออกมาจากปากติดน้ำลายเหนียวเป็นวงใย

วิธีต่อไปถึงถนนหัวคุดทะราด (หัวผีเทศที่ขึ้นฝาท้ำ) เพราะสมัยก่อนหัวคุดทะราด เรียกตามภาษาพื้นเมืองว่าหัวผีเทศ ส่วนมากชอบขึ้นกับเด็ก และเป็นเชื้อที่ติดต่อกัน หากเด็กบ้านไหนเรือนไหนเป็นผีเทศแล้ว เรือนนั้นก็ต้องเป็นกันทุกคน ผู้ที่ไม่เคยเป็น ผู้ที่ได้รับเชื้อเป็นผีเทศขึ้นแล้ว ต่อไปผู้นั้นจะไม่ใช่ผีเทศอีก ต่อมาบ้านเมืองเจริญขึ้น ได้รับคำแนะนำจากกระทรวงสาธารณสุข เชื้อผีเทศ (คุดทะราด) เชื้อติดต่อกันของใช้เสื้อผ้าและภาชนะรองรับอาหาร และโรคนี้เป็นเฉพาะท้องถิ่น

สำหรับผู้ใหญ่ ผีเทศชอบขึ้นที่ฝาท้ำ ชนิดเตี้ยโก่งแหลมยาว เดินไม่สะดวกทรมาณ นายเอียด พูนสุวรรณ ผู้หนึ่งในการขุดดินถากถางตัดต้นไม้ในการสร้างวัด และนอนในวัด นำวัวมาเลี้ยงให้กินหญ้าภายในวัด เป็นผีเทศชนิดเตี้ยโก่ง เป็นการทรมาณในการเติบโตมาได้ให้ช่วยประหลาดถนนหัวคุดทะราดที่ฝาท้ำ ปรากฏหลังจากการถอนแล้ว นายเอียดฯเล่าให้ฟัง การถอนหัวคุดทะราด มีการเจ็บนิดน้อย

หลวงพ่อบานา ได้สอบถามชายแปลกประหลาดคนนั้นว่า ชื่ออะไร อยู่ที่ไหน และได้ศึกษาวิชานี้มาจากไหนชายผู้นั้นตอบ ชื่อจอมดิก มาจากสะกอม บ้านนาทับ ออกเมืองเทพา มีความรู้สิ้นทองรูปพรรณสร้อยคอสร้อยข้อมือ ต้มหู และเข็ม เข็มผ้า วิชานี้ได้เล่าเรียนมาจากไหน เมื่อสมัยเป็นเด็กเป็นเด็กเลี้ยงควายนอนเฝ้าควายในคอกพอนอนหลับควายให้ฝันและได้ปฏิบัติมาตามความฝัน ตั้งแต่บัดนั้นก็ริยาทำทางความเป็นอยู่ของจอมดิกชายแปลกประหลาดคนนั้นเป็นคนที่ไม่สกปรก

พระพม่ามาพักที่วัดโคกเสม็ดชุน วันหนึ่งมีพระพม่าเดินทางมาจากภาคเหนือ มาพักที่วัดที่พักรั้วคราวของหลวงพ่อบานา เป็นอาคันตุกะแขกหลวงพ่อบานา ภิรยาทำทางพระพม่าองค์นั้น พุดคุยชอบพอกับหลวงพ่อบานา สันนิษฐานว่า คงมีความรู้ทางไสยศาสตร์พอสมควร

ขณะหลวงพ่อบานาเฝ้าคุยกับพระพม่า มีพระเณรเด็กวัดนั่งอยู่ด้วย พระพม่าขยันท้ำพร้อมน้ำสะอาด จากหลวงพ่อบานา หลวงพ่อบานา เอาขันสำริดที่ทำนใส่ น้ำล้างหน้าทุกวัน พร้อมน้ำสะอาดใส่ขัน ส่งให้พระพม่าที่ต้องการ พระพม่ารับขันน้ำมาแล้วเอาทิศหมอน ๘-๙ ดอก พร้อมกับเข็ม เข็มคล้ายเข็มหมุดใส่ในขัน แล้วทำพิธีปลุกเสก ต่อหน้าหลวงพ่อบานา และ

พระเนรมังดูการปลูกเสกของพระพม่าการปลูกเสกอยู่สักครู่ ก็ศมหอนก็
ลอยอยู่บนน้ำพร้อมเข็ม (ลอยอยู่ในขัน)

จากนั้นพระพม่า ก็จับศมหอนในขันส่งให้หลวงพ่อบานา กลืน
๑ ดอก อดิตกระเทียมชีว ๑ ดอก สามเนตรทองคำและ ๑ ดอก ถัดจากนั้น
พระพม่า จับเข็มในขัน ๑ เล่ม ปักฝังที่ต้นแขนหลวงพ่อบานา ปรากฏแทงปัก
ลงบนเนื้อกล้ามเนื้อ ปักแทงไม่เข้า เข็มงอ พระพม่าเปลี่ยนเข็มใหม่ แขนงปักลงบน
เนื้อกล้ามเนื้อ ๔-๕ เข็ม แขนงไม่เข้าไม่ผ่านเนื้อกล้ามเนื้อเข็มอ ขั้นที่สุดหลวงพ่อบานา
เอามือขวาไปลูบๆ ต้นแขนซ้าย ตำแหน่งบริเวณที่ปักแทงฝังเข็ม พร้อมกับพูด
ว่าเอาละ อย่าให้เสียเข็มเลย ฝังเถอะ พระพม่า ก็ปักแทงเข็มลงที่ต้นแขน
ตำแหน่งบริเวณเดิม ปักเข็มแทงลงไป จุ่มมิดเข็ม เป็นอันว่าหลวงพ่อบานาได้
อนุญาตให้พระพม่าฝังเข็มได้

จากนั้นพระพม่า ก็คารวะกราบหลวงพ่อบานาในขณะนั้นถัดจากนั้น
พระพม่าเอายาผสมกับสีต่างๆคล้ายสีหมึกแต่มีที่ชื่อ นิ้วมือของหลวงพ่อบานา
ทั้ง๒ข้างแล้วใช้เข็มแทงสักที่หัวข้อทุกหัว การกระทำเช่นนี้ตลอดพระเนรม
ทั้งหมดที่นั่นอยู่ที่นั่น

หลวงพ่อบาน ปญญมณี มีความรู้ความชำนาญวิชาทางไสยศาสตร์
และวิชาแพทย์แผนโบราณ ด้านเวชกรรม เกสัชกรรม ยึดหลักคัมภีร์ตาม
แนวทางบรมครูแพทย์ ชิวโกมารภัด ประกอบท่านเคร่งครัดทางไสยศาสตร์
ช่วยประกอบการรักษา พระเนรมเด็กวัดตลอดชาวบ้าน ที่มาบุกเบิกถากถาง
ตัดต้นไม้ตราบตร้าต่อการทำงาน เกิดการเจ็บป่วยเป็นไข้ เพราะตอนนั้นความ
เจริญก้าวหน้าทางการแพทย์แผนใหม่ยังไม่คสองตัว ตามหัวเมือง (เฉพาะใน
ท้องที่เมืองสงขลา) ประชาชนทั่วไปนิยมรักษาทางแผนโบราณและทางราชการ
ฝ่ายปกครองสนับสนุนแต่งตั้งแพทย์แผนโบราณประจำตำบลทุกตำบล
คอยดูแลรับผิดชอบผู้ที่เจ็บป่วยในตำบลนั้นๆ

ในพรรษาแรก มีพระและประชาชนเจ็บป่วยมารับการรักษาหลายราย ตามที่
จำได้ ท่านสมภารคง วัดศาลาหัวยาง จังหวัดสงขลา ถูกคุณไสย เป็นศัพย์
ทางไสยศาสตร์ การกระทำด้วยเวทมนต์โดยวิธีหนึ่งวิธีใด ให้บุคคลผู้นั้น
จิตใจวิปริตผิดปกติมีอาการเป็นไปต่างๆ นานา เช่น ท่านสมภารคงฯ องค์นี้

ความนึกคิดปราศจากสติสัมปชัญญะ ให้ศีลให้พรไม่ถูกต้อง มีความกลัว ผวา
ตื่นคน นอนไม่หลับ

มารับการรักษาจากการหลงฟ้อปานะ นอกจากให้ยากินแล้ว ท่าน
ทำพิธีการรักษาทางไสยศาสตร์ เรียกเกิดใหม่

พิธีทำการเกิดใหม่ สถานที่ทำไปทำพิธีในคลองที่มีน้ำไหล ตอนนั้น
ทำพิธีในคลองหะใบที่ติด นายवल ทวีรัตน์อดีตกำนันตำบลคองหงษ์
ที่สะพานคอนกรีต (เดี๋ยวนี้เป็นสะพานลอย) ด้านทิศตะวันออก
ถนนกาญจนวนิช สถานที่นั้นสมัยก่อนเป็นป่าละเมาะมีพืชพันธุ์ไม้ป่ารกและ
สมัยก่อนทางวัดคลองเรียนเดือน๑๑แรม๑ค่ำลากพระ (เสร็จพระ) มาหยุด
สถานที่แห่งนี้ทุกปีบริเวณเป็นป่าละเมาะชาวบ้านนำอาหารมาเลี้ยงพระเพล

สถานที่ทำและวิธีการเกิดใหม่

ในคลองที่มีน้ำไหล น้ำลึกพอเพียงราวนม เอาไม้ปักเป็นห้อง ๔ ห้อง
ห่างกันประมาณสมควร มีหญ้าคา เมื่อพันเป็นสายสัญญาณ ผูกพันเชื่อมโยง
ข้างบน ก่อนนำท่านสมภารคองฯ ลงในคลอง ทำพิธีทางไสยศาสตร์ ให้ท่าน
สมภารคองฯ ยืนเหยียบใบเต้าร้าง ซึ่งใบเต้าร้างได้ลงขันอักขระเสร็จ นำท่าน
สมภารคองฯ ลงในคลองให้ดำน้ำ เข้าในห้องช่อง ๑-๒ และ ๓-๔ ตามลำดับ
ปรากฏท่านสมภารคองฯ ดำน้ำอยู่หลายครั้งไม่เข้าในช่องวงล้อมสายสัญญาณ ชั้น
ที่สุดต้องจับมือนำเข้าในช่องวงล้อมสายสัญญาณที่ทำไว้๔ช่อง เสร็จการพิธีเกิด
ใหม่ กลับวัดโคกเสม็ดชุนปฏิบัติภารกิจยาต่อไป และหายจากการถูกคุณไสย
กลับวัดศาลาหัวบาง

ย้อนกลับสถานที่สร้างวัดโคกเสม็ดชุน เป็นป่ากร้างมานาน เป็น
แหล่งพันธุ์ยูง พระสามเณรและเด็กวัดชาวบ้านที่มาปรับพื้นที่เป็นใช้ป่า
ใช้จับสั้น หลวงฟ้อปานะไปประกอบปรุงยาต้มไว้ประจำวัด(เป็นปี)เรียกว่า
ยาหม้อใหญ่ มีตัวยาประกอบคือ

๑. ถั่วลิสงเปรี้ยว ขนาดเท่าขอมูลยาว ๑ ศอก (ของสด)

๒. สะเดา ก้าน ๓๒ ต้นทั้งใบ (ของสด) เปลือกเท่าฝ่า

เปลือก เท่าฝ่ามือยาว ๑ ศอก (ของสด)

ราก เท่าขอมือยาว ๑ ศอก ถ้าเท่าแข้งยาว ๑ คืบ (ของสด)

แก่น เท่าขอมูลยาว ๑ ศอก ถ้าเท่าแข้งยาว ๑ คืบ (ถ้าได้ของสดดี)

๓. ขี้เหล็ก ก้าน ๓๒ ก้านทั้งใบ (ของสด)

เปลือก เท้าฝ่ามือขาว ๑ ศอก (ของสด)

ราก เท้าฝ่ามือขาว ๑ ศอก ถ้ำเท้าแข้งขาว ๑ ศืบ (ของสด)

แก่น เท้าข้อมือขาว ๑ ศอก ถ้ำเท้าแข้งขาว ๑ ศืบ (ของสด)

๔. ใบชุมเห็ดใหญ่ ก้าน ๓๒ ก้านทั้งใบ (ของสด)

๕. ลูกสมอทั้ง ๓

ลูกสมอไทย ลูกสมอพิเภก ลูกสมอเทศ

วิธีทำส่วนแต่ละอย่างรวมเข้ากัน (ลงย่นต์สิงเทห้องบีบ) เวลาสับยา
ให้ว่าสัพพะสี ฯลฯ เสกด้วยอาการ๓๒ และสีกักตัว

สรรพคุณ แก้ไข้ป่า ไข้ป้าง และสรรพโรคไข้ ชัดมขนานนี้ หลวงพ่อ
ปานต้มไว้ประจำ

ขนานที่ ๒ เป็นยาเคี้ยว

๑. ค่างดำ ๑ ตัว (ที่ตายแล้ว) ย่างให้กรอบทั้งตัว และเอาแต่เนื้ออบดให้ละเอียด

๒. งูเห่า ๑ ตัว (ที่ตายแล้ว) ตัดเอาหัวออกทั้ง ย่างให้กรอบบดให้ละเอียด

๓. พิถัดโหรา (โหราทั้ง ๕ ชนิด) โหรารอมฤต โหราริมกสิณคลี โหรารักษา
โหรารทวน โหรารเตื่อยไก่อ่ หนักอย่างละ ๔ บาท

ตามตำราส่วนมากที่เขียนไว้ว่า (คือเวลาทั้ง ๕)

๔. เจตมูลเพลิง ขาว แดง หนักอย่างละ ๔ บาท

๕. ลูกจันทร์ ดอกจันทร์ ลูกกระวาน กานพลู ดิบลิเชือก พริกไทย ดิบลิแห้ง
ลูกพิลังกาสา ลูกสะค้าน หนักอย่างละ ๔ บาท

๖. ลูกมะกรูด ๗ ลูก (เอาที่มีน้ำ)

๗. มะลิอเมียด ๑ ซิกมะพร้าว

๘. มะพร้าววงอก ๑ ลูก

๙. ใบพาทิมทั้งเถาว์เท้าหัว (ตุตหมุดตหมากก็เรียก)

สรรพคุณ แก้โรคผอมแห้งแรงน้อย แก้โรคกระษัย ๑๐๘ จำพวก
เวลาเคี้ยว เสกไปจนแห้ง

ขนานที่ ๓ เป็นยาเคี้ยวเช่นกัน

- ๑, ยาดำ หน้า ๑๕ บาท
- ๒, สารส้ม หน้า ๔ บาท
- ๓, น้ำสารทอง หน้า ๔ บาท (สด)
- ๔, ดินสวิดบ หน้า ๔ บาท
- ๕, ส้มมะขามเปียก เอาเม็ดและกากเส้นออก หน้า ๑ ชั่ง
- ๖, ใบส้มป่อย ๑ แล่ง หรือ ๑ แม่ขัน
- ๗, ใบมะขามป้อม ๑ แล่ง หรือ ๑ แม่ขัน
- ๘, ใบขี้เหล็ก ๑ แล่ง หรือ ๑ แม่ขัน
- ๙, ใบมะขาม ๑ แล่ง หรือ ๑ แม่ขัน
- ๑๐, บอระเพชร(เข็ดหมูน่าน) ยาว ๑ ศอก

วิธีทำ

- ๑, ใบส้มป่อย ๑ แล่ง
- ๒, ใบมะขามป้อม ๑ แล่ง
- ๓, ใบขี้เหล็ก ๑ แล่ง
- ๔, ใบมะขาม ๑ แล่ง
- ๕, บอระเพชร(เข็ดหมูน่าน) ยาว ๑ ศอก)

รวมตำคั้นน้ำกรองให้ละเอียด

- ๖, เอาส้มมะขามเปียกเอาเม็ดและกากเส้นออกหน้า ๑ ชั่ง คั้นแล้วกับยา ๕ อย่างข้างต้น ใส่กระทะเอา
 - ๗, ยาดำหน้า ๑๕ บาท
 - ๘, สารส้มหน้า ๔ บาท
 - ๙, น้ำสารทอง หน้า ๔ บาท (สด)
 - ๑๐, ดินสวิดบ หน้า ๔ บาท
- ใส่กระทะเคี่ยวจนให้แห้งเป็นลูกกลอนเท่าเม็ดพุทธรักษารับประทานวันละ ๒ ครั้ง เวลา เช้า - เย็น

สรรพคุณ แก้กษัย ๑๐๘ จำพวก ฯลฯ

ส่วนมากหลวงพ่อบ้านฯประกอบปรุขยานานนี้ไว้ประจำวัดเพราะ
เครื่องยาหาไม่ยาก

พ.ศ.๒๔๖๔ ท่านเป็นอุตตโร พระกิมชิว ชันติโก สามเณรพลับ แก้ว
เรือง เจริม หรือคล้าย กลับจากการศึกษาธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
ท่านเป็น พระกิมชิว สามเณรพลับและด.ช.สั๊ก มณีโชติ มาอยู่วัด โคนเสม็ดชุน
ส่วนสามเณรแก้ว เรือง เจริม หรือคล้าย มาอยู่วัดคลองเรียนตามเดิม

วัดโคนเสม็ดชุน ได้พูดข้างต้นแล้วว่าเป็นวัดร้างมาก่อน มีพันธุ์ไม้ต้น
มะม่วงหลายต้น อีกต้นอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือใต้ต้นตาลเดี๋ยวนี้
ตอนนั้นหน้าจะเป็นเดือน ๖ ฝนทิ้งช่วงไม่ตกอากาศร้อนมาก

แต่วันนั้นทั้งลมทั้งฝน ลมพัดมาอย่างแรง มะม่วงตกหล่นมากเด็ก
วัดและบ้านกลางมิด.ช.วัน จิน เด็กหลายคนวิ่งมาเก็บแย่งลูกมะม่วงที่ตกหล่น
เด็กในจำนวนนั้นมีเด็กชายสั๊ก มณีโชติร่วมอยู่ด้วย ในขณะที่เด็กพวกนั้น
กำลังแย่งเก็บลูกมะม่วงอยู่นั้น ทั้งลมทั้งฝนพัดมาอย่างแรง พร้อมเสียง
ฟ้าคะนอง ฝนตกลงมา สะเทือน ด.ช.สั๊ก มณีโชติ ล้มลงกลางหมู่พวก
เด็ก ต่อจากนั้นฝนและลมค่อยเบาลง ทราบถึงหลวงพ่อบ้านฯและพระเณร
และคนอื่นวิ่งมาดูที่เกิดเหตุใต้ต้นมะม่วงเห็นด.ช.สั๊ก มณีโชติ นอนอ้าปาก
หลวงพ่อบ้านฯห้ามไม่ให้จำต้องร่างก่อน จัดการตามเวชกัมมัฏฐานทาง
ไสยศาสตร์ เอากระดุงมาพดีวิ ตีขย่ง ทำอย่างหนึ่งอย่างใดก็ไม่ฟื้น เลยให้
จับต้องร่างพิจารณาตามร่างกาย มีแผลที่ชายโครงยาวเหมือนถูกตัดด้วยมือ
เป็นอันว่าด.ช.สั๊กฯ ถึงแก่กรรมด้วยฟ้าผ่า

หลวงพ่อบ้านฯ ให้สามเณรพลับ ไปตามนายเส็ง มณีโชติ พ่อด.ช.สั๊ก
บ้านคลองเรียน สามเณรพลับเดินตัดทุ่งเข้าเขตป่าละเมาะเป็นหนทางเดิน
แคบๆ ช้ามพรุณาปรัง คลองเตย สะพานไม้ต้นเดียว ตรงข้ามโรงแรมโนราห์
เดี๋ยวนี้ เดินตาม คับนาถึงบ้านนายเส็งฯแจ้งเรื่องราวให้ทราบ จากนั้นศพ
ด.ช.สั๊กฯได้จัดการทำพิธีทางศาสนา

ในปีนั้นมีการสร้างโรงธรรม ขึ้น ๑หลัง โดยผู้มีจิตศรัทธาบริจาค
ทรัพย์เสร็จเรียบร้อย มีการฉลองเทศนามหาชาติ มีหนังสือละมุนมีชื่อเสียงสมัย
นั้นประชันโรงแสดงแข่งขัน ผู้รับหนังสือละมุน ผู้ใหญ่บ้านงวน สระระ (แป๊ะง่วน)
โรงหนึ่ง นายชู โชษศิริ รับหนังสือละมุนโรงหนึ่ง และมีมโนราห์เหมียย อยู่ตำบล

ช่วยฝึก แสดงวาทศิลป์ทรมดฝีมือ ผลปรากฏการแข่งขันประชันโรงหนังตะลุง
ของผู้ใหญ่บ้านง่วน สาระรับแพ้

หลังจากนั้นต่อมา หลวงพ่อปานฯ นักพัฒนา ได้จัดการปรับพื้นที่
ทั่วไปภายในขอบเขตวัดพร้อมปรับปรุงสร้างโรงครัว (โรงฉัน) สร้างกุฏิด้วย
ไม้กลมหลังคามุงจากและใบสิเหร่ง สำหรับพระเถระอาศัย สร้างส้วมและบ่อ
น้ำโดยถาวรบ่อ ความเจริญของวัดขึ้นตามลำดับ

หลวงพ่อปานฯ ่างเข้าอายุวัยชราบังเกิดโรคร้ายชนิดมีโรค
แทรกซ้อน การสร้างวัดโคกเสม็ดชุนประมาณได้๖ปี (๒๔๖๖) ท่านก็
มรณะภาพไปเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๗๒ เก็บศพรอเวลาฅาปนกิจ
ประชุมเพลิง ตั้งศพที่โรงธรรมหลวงพ่อปานสร้างปีแรกมาสร้างวัด ซึ่งตั้งอยู่
ศูนย์กลางของวัด

กำหนดประชุมเพลิง

ท่านป็น อุตตโร (ตอนนั้นเป็นพระลูกวัด) รับหน้าที่รองเจ้าอาวาส
พระอธิการทอง คงขสสโรอดีตเจ้าอาวาสวัดคลองแหพร้อมด้วย
ศิษย์ยานุศิษย์ฝ่ายบรรพชิต และฆราวาส ได้ประชุมกำหนดฅาปนกิจศพ
จัดสร้างเมรุชั่วคราวขึ้นที่สนามหญ้าใกล้ต้นตาล กิศตะวันออกเฉียงเหนือ
(อีสาน) ของวัด และกำหนดการประชุมเพลิง ณ ที่นั้น

เสร็จจากการประชุมเพลิง และเก็บอัฐิ สร้างบัว บรรจุอัฐิในบัวเป็น
อนุสาวรีย์ สถานที่ก่อสร้างบัว ใช้สถานที่ สนามหญ้า ที่ใกล้ต้นตาล สถานที่
สร้างเมรุชั่วคราว บัวบรรจุอัฐิปรากฏอยู่เวลานี้

ทางพระเถระคณะสงฆ์ ได้มอบหมายให้พระอธิการทอง คงขสสโร
เจ้าอาวาสวัดคลองแหเป็นผู้ปกครองดูแลพระวัดโคกเสม็ดชุนและวัด
คลองเรียนระยะหนึ่ง

ท่านป็น อุตตโร ออกเดินทางแบบรุกขะมูล เพื่อการศึกษาไปทาง
แหลมมลายู (เมืองไทรบุรี) เป็นเวลาหลายเดือน นายสมปอง เด็กวัดติดตาม
กลับมาประจำวัดโคกเสม็ดชุน ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัด
โคกเสม็ดชุน และเจ้าคณะตำบลหาดใหญ่ เป็นพระอุปัชฌาย์ จนได้รับสมณะ
ศักดิ์ เป็นพระครูสมานคุณนุรักษ์ตามลำดับ ในระหว่างดำรงตำแหน่ง
เจ้าอาวาส ได้บูรณะการก่อสร้างกุฏิไม้ ยกพื้น ๒หลัง โรงครัว๑หลัง และกุฏิ

บังกาลોકที่พระครูอมรสมานคุณ อยู่เวลานี้ ๑หลัง และสร้างพระอุโบสถ
ครั้งแรก

การสร้างพระอุโบสถวัดโคกสมานคุณ ได้นำพระเณรเด็กวัดชาวบ้าน
ไปตั้งพลับพลาที่พักขุดหินทุบหินที่เขabin โคนางด้านทิศตะวันออกทางรถไฟ
ผ่านตำบลน้ำน้อย ลำเลียงลากเข็นหินบรรจุทุกเกวียน-ล้อ มา วัดโคกเสม็ดขุน
เพื่อก่อสร้างพระอุโบสถ (การขุดหิน-ทุบหิน ใช้กำลังแรงคน) เพราะสมัยนั้น
การใช้เครื่องทุ่นแรงยังไม่มี เกวียนสำหรับบรรจุหิน-ทราย นายจ่วน สระ
อดีตผู้ใหญ่บ้านโคกเสม็ดขุน ถวายให้อคันสำหรับบรรจุหิน-ทรายนำมา
ก่อสร้างพระอุโบสถ ส่วนทรายลากเข็นจากท่าคลองหาดใหญ่ ส่วนเหล็ก ปูน
ซีเมนต์ เครื่องประกอบผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้ การก่อสร้างใช้แรงงานพระ
และชาวบ้าน

การก่อสร้างอุโบสถวัดโคกสมานคุณ

โดยการร่วมมือกันทุกฝ่าย ฝ่ายข้าราชการ พนักงานรถไฟทุกแผนก ฝ่าย
บรรพชิต และฆราวาส จนเป็นผลสำเร็จ ได้รับพระราชทานหลักพิธีสีมา
โดยสมบูรณ์แบบ

พ.ศ. ๒๔๘๔ พระครูสมานคุณนารถฯ ไปเยี่ยมท่านเวียงฯ
กัวลาสัมเปอร์ มาเลเซีย ไปพักนอนอยู่กับท่านเวียงฯ ในคืนนั้นหลับสนิทได้
ยินในหู ชัดเจตน์ ว่าลุกขึ้นกลับวัด บ้านเมืองเป็นศึก ตามในฝัน มีพระ มา
บอก ไม่สนใจหลับต่อไปครั้งที่ ๒ มาบอกอีก ให้กลับวัด พอรุ่งเช้าบอกเล่าให้
ท่านเวียงฟังตามที่ฝัน นึกประหลาด เพราะคำว่าบ้านเมืองเป็นศึก ไม่เคยคิด
ไม่เคยนึกมาก่อน นอกจากได้อาจุพบประวัติศาสตร์สมัยโบราณ จึงเตรียม
ตัวกลับหาดใหญ่ มาวัดโคกสมานคุณประมาณ ๒-๓ วัน วันที่ ๘ ธันวาคม
๒๔๘๔ ฐีปูนบุกขึ้นท่าเรือทะเลสงขลา ยึดสถานที่ราชการ ตามแนว
ถนนกาญจนวนิช สงขลา หาดใหญ่ และสะเดา เข้าเขตประเทศมาเลเซีย มี
เครื่องบินทิ้งระเบิดลงกลางทุ่งนา หน้าสถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่ ในตลาด
ถนนนครใน จังหวัดสงขลา ริมทะเล ถูกทิ้งระเบิดทุกวัน ตั้งแต่เวลา ๑๐.๐๐
ถึงบ่าย ห้องแถวบ้านเรือนถนนนครในถูกระเบิดเพลิงไหม้เป็นทะเลเพลิง
ทรัพย์สินบ้านเรือนถูกไฟไหม้ไม่เหลือ ราษฎรชาวบ้านในเมืองสงขลาหนีภัย
อากาศ หลบไปอยู่ชนบท

การป้องกันชั่วคราวขั้นแรก โดยการแนะนำจากหน่วยราชการ ให้ชาวบ้านชุดหลุมหลบภัยใกล้ ๆ ที่อยู่อาศัย (ใกล้บ้าน) เมื่อได้ยินสัญญาณจากหน่วยราชการ (หว่อ) ให้วิ่งหลบเข้าที่กำบัง (หลุม)

ในอำเภอหาดใหญ่ ในเขตเทศบาล หลบภัยไปอาศัยตามชนบท ตามพรรคพวกพี่น้อง ส่วนคนเฒ่า คนแก่สูงอายุ ผู้ที่เชื่อมั่นในการคุ้มครองให้การปลอดภัย ขอครองคุ้มครองจากหลวงพ่อบ้าน

พระครูสุमानุการักษ์ รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๒ ร่างการแข็งแรงสมบูรณ์ดี การปฏิบัติถูกหลักอนามัยอยู่ในความอุปถัมภ์อุปการะของแพทย์ตลอดมา การมรณะภาพเป็นลมปัจจุบัน(หัวใจวาย) เพราะไม่มีอาการเจ็บป่วยมาก่อนเมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๘ เวลา ๑๐.๔๕ น. (วันพุธขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีเถาะ ตรงอายุ ๗๖ ปี) การเก็บรักษาตั้งศพไว้ที่ตึกบังกาโล ท่านสร้างเอง พระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุชั่วคราววัดโคกสมานคุณ อ.หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๓๒ เก็บศพไว้ ๑๔ ปี

บ้านเรือนที่อยู่อาศัยใกล้วัดโคกเสม็ดชุน สมัยสร้างวัด พ.ศ.๒๔๖๖ บ้านกลาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดโคกเสม็ดชุน ครึ่งกิโล เดินตามคันนาเขตของวัดสมัยนั้น ทางทิศตะวันตกอยู่บริเวณบัว (อรัญอดีตส.ส.กล่อมฯ) ต่อมาทางวัดได้ขยายเขตวัดออกไป โดยมีผู้มีจิตศรัทธาซื้อที่ดินถวายวัด (คณะพนักงานรถไฟ ซื้อจากนางชุม ขวัญซ้ายประมาณ ๒ ไร่)

บ้านกลาง คำว่ากลาง เพราะตั้งอยู่กลางทุ่งนามีที่นาล้อมรอบ มีพืชพันธุ์ไม้เล็กขึ้นเป็นกำแพงล้อมรอบขอบเขตบ้าน

จากทิศใต้ไปเหนือมี ๖ หลังคาเรือน

1. บ้านนายฮั่น แม่จอน ทิพรรัตน์

บิดามารดา นายผุด(ครูผุด ทิพรรัตน์)นางสรวง นางครวญ นางเสียงฯ

2. บ้านนายลาย นางจิมขุนโสม

บิดามารดา นางใจ นายจ่าย นายจ้วน นายเจียร ขุนโสม บริเวณบ้านมีทองคำฝังดินอยู่หลายสิบบาทน้ำหนัก ทองรูปพรรณ เจ้าของทองคำชาวจังหวัดอุบล เป็นญาตินายลาย ขุนโสม เป็นโรคคอกีวตกรโรค ได้ถึงแก่กรรม

กระทันหัน ประมาณปีพ.ศ.๒๕๖๓-๖๔ สันนิษฐานว่าอยู่บริเวณกอไม้ไผ่ทางทิศอีสานของบ้านเรือน ซึ่งไม่ใกล้กับบ้านเรือนมองเห็นอยู่ทุกวัน

3. บ้านนายรัก นางหนู (ดาร์ก ยายหนู)

บิดามารดานายจัน นางสีบุญจันทร์ชาติ

4. บ้านนายคง นางหมา (ลุงคง ป้าหมา อินทะสะโร)

บิดามารดานางหนู นายช่วง อดีตผู้ใหญ่บ้าน นางพลับ อินทะสะโร นายโชติ อินทะสะโร นางจิม นางแจ้ว นายกระจ่าง นางจิว

5. บ้านนายแก้ว นางใหม่ (ลุงแก้ว ป้าใหม่ พูลสุวรรณ)

บิดามารดา นางขุม นายชื่น(ครูชื่น พูลสุวรรณ)นายเลื่อน นายเอียด

6. บ้านนายช่วย นางหนูแก้ว พูลสุวรรณ

บิดามารดาโยมพระจืด นางจบ นายสวัสดิ์ พูลสุวรรณ

ฝั่งทุ่งนาทางทิศตะวันตก บ้านบางห้กนับแต่ทิศใต้ไปเหนือมี๑๒หลังคาเรือน

1. บ้านนายเชื้อ^๓ นางสุก อินทะศรตั้งป่าเรือนอยู่บริเวณป่าละเมาะ (ทิศตะวันออก-เหนือ-ใต้- เป็นทุ่งนา)บิดามารดานายทวล นางหัง นายชื่น-อินทะศร

2. บ้านนางคง (ป้าคง) นางขอมฯ ช่างบ้านเป็นป่าละเมาะฯ ลุกๆ จำชื่อไม่ได้

3. บ้านนายชก ไชยศรีรี (ชกมโนราห์) มีเนื้อที่บ้านสวนหลายสิบไร่ เป็นมรดกของนางจู้เนียวฯ นางกิมเนียวฯซึ่งได้รับมรดกตกทอดมาถึงนางเจียงนางเจียงเป็นภรรยาของนายโชติ อินทะสะโร สืบเนื่องกันมา บริเวณบ้านมีพันธุ์ไม้ยืนต้น มะพร้าว หมายก ขนุน มะไฟฯ

4. บ้านนางนุ้ย (ยายนุ้ย) ได้ถึงแก่กรรม มารดา นายเอียด นางคำ (นายเอียด หลานลุงเสนา)

5. บ้านนายอ้น นางหนู สมบูรณ์ ได้ถึงแก่กรรม บิดามารดา นายชกเลื่อน นางเกล้อม นายเล่ง สมบูรณ์ นายชกเลื่อน สมบูรณ์ บวชเป็นพระวัดโคกเสม็ดชุนปีแรกสร้างวัด

6. บ้านหมื่นรักษ์ (ดาหมื่นรักษ์) อดีตกำนันอำเภอเหนือ บิดา นางเอียด อดีตภรรยา นายคล้าย ศรนรินทร์ ได้ถึงแก่กรรมไปนานหลายปี

7, บ้านนายบุญแก้ว (ลุงบุญแก้ว ป้าจ๋ม ศรณรินทร์) ได้ถึงแก่กรรม บิดามารดา นางคลิ่ง นายคล้าย นางสาย นางพลับ พระราชรัตนดิลก (ก.ศรณรินทร์)เจ้าคณะจังหวัดสงขลา

8, บ้านนายเช่า (ลุงเช่า ป้าจัน ดิสระมุณี)บิดามารดา นายเหมือน นายฮุ้ง นางตุก นายชูฯ

9, บ้านนายขวัญทอง (ตาขวัญทอง ป้าสีแก้ว) บิดามารดา นายออน นางวัน นางเอียดคลิ่ง

10, บ้านนายสวน นางแดงฯบิดามารดานางหนูฯ นายสวน ภูมิลำเนาอยู่ จังหวัดอุบล เป็นญาตินายลาย ชุนโสม มาอยู่อำเภอเหนือสมัยสร้างทางรถไฟสายใต้

11, บ้านนายสง นางคำ ยอดประสิทธิ์ บิดามารดานางห้อง นางพุ่ม พระเนื่อง

12, บ้านนายแสน (ตาแสน) ป้าแก้ว บิดามารดานายฮุม ตาแสนมีความรู้ความชำนาญ ด้านวิชาแพทย์แผนโบราณ สมัยนั้นได้ช่วยเหลือลูกหลานญาติพี่น้อง ในหมู่บ้านใกล้เคียง เพราะวิชาแพทย์แผนใหม่ยังไม่แพร่หลายตามชนบท ตาแสนฯ เป็นอาของนายเชื่อน อินทะศร และ นางใจ นางแดงฯ

บ้านฉาง ด้านทิศตะวันตก มี ๗ หลังคาเรือน

1, บ้านนายคง นางฮุม ขวัญซ้าย บิดามารดา นายซัน นางนอมฯ

2, บ้านนายจัน นางสิริก พัดโนบิดามารดา นางดำ นายกลั่น ไชยศรีรี

3, บ้านนายบะกิม (ชายปี)

4, บ้านนายสีจัน นางอ้อม บุญทศโร บิดามารดาครูผิน บุญทศโร (อดีตครูใหญ่โรงเรียนวัดโคกสมาณคุณ)

5, บ้านนายสีจัน นางคง ช่วยกุล บิดามารดานางปิ่น ผ่องสุวรรณ

6, บ้านนายสุกแก้ว บุญเลิศ บิดานายเกื่อนฯ

7, บ้านนายฤทธิ์ (หมอฤทธิ์) นางหนูแก้ว พัดโน บิดามารดา นายส่อง นางเลียง อดีตภรรยา นายสว่าง เจริญมหาดีใหญ่

หมดเขตอำเภอหาดใหญ่ ต่อจากนี้ไปตำบลคลองแหสมัยนั้น

บ้านฉางตะวันออก มี 5 หลังคาเรือน จากทิศใต้ไปทิศเหนือ

- 1, บ้านนายขวัญ นางนวล (ลุงขวัญ ป่านวล ละอองจิตตรี) บิดามารดา นางเล็ก นายพิน ละอองจิตตรี
- 2, บ้านตาเอก นายนำ
- 3, บ้านนายสุก (ตาสุก ป้าคง) บิดามารดา นางคง นายชื่น
- 4, บ้านหมื่นหาดใหญ่ยศเขต(นายแสง นางน้อม พัดโน)อดีตกำนันตำบล หาดใหญ่ บิดามารดา นายเลื่อน นางเสียม นายชวด นายมานัส นางสมนึก นายพิทักษ์ นายวิเชียร พัดโน บ้านคลองสระ
- 5, บ้านนายเสน นางเจียวา
หมดเขตเป็นทุ่งนา

บ้านเกาะเลียบมี ๑ หลังคาเรือน

บ้านนายแก้ว นางสุน บัญคำ (ลุงแก้ว ป้าสุน)

ตั้งอยู่กลางทุ่งนา มีนาล้อมรอบ ขอบเขตบ้านมีไม้ยืนต้นและพืชเถาวัลย์ล้มลุก ต้นเตย เป็นกำแพงบ้าน ภายในบริเวณบ้านเป็นพื้นที่นาปลูกข้าว ปลูกผักสวนครัว และพืชพันธุ์ไม้รับผล ต้นสะท่อนหลายต้น และต้นมะม่วงได้รับผลทุกปี ผู้เขียนจำได้แม่นยำ เพราะเจ้าของบ้านเป็นญาติกับผู้ปกครองผู้เขียน และผู้เขียนนำควายมาเลี้ยงให้กินหญ้าบริเวณบ้าน ลูกชายเจ้าของบ้านชื่อรีน อายุประมาณ๑๐-๑๑ ปี เป็นรุ่นน้องผู้เขียน

ด้านทิศตะวันตก ของบ้านเรือน เป็นเกาะพืชไม้ล้มลุก มีต้นไม้ใหญ่ เรียกชื่อต้นเลียบ อายุต้นเลียบหลายร้อยปี

นอกจากนี้ เจ้าของบ้านมีที่ดินนาทางทิศเหนือบ้าน๑แปลง หลายไร่ มีต้นมะม่วงโครงคู่อยู่บนคันนา๑ต้น ภายในบริเวณนามีจอมปลวก และป่าละเมาะต้นกะพ้อ

ทางทิศเหนือ และทางทิศตะวันออก เป็นทุ่งนาตลอดถึงทางรถไฟ จากบางกอก-แหลมมาลาญ

เจ้าของบ้านป้าสุน เป็นผู้ช่วยเหลืออุปการะในการสร้างวัด โศกเสม็ดชุน มาโดยตลอด และพระครูอมรสมานคุณ (รีน อมโร) เกิดปี

พ.ศ.๒๔๖๖ ปีสร้างวัด อายุเติบโตภายในวัดจนกระทั่งบวชเป็นสามเณรและได้ปฏิบัติเป็นพระ ได้รับสมณะศักดิ์เป็นพระครูอมรสมานคุณ

ล่าสุดเวลานี้พระครูอมรสมานคุณ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดโคกสมานคุณ และเจ้าคณะตำบลหาดใหญ่เขต๑ หวังว่าในอนาคตคงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดโคกสมานคุณ เพราะเป็นลูกหม้อเติบโตมาในวัด

บ้านเกาะเสียบ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวัดโคกสมานคุณ ห่างจากวัดโคกสมานคุณ ประมาณ ๒๐๐ เมตร ตอนนั้นเป็นทุ่งนา

บ้านกลางนาอีกแห่ง เจ้าของบ้านชื่อนายลอย นางหนู รักษ์วงษ์ (ลุงลอย ป้าหนู) ตั้งอยู่กลางทุ่งนา มีพืชพันธุ์ไม้ล้มลุกเป็นกำแพงบ้านด้านตะวันออกเป็นป่าละเมาะ ด้านทิศตะวันตกเป็นทุ่งนา ด้านทิศเหนือทิศใต้เป็นทุ่งนา

ประมาณพ.ศ.๒๔๖๓ (ก่อนสร้างวัดโคกเสม็ดขุน) ปรากฏว่ามีถนนเป็นถนนดิน-ลูกรัง ของกรมทางหลวงจากบ้านคอหงษ์ ผ่านทุ่งนา คลองเตย (มีสะพานไม้) ข้างถนนเป็นป่าละเมาะ ถึง๔แยก ถนนน้ำพุวงเวียนเวลานี้ เข้าเขตบ้าน โคกเสม็ดขุน ผ่านทางรถไฟมาทางตะวันตก(ถนนพาด)ผ่านทางเข้าวัดร้าง (โคกเสม็ดขุน) ขวามือ ผ่านข้างถนนเป็นป่าละเมาะ ผ่านทุ่งนาถึงตลาดที่ว่าการอำเภอหาดใหญ่

ต่อมาพ.ศ.๒๔๖๖ หลวงพ่อปาน ปุณฺณมณี มาสร้างวัดร้างซึ่งปรากฏการสร้างวัดโคกเสม็ดขุน ซึ่งในปีเดียวกับกรมการไปรษณีย์ สร้างที่ทำการไปรษณีย์ อาคารแบบบังกะโล ยกพื้น พร้อมบ้านพักพนักงาน ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวัดโคกเสม็ดขุน ใกล้ทางเข้าวัด

ต่อมาได้ย้ายที่ทำการไปรษณีย์มาสร้างใหม่ ที่เชิงสะพานลอยถนนรักษาการ(ตอนนั้นไม่มีสะพานลอย เรียกสถานที่บ้านแก่นายปลอด) สถานที่ทำการไปรษณีย์ได้รับมอบ ได้รับให้กรมทางหลวงจนถึงทุกวันนี้

และต่อมาทางทิศตะวันตก ระหว่างทางเข้าวัดโคกเสม็ดขุน กรมตำรวจได้สร้างสถานีตำรวจภูธร อาคารแบบ๒ ชั้นไม้ ซึ่งได้ย้ายมาจาก๓แยกถนนพลพิชัย (เทศบาล๒เดี๋ยวนี้)

และตรงข้าม ได้สร้างที่ทำการตรวจคนเข้าเมือง อาคารยกพื้น บังกะโล พร้อมบ้านพักพนักงาน

ถัดมาทางทิศตะวันออก ทางการเทศบาล ได้สร้างสำนักงานเทศบาล อาคารไม้๒ชั้น สมัยแรก ครั้งหลังสุด ได้ย้ายสำนักงานเทศบาลไปสร้างที่ดิน ชื่อจากน.พ.ไพบุสย์ สิทธิคุ ถนนเพชรเกษม สมัยนายโกเมศ อินทวงค์ นายกเทศมนตรี นายธนา พันธุเมธา เทศมนตรี นายเคร่ง สุวรรณวงศ์ เทศมนตรี ซึ่งปรากฏในวันวางศิลาฤกษ์ หน้า...

ระยะต่อมาบ้านเมืองเจริญตามลำดับ สถานีตำรวจได้ย้ายมา สร้างใหม่เป็นอาคารตึก ตรงข้าม เปลี่ยนสภาพจากไม้๒ชั้นเป็นตึก ทางทิศ ตะวันออก เป็นที่ทำการสถานีตำรวจภูธร ทางทิศตะวันตกเป็นที่ทำการตรวจ คนเข้าเมืองทุกวันนี้

ชื่อของวัดโคกเสม็ดขุนครั้งแรกเป็นชื่อวัดร้างต่อมาหลวงพ่อบาน- ปุญญมณี มาบุกเบิกปรางร้าง ชาวบ้านทั่วไปเรียกชื่อวัดโคกเสม็ดขุน เพราะ อยู่ใกล้กับบ้านโคกเสม็ดขุน ระยะต่อมาวัดโคกเสม็ดขุนเจริญมาตามลำดับ ท่านนักประพันธ์กวี กาพย์ กลอน จึงได้ประชุมเปลี่ยนชื่อ วัดโคกเสม็ดขุน เป็นวัดโคกสมานคุณ แต่บัดนั้นมา ประวัติการสร้าง วัดโคกฯ หน้า..

ควนล้าน ควนทลาว

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตำบลหาดใหญ่ ระหว่างควนล้านกับ ควนทลาวมีทางเดินไปมาจากตะวันตก-ออก เวลาที่มีการพัฒนาถนนหนทาง ขยายพื้นที่ออกไปสู่ชนบท สะดวกในการไปมา นำสินค้าสู่ตลาด ในอนาคต ต่อไปหน้าจะขยายเขตเทศบาลออกไป เพื่อความเจริญของท้องถิ่น เพราะทาง เทศบาลได้ไปตั้งโรงฆ่าสัตว์ทันสมัยอยู่แล้ว ระหว่างควนล้าน ควนทลาว

ควนล้าน อยู่ทางทิศเหนือขวามือ สันนิษฐานว่ายอดสุดเป็นที่ราบ ไม่มีพันธุ์ไม้บริเวณกว้าง มีแต่ดินตราบดิน จึงเรียกว่าควนล้าน สมัยก่อนมี สวนทุเรียนวัดคลองเรียนอยู่หลายต้น ตามคำบอกเล่าผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟัง พระเณรชาวบ้านไป ตัดไม้เลื้อยไม้ เพื่อนำมาสร้างกุฏิภายในวัด ชาวบ้านนำ อาหารผลไม้ทุเรียนไปถวายพระ พระฉันอาหารเสร็จเมล็ดในทุเรียนปลูกทั้ง

ไว้ ต่อมาเมล็ดทุเรียนงอกเติบโตมีผลเนื้อในพันธุ์ดี ชาวบ้านเรียกว่าทุเรียนวัด ทราบว่ามีหลายต้น สมัยผู้เขียนบันทึกเป็นเด็กอยู่วัด

ปีพ.ศ.๒๔๕๕-๒๔๖๐ อดีตพระวัดคลองเรียนชื่อพรมาเป็นคนบ้านคลองสระ รุ่งเข้านำสามเณรเด็กวัดไปเก็บทุเรียนสวนควนควนถ้วนทุกเช้า

สวนควนทลาว อยู่ทางทิศซ้ายมือ มีพันธุ์ไม้เนื้อแข็งจำนวนมาก ประชาชนบ้านใกล้เคียง ไปเลือกตัดไม้มาทำเรือนขึ้นหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มองไปเป็นที่สูงชันมีบุคคลไปตัดไม้เลื่อยไม้ นำไม้ลงสู่ที่ราบ ต้องพุ่งหลาวลงมาจากที่สูง ชาวบ้านเรียกว่า ควนทลาว ตามโบราณเล่าให้ฟังว่า มีแร่เหล็กไฟ

ควนทลาวนี้ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า หลายร้อยปีมาแล้วมีพระองค์หนึ่ง ชักชวนชาวพุทธผู้มีจิตศรัทธานำอิฐปูนขึ้นไปเพื่อต่อพระเจดีย์บนยอดเขาแต่ความพยายามไม่สำเร็จ เนื่องจากหนทางคดเคี้ยวชันๆลงๆไม่สะดวกในการนำวัสดุการก่อสร้างพระเจดีย์

เลิกยกเลิกการก่อสร้าง เลยกเรียกชื่อติดต่อกันมากกว่า ควนเจดีย์สมัยผู้เขียนรวบรวมเรื่องนี้เป็นเด็กวัดอยู่วัดคลองเรียน ทลวงพ่อปานอดีตเจ้าอาวาสวัดคลองเรียน เคยพาขึ้นไปหาเครื่องสมุนไพร เพื่อนำมาประกอบการปรุงยา หนทางชันคดเคี้ยวและเป็นบารก ผ่านลำธารน้ำไหลจากที่สูง และผ่านสวนทุเรียนวัดมี ๔-๕ ต้น ทลวงพ่อปานฯ เล่าว่า สมัยก่อนอดีตสมภารและพระวัดคลองเรียนและชาวบ้าน ไปตัดไม้เลื่อยไม้เพื่อนำมา สร้างกุฏิภายในวัด พระชาวบ้านที่ไปตัดไม้ต้องทำหน้าที่พิกนออนค้ำคิน ชาวบ้านนำอาหารและผลไม้ทุเรียนไปถวายพระ พระฉันเสร็จเอาเม็ดในทุเรียนปลูกทิ้งไว้ ต่อมาเม็ดทุเรียนงอกเป็นหน่อเติบโตออกดอกผล ชาวบ้านเรียกต่อกันมาว่าทุเรียนวัด คำว่าวัดเป็นคำป้องกันทุเรียนเพื่อไม่ให้ใครไปเก็บกินเพราะคนโบราณสมัยนั้นขึ้นชื่อว่าเป็นของวัดของสงฆ์ไม่มีใครแตะต้อง

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๓ ผู้เขียนพร้อมด้วยนายขงยุทธ มณีแนม อดีตผู้ช่วยศึกษาธิการจังหวัดสงขลาตอนเป็นครูโรงเรียนมัธยมชายสมัยนั้น

นายคล้าย บุราช นายลาก มณีโชติ จ.ส.ต. นุกุล มณีสิทธิ์ ตอนเป็นนักเรียนโรงเรียนมัธยมชาย อำเภอหาดใหญ่ (เดี๋ยวนี้โรงเรียนหาดใหญ่วิทยา) เดินบุกป่าขึ้นไปทางทิศตะวันตกของเขา ถึงยอดลัดบริเวณกว้างประมาณ

15x15 เมตร มีพื้นที่ไม้แต่ไม่มีเนื้อแข็งชั้นประปราย มีรากฐานอิฐปูน บริเวณที่ราบ เป็นสัญลักษณ์ว่านักบุญทำอิฐปูนมาก่อนรากฐานพระเจดีย์ แต่ไม่สำเร็จเป็นองค์พระเจดีย์มองไปทางทิศตะวันออกสูงชัน ระยะต่อมาทางการกระทรวงคมนาคมบุกเบิกพื้นที่ตั้งสถานีรับส่งโทรทัศน์ โดยขึ้นทางทิศใต้ของเขา เวลานี้

บ้านโคกบก

สภาพพื้นที่บ้านโคกบกเป็นป่ารกร้างเป็นบ้านมาก่อน ไม่ปรากฏว่าใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์การครอบครอง เป็นที่รกร้างมานาน สิ่งปรากฏชัดเจนว่าเป็นบ้านมาก่อนมีพื้นที่ไม้ยืนต้นแต่ละต้นได้รับผลเช่น มะม่วง มะไฟ และต้นตาล

นายเพชรแก้ว นางเขียว ไชยวงศ์ ได้ย้ายครอบครัวมาจากบ้านกลาง (บ้านกลางอยู่ด้านทิศตะวันตกวัดโคกเสม็ดชุนชื่อสมัยนั้น) มาปลูกหน่าเป็นที่พักชั่วคราว ที่ป่ารกร้างโคกบก บุกเบิกถากถางป่ารกร้างทำไร่ปลูกข้าว ได้ติดต่อขออนุญาตจากหมื่นรักษำ อดีตกำนันตำบลเหนือสมัยนั้น ลงมือตัดขุดจำกัดเขตการครอบครอง โดยการหักรังถากถางป่าออกไปทุกปี จนหมดกำหนดเขตยึดการกรรมสิทธิ์ปกครอง

จากนั้น ได้เปลี่ยนบ้านพักชั่วคราวขึ้น๑หลังเป็นเรือนไทยเสาและวัสดุการสร้างเครื่องประกอบจัดทำตามป่ารกร้างบริเวณบ้านพักเป็นที่พักอาศัย

นายสีก บุญมี และนางเหมื่อน ไชยวงศ์ ได้แต่งงานมงคลสมรสที่บ้านหลังนี้ ต่อจากนั้นมานายสีก บุญมี ได้ปลูกเรือนไทยขึ้น๑หลัง ซึ่งอยู่ใกล้ๆกัน

นายสีก นางเหมื่อน บุญมี มีบุตร ๘ คน

- 1, นายทิม บุญมี ถึงแก่กรรม
- 2, นายชู บุญมี --
- 3, นางแนม พรมเทพ
- 4, ร.ต.ต.ยก บุญมี ข้าราชการบำนาญ
- 5, นางเรียม เพชรรัตน์

- 6,นางเนือง สายสิน
- 7, นายเฟื่อง บุญมี
- 8, นายรุ่ง บุญมี ถึงแก่กรรม

สำหรับที่ดินปารกร้างที่นายเพ็ชรแก้ว ไชยะวงศ์ได้ยึดถือกรรมสิทธิ์ซึ่งได้กำหนดเขต

- 1,ทิศตะวันออก จัดแนวเขตนายยกอื่น ผ่องสุวรรณ
- 2,ทิศตะวันออก จัดแนวเขตนายง่วน สะระ (แป๊ะง่วน)
- 3,ทิศเหนือ จัดแนวเขตทุ่งหญ้า และป่าละเมาะ
- 4,ทิศใต้ จัดแนวเขตป่าละเมาะ

หลังจากนั้นต่อมามีผู้เข้าครอบครองซื้อขายกันมาหลายชั้นหลายตอน เจ้าของกรรมสิทธิ์จำชื่อไม่ได้ เพราะสภาพพื้นที่เจริญมากขึ้น

นายยกอื่น นางจันแก้ว ผ่องสุวรรณ

นายยกอื่น นางจันแก้ว ผ่องสุวรรณได้ย้ายครอบครัวมาจากบ้านเกาะเลียบ (บ้านเกาะเลียบอยู่ทางทิศเหนือวัดโคกเสม็ดขุน) ชื่อสมัยนั้นมาปลูกหน้าเป็นที่พักชั่วคราว ที่ปารกร้างไม่มีเจ้าของ ที่ถนนสุขาสารรังสรรค์ตรงซอย ๒-๔ ถนนแสงศรี เวลานี้กำหนดเขตยึดถือกรรมสิทธิ์การปกครองปารกร้าง ก็ได้ยึดถือกรรมสิทธิ์

- ทิศตะวันออก จัดแนวเขตที่ดินนาย บี้ ชูเจริญ (ลุงบี้ ชูเจริญ)
 - ทิศตะวันตก จัดแนวเขตที่ดินนายเพ็ชร แก้ว ไชยะวงศ์ (ลุงเพ็ชร แก้ว)
 - ทิศเหนือ จัดแนวคลองเตย (เดี๋ยวนี้โรงแรมหาดใหญ่ไฮเต็ล)
 - ทิศใต้ จัดแนวคลองเตย (สะพานโรงเรียนธิดานุเคราะห์หาดใหญ่)
- รวมเนื้อที่หลายร้อยไร่

นายยกอื่น นางจันแก้ว ผ่องสุวรรณ ได้บุกเบิกแผ้วถางปารกร้างทำไร่ปลูกข้าว หลังจากปลูกข้าว หลังจากปลูกข้าวปลูกพืชผักสวนครัว กล้วย อ้อยฯ โดยกำลังแรง ๒ ตายาย ตอนนั้นลูกอายุยังเยาว์วัย ได้ทำการบุกเบิกถากถางปารกร้างทำไร่หมดที่ดินที่ได้ยึดถือกรรมสิทธิ์ไว้

นายยกอื่น ผ่องสุวรรณ ได้ถึงแก่กรรม

นางจันแก้ว(ป้าจันแก้ว ผ่องสุวรรณ)เป็นผู้นำครอบครัวปลูกพืชผัก สวนครัว ในพื้นที่ดินหลังจากเก็บเกี่ยวข้าว รับประทานเสียงลูกมามิได้ร้อนใจ นางเลื่อน พี่สาวใหญ่ช่วยเหลืออีกแรงประคับประคองครอบครัวเลี้ยงน้องมา

ครอบครัวป้าจันแก้ว ผ่องสุวรรณ มีความสนิทสนมกับ ครอบครัวเพชรแก้ว ไชยวงศ์ เป็นอย่างดี ตอนลุงชกอื่น ผ่องสุวรรณ ถึงแก่กรรม ป้าจันแก้ว ผ่องสุวรรณ ได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ร่วมเรือน เดียวกันระยะหนึ่ง ความสนิทสนมเหมือนญาติพี่น้อง

ต่อมานางเลื่อน พี่สาวใหญ่ ได้แต่งงานมงคลสมรส จึงได้แยกย้ายมา สร้างบ้านใหม่เป็นเรือนไทยหลัง ขึ้นที่บริเวณป้าจันแก้ว ผ่องสุวรรณ ถึงแก่กรรม ในระหว่างลูกๆ เติบโตที่ดินของป้าจันแก้ว ผ่องสุวรรณ ถูกจับจองไปเสียสละส่วนหนึ่ง เนื่องจากปล่อยทิ้งไว้ไม่ได้ทำประโยชน์ใน ที่นั้น(ที่ดินส่วนทิศใต้ติดต่อกับคลองเตย)

ต่อจากนั้น นายอุดม ผ่องสุวรรณ (ชกสั้น) ได้ไปอยู่ที่วัดคลองเรียน ร่วมกับนายพลับ ไชยวงศ์ สมัยครุฑนิพนธ์ สว่างภพ(ครูเกลิ้น)เป็นครูสอน โรงเรียนวัดคลองเรียนครุคนที่ ๒ ถัดจากครูท่วง สังคะสุบรรณ

ระยะต่อมานายชกสั้น ผ่องสุวรรณ บวชเป็นพระได้ไปศึกษารธรรม พักอยู่วัดสวนหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราชพร้อมนายพลับ ไชยวงศ์ ระยะหนึ่ง

ระยะต่อมาบ้านปลักชีไผ่โพรง บ้านโคกบกและบ้านโคกเสม็ดขุ่น มี ประชาชนจากถิ่นใกล้เคียง ทะยอยเข้ามาอาศัยประกอบอาชีพ เป็นหมู่บ้าน ใหญ่ๆบ้านหนึ่ง

ป้าจันแก้ว ผ่องสุวรรณ เปลี่ยนอาชีพจากทำไร่ปลูกข้าวและพืชผัก สวนครัว ได้ยึดหลักประกอบอาชีพเป็นหมอดำแยทำคลอดใช้ยาสมุนไพร ตามแนวทางบรมครูแพทย์ชวโกมารภัฏ เพราะหมอแผนปัจจุบัน ตอนนั้นใน ท้องถิ่นยังไม่มี ยึดหลักอาชีพนี้เสียงลูกมามิได้ร้อนใจ ลูกผู้ชายเติบโตได้บวช เรียนทุกคน เป็นที่พอใจของป้าจันแก้ว

ป้าจันแก้ว ผ่องสุวรรณ เป็นพรหมของลูก หากที่เปรียบไม่ได้ มีความมานะ อดทนบากบั่นความลำบากต่อเหตุการณ์ชีวิตที่ผ่านมา ที่ดินป่ารก้างได้ จับจองครอบครองกรรมสิทธิ์มาทั้งหมด ในชีวิตของป้าจันแก้ว มิได้ขาย

กรรมสิทธิ์มาทั้งหมด ในชีวิตของป่าจันแก้ว มิได้ขายกรรมสิทธิ์จ่านองจ่าน่า ให้แก่ผู้ใด นอกจากถูกจับจองไปบางส่วนเท่านั้น เพราะไม่ได้ทำประโยชน์ในที่ นั้น เพราะกำลังผู้หญิงทำไม่ทัน

นายยกอื่น นางจันแก้ว ผ่องสุวรรณ ลุงยกอื่น ป่าจันแก้ว มีบุตร ๕ คน

- 1.นางเลื่อน ถึงแก่กรรม
- 2.นายอุดม ผ่องสุวรรณ (ยกลับ)ถึงแก่กรรม
- 3.นายยกสิม ผ่องสุวรรณ ถึงแก่กรรม
- 4.นายฉิ้น ได้ถึงแก่กรรม
- 5.นายคั้น ผ่องสุวรรณ

ลูกทั้ง ๕ คนตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ มีฐานะได้ กับทรัพย์สินรดกที่ดินจากบรรพบุรุษเข้าชั้นเศรษฐีทุกคน

นายบี นางเจียม ซูเจริญ (ลุงบี ป้าเจียม ซูเจียม) นายบี นางเจียม ซู เจริญ ย้ายครอบครัวมาจากบ้านคลองเรียน มายึดถือกรรมสิทธิ์จับจอง ครอบครองบุกเบิกที่ดินป่าร้างว่างเปล่า ไม่มีเจ้าของ บริเวณคลองเตย

ทิศตะวันออก จดคลองเตย

ทิศตะวันตก จดที่ดินนายยกอื่น ผ่องสุวรรณ

ทิศใต้ จดแนวที่ดินนายสง ดิสโร เดียวนี้ถนนประชาธิปไตย

ทิศเหนือ จดคลองเตย (วัดมิ่งมงคลเทพาราม) เป็นที่ดินขึ้นเป็นแหลม ที่ตั้งวัด มีพืชพันธุ์ไม้เล็ก-ไม้ใหญ่ รกมาก มีพันธุ์ไม้พฤษชาติดินหนึ่งชาวบ้าน เรียกชื่อต้นพลายยวน ต้นใหญ่เป็นที่อาศัยจำพวกนกและลิง ค่าง ลุงบี ซูเจริญ ได้มอบหมายให้นายเฟิร์ช นางอิน คชรัตน์ ทำไร่ปลูกข้าว ไม่ค่อยได้รับผลตามที่ควร เนื่องจากบริเวณข้างๆและลำคลองเตยรกมากเป็นที่อาศัยจำพวกนกและค่างมารบกวนเก็บกินต่อมายกเลิกมอบที่ดินให้ลุงบีไป

นายเฟิร์ช คชรัตน์ เป็นพี่ชายนางชิต์ดวง(ป้าดวง สระระ)พี่นาย พรหมแก้ว คชรัตน์ นายเฟิร์ช เป็นผู้อุปการะนายสัก บุญมี สมัยนายสัก เป็น เด็กวัดคลองเรียนตลอดมา ตามคำบอกเล่าของนายสัก

ศูนย์กลางเป็นทุ่งหญ้าเป็นป่าละเมาะเป็นเกาะไม้เล็ก บริเวณมูลนิธิ มิตรภาพทุ่งเด็กตั้ง โรงเรียนเด็กตั้ง โรงพยาบาลมูลนิธิมิตรภาพสามัคคี

บริเวณใกล้ๆ ปลักน้ำไม่แห้งตลอดปี ๒ปลัก ชาวบ้านเรียกปลักใต้พุตทอง และปลักจันแหร่งเดียนนี้ถูกดินปลักหมดสภาพไป เป็นห้องแถวตึกแถว

ปีแรกได้มาปลูกหน้าเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวที่ ๔แยกถนนศุภสารรังสรรค์ ถนนประชาธิปไตย ๒ บริเวณบ้านน.ส.ปราง ชูเจริญ เวลานั้นวิสาหกรรมการสร้างปลูกหน้า เสา และเครื่องประกอบใช้ไม้กลมตัดจากป่าริมคลองเคยใช้เชือกผูกมัด หลังคามุงด้วยใบกะพ้อ ฝากระเบื้องไม้ไผ่สาน ในปีเดียวกันได้บุกเบิกทางขุดทำรางน้ำไปปลูกข้าวตลอดมา

ในคลองเคยตลอดสายรกมาก มีเบญจพันธุ์ไม้ยืนต้นและพืชล้มลุก ต้นคล้า ต้นเตย น้ำลึก มีปลา หอย ตะพาบน้ำ เต่า เป็นจำนวนมาก ตกตอนเย็นได้ยินเสียงจิ้งจกกระจันริงโรปราศจากเสียงคน

ที่ดินแหลมด้านทิศตะวันออก ที่ตั้งโรงเรียนเพชรสยามพาณิชย์การ เดียวนี้เป็นป่าไม้เล็ก ใหญ่รกมาก ปีพ.ศ.๒๕๖๖ สร้างวัดโคกเสม็ดชุน พระเถระชาวบ้านมาเลือกหาตัดไม้ บริเวณดังกล่าว นำไปสร้างที่พักชั่วคราว(ทำกุฏิ)และที่เป็นแหลมทางทิศตะวันออก ตรงข้ามสวนหย่อม สมัยลุงบี ยังมีชีวิตอยู่ได้ขายให้นายทหารผู้หนึ่ง และต่อมาได้ขายตกทอดกันมาหลายบุคคล จึงถึงนายแดง กาญจนบุรณ(ครูแดง)ที่ดินดังกล่าวนี้ทางทิศตะวันออกติดกับคลองเป็นที่ลุ่ม ฤดูมรสุมน้ำยัง มีพันธุ์ไม้กระเทินน้ำกระเทินบก เช่น ต้นจิก และพื้นพันธุ์ไม้เถาวัลย์ สมัยนั้นไม่มีใครต้องการ เดี่ยวนี้มีราคาแม้จะบริจาคทำคูน้ำสู่คลองตามสายน้ำ ยังมีการพิพาทกันไม่ตกลง ทั้งที่เพื่อความเจริญของท้องถิ่น

ต่อมาความเจริญของท้องถิ่น และความเป็นอยู่ของลุงบี ชูเจริญ ได้เปลี่ยนสภาพที่อยู่อาศัยชั่วคราวจากหน้า เป็นเรือนไทยในบริเวณใกล้เคียง ๑ หลัง และระยะต่อมาบุตรได้เติบโตขึ้นทุกคน ได้เปลี่ยนสภาพจากเรือนไทยหลังนี้ เป็นเรือนไทยแบบหลังคาคู่ ด้านหลังเป็น เรือนครัว มีชานติดต่อเรือนครัว

ระยะเวลาต่อมาบุตรเติบโต ได้แต่งงานมงคลสมรส ได้แบ่งแยกที่ดินออกไปเป็นสัดส่วน

และลุงบี ชูเจริญ อายุเข้าวัยชราได้ถึงแก่กรรมไป น.ส.ปราง ชูเจริญ ได้เปลี่ยนสภาพบ้านเรือนไทยเป็นบังคะโลตึกครึ่งไม้บริเวณบ้านเดิม และต่อมาป้าเจียม ชูเจริญ ได้ถึงแก่กรรมที่หลังบ้านตึกหลังนี้

ลุงบี ป้าเจียม ชูเจริญ มีบุตร ๗ คนได้รับทรัพย์มรดกที่ดินเสมือนกับทุกคน

1. น.ส.ปราง ชูเจริญ

2. นางนวล

3. นางสุน พัทโธ

4. นางแดง พัทโธ

5. นางปิ่น ชูกำเนิด

6. นางเลื่อน

7. น.ส.ผ่อง ชูเจริญ ได้ถึงแก่กรรม

บุตรทั้ง๗คนได้รับทรัพย์มรดกที่ดินเข้าคั้นเศรษฐีทุกคน หน้าเสียดายลูกผู้ชายสิบตระกูลชูเจริญไม่มี

นายสง นางคง อีสโร (ลุงสง อีสโร) ย้ายครอบครัวมาจากบ้านคลองเวียน มาทำที่พักชั่วคราวบริเวณถนนประชาติปัดย ตอนกลาง เดี่ยวนี้ตลาดโก้งโค้ง ติดต่อคลองเตย ตอนนั้นเป็นป่ารก มาบุกเบิกถากถางป่ารกร้างไม่มีเจ้าของทำไร่ปลูกข้าว

ทิศตะวันออก จดคลองเตย และที่ดินครอบครองนายสีจันฯ

ทิศตะวันตก จดแนวเขตที่จับจองนายขกอื่น ผ่องสุวรรณ

ทิศเหนือ จดเขตที่ดินนายบี ชูเจริญ (ลุงบี)

ทิศใต้ จดคลองเตย

ได้จับจองถือกรรมสิทธิ์ ถากถางป่ารกร้างทำไร่ปลูกข้าวติดต่อเนื่องกันมาจดหมดที่กรรมสิทธิ์ หลังจากปลูกข้าวปลูกพืชพันธ์ผักสวนครัวได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ เพราะพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยปุ๋ยธรรมชาติ

ส่วนที่พิกอาศัยได้เปลี่ยนสภาพจากหน้า เป็นเรือนไทย ระยะเวลาต่อมา นายสง(ลุงสง) ได้ถึงแก่กรรม นางคง(ป้าคง) เป็นผู้นำครอบครัว และได้แบ่งแยกทรัพย์สิน ให้บุตรทุกคน

1. นางคลิ่ง

2. นายเงิน ตีสโร

3. นางเล็ก มโนชีพ

4. นางชิ้น

5.

ที่ดินทางด้านทิศตะวันออก ของนายสง ดิสโร (ลุงสง) ปรากฏเป็นของนาย สัจจ์น ช่างครอบครัวมาจากบ้านทุ่งรี มาทำไร่ ปลูกข้าว ปลูกหน่าเป็นที่พักชั่วคราว ได้จับจองยึดถือกรรมสิทธิ์

ทิศตะวันออก จดที่ดินเป็นแหลม (เป็นป่า ไม่ปรากฏเจ้าของ)

ทิศตะวันตก จดที่ดินนายสง ดิสโร (ลุงสง)

ทิศเหนือ-ใต้ จดคลองเตย

ต่อมาขายสัจจ์นฯ ได้ถึงแก่กรรม นายสีวง-นางกิม ได้รับมรดกสืบทอดมาได้ปลูกพืชผักสวนครัว และปลูกยางพาราระยะหนึ่ง ต่อมาได้ตัดต้นยางพาราสร้างโรงเรียนราษฎร์ ความเจริญของท้องถิ่นได้ก้าวหน้ามาตามลำดับ ได้เปลี่ยนเป็นโรงแรมริเวอร์อินน์เป็นตึกแถวพาณิชย์ เป็นแหล่งการค้า ต่อมานายสีวงได้ถึงแก่กรรมไป นางกิมสืบทอดมาถึงลูก

ต่อจากนั้นไปทางทิศตะวันออก เป็นสะพานไม้กลม เดินข้ามพยุนาปรัง ตรงข้ามโรงแรมมโนราห์ มีหนทางเดินจากทิศตะวันออก-ตก เป็นหนทางแคบๆ เดินบุกน้ำค้าง ผ่านป่าละเมาะ หนทางนี้เดินไปบ้านคลองเรียน วัดคลองเรียนมีพิธีกิจการทางศาสนา หรือ ๘ คำ ๑๕ คำ ของทุกเดือน ชาวพุทธบ้านอยู่ทางทิศตะวันตก ใช้ทางเดินนี้ โดยเฉพาะฤดูกาลพระเจ้าพรหม พระวัดคลองเรียนมาบิณฑบาตรใช้ทางเดินนี้ และชาวบ้านทางทิศตะวันออก โดยเฉพาะบ้านคลองเรียนมีกิจการทางอำเภอหาดใหญ่ อาทิในงานเฉลิมพระชนม์พรรษา ร.๕-๖ นำใบต้นสน ใบทางมะพร้าว และอื่นๆ ไปประดับขุ้มประตูสถานที่ราชการใช้เดินสัญจรไปมาทางนี้

สมัยหลวงพ่อบ้านเพ็ญมาสร้างวัดโคกเสม็ดขุ่น วันดับวันเพ็ญไปลงทางพระอุโบสถวัดคลองเรียนใช้เดินทางนี้ เพราะเป็นทางสัดและผู้เขียนเป็นเด็กวัดคลองเรียนเดินกลับจากบ้านโคกบกเดินทางนี้ตลอดมา

เมื่อพ.ศ.๒๔๖๕ ฟ้าผ่าต้นมะม่วงวัดโคกเสม็ดขุ่น ต้นมะม่วงอยู่ใกล้ต้นตาลบริเวณบัวกิตติกร เดือน ๖ พายุและฝนตกทั้งช่วงมะม่วงกำลังลูก

ร่วงหล่น เด็กวัดและเด็กบ้านกลาง (บ้านตกวัด) มีด.ช.วิน มาแย่งเก็บมะม่วง กับเด็กวัด ในขณะที่เด็กกำลังแย่งลูกมะม่วง

ฟ้าพิโรธ ฝ่าต้นมะม่วง สะเก็ดถูกเด็กชายลัก มณีโชติ กำลังแย่งลูกมะม่วงกับเพื่อนล้มถึงแก่ความตายในขณะนั้นมีแผลที่ชายโครง (นายลักเป็นพี่ชายนายลัก มณีโชติ) ทลวงพ่อปานใช้ผู้เขียนเป็นสามเณรให้ไปตามนายเสง บิดานายลักบ้านคลองเรียงใต้เดินทางข้ามสะพานพรุณาปรังทางนี้

ส่วนที่ดินไปทางทิศตะวันออกสุด ถึงพรุณาปรัง เป็นแหลม เป็นป่าละเมาะ ชาวบ้านตากถางทำไร่ตักข้าวปรัง เป็นที่เลี้ยงควาย หลังจากนั้นไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นกรรมสิทธิ์ครอบครอง เพราะไม่มีใครสนใจ เพราะพื้นที่ดินเป็นแหลมเป็นสัน ทางโบราณเขาไม่นิยม

หลังสงครามญี่ปุ่น(พ.ศ.๒๔๘๔) ปรากฏว่าเป็นของนายเขตเอาอดีตปลัดอำเภอหาดใหญ่ ล่าสุดเป็นกรรมสิทธิ์ของเศรษฐีคนสงขลา ที่ดินเป็นแหลมเป็นสัน เป็นที่มีราคารุ่งโรจน์เป็นตึกพาณิชย์ตรงข้ามโรงแรมโนราห์

ริมคลองปลุกต้นไม้ยืนต้นมีดอกสวยงาม แต่น่าเสียดายลำคลองเล็กหรือในลำธารมีผักตบชวาและลูกน้ำเล็กๆ วนเวียนประกอบน้ำสีคราม เข้าใจต่อไปคงหมดปัญหาเรื่องนี้ เพราะโครงการของเทศบาลกำลังดำเนินการหล่อเสริมขอบคูคลองทั้ง๒ฝากให้สูงขึ้น ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ เพื่อระบายน้ำไปตามลำคลอง เบื้องต้นไม่ให้น้ำไหลผ่านเข้าในตลาดในฤดูมรสุม

น่าจะมีโครงการ ขุดฝังท่อประปาปรับน้ำมาจากน้ำตกโดนงาช้างเพื่อมากำจัดน้ำเน่าเสียโสโครกใน ลำคลองเตย ลงไปสู่แม่น้ำคลองอู่ตะเภา ปลายทางด้านบคลองแห สุททะเลสาบสงขลา

บ้านปลักขี้ใส่โพรง

นายบัวแก้ว นางหนูนจีน จันทะเดช ย้ายมาจากบ้านโคกเสม็ดชุน บ้านโคกเสม็ดชุนทางรถไฟผ่าน มาปลูกหน้าเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวในบ้านร้าง ปลักขี้ใส่โพรง ได้กำหนดแนวเขตที่ดินป่ากร่าง

ทิศตะวันออก จดแนวเขตป่ากร่างนายยกอัน นางจันแก้ว ม่วงสุวรรณ ยึดถือกรรมสิทธิ์

ทิศตะวันตก จดทุ่งหญ้าป่าละเมาะฯ

ทิศเหนือ จดคลองเตย แนวเขตลำธารน้ำไหลสู่ทุ่งหญ้า ลำธารเด็ยวนี้ ถูกกมไม่มีน้ำ

ทิศใต้ จดแนวหนทางเดินผ่านไปตะวันออก-ตก ป่าละเมาะฯ

ภายในขอบเขตที่กำหนด ได้ถากถางตัดไม้เล็กโคนไม้ใหญ่ ปรับพื้นที่ ทำไร่ปลูกข้าวติดต่อกันมาหลายปี หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ปรับพื้นที่ปลูกพืชผลไม้ล้มลุกผักสวนครัว

ในขณะเดียวกันได้ปลูกบ้านแบบเรือนไทยชั้น๑หลังใกล้ปลักขี้ใส่โพรง โดยใช้วัสดุก่อสร้าง เสา และเครื่องประกอบใช้ไม้กลม เลือกหาตัดโคนตามบริเวณคลองเตย และบริเวณใกล้ๆบ้าน หลังคามุงด้วยใบกะพ้อ ผูกมัดด้วยเชือก ฝาใช้ลูกไม้ขัดตะตะ ใช้เป็นที่พัก ปลักขี้ใส่โพรงที่เรียกกันทั่วไปมีปลักบึงน้ำลึกมีปลา น้ำไม่แห้งตลอดปี อยู่ที่บริเวณวัดถาวรวาราม(วัดพระญวน) ที่ตีกด้านขวามือพระอุโบสถ ถูกกมดินสร้างตีกถาวรพระอยู่อาศัย

นายบัวแก้ว นางหนูนจีน จันทะเดช นอกจากทำไร่แล้วอาชีพทำนามีพื้นที่นาอยู่ตีกวัดโคกเสม็ดชุน เด็ยวนี้เป็นบ้านตีกจัดสรรไปหมด

นายบัวแก้ว นางหนูนจีน จันทะเดช มีบุตร ๔ คน

1. นางเอียด ภรรยานายพุ่ม(หรือสารวัตรพุ่ม)บ้านทุ่งเสา ตำบลคอหงษ์ อำเภอกหาดใหญ่ ได้ถึงแก่กรรม

2. นางเลื่อน ภรรยานายลอย ประสมศรีอดีตสมาชิกเทศบาลตีกหาดใหญ่ ได้ถึงแก่กรรม

3. นางพร้อม ภรรยานายคงฯ อยู่อำเภอกวนเน็ยง ได้ถึงแก่กรรม

4. นางพริ้ม ภรรยานางเอียด บุญวรรณโกน อยู่บ้านเลขที่ ซอยวัดถาวร ในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ ได้ถึงแก่กรรม

ที่ตั้งสถานีรถไฟชุมทางอุตะเถา ตั้งอยู่กลางทุ่งนา ตำบลคลองแห ใกล้ คลองหาดใหญ่ หรือคลอง อุตะเถา มีรถไฟสองใต้จากสถานีรถไฟบางกอก ผ่านมาหลายจังหวัด นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร หลังสวน สุราษฎร์ธานี ฯลฯ

สถานีรถไฟชุมทางเขาชุมทอง มีรถไฟขบวนหนึ่งคอยรับส่งผู้โดยสารเข้าจังหวัดนครศรีธรรมราช ไป-กลับ ขบวนสองใต้ผ่านมา สถานีรถไฟชุมทางทุ่งสง สถานีรถไฟพัทลุง สถานีรถไฟควนเนียง ผู้โดยสารเดินทางไปจังหวัดสตูล ลงสถานีรถไฟควนเนียง (ต่อรถยนตร์)

ถึงสถานีรถไฟชุมทางอุตะเถา ถึงบ้านโคกเสม็ดชุน มีรถไฟขบวนหนึ่งคอยรับ-ส่งผู้โดยสารเข้าในเมืองสงขลาไป-กลับ

ขบวนสองใต้ ออกจากสถานีชุมทางอุตะเถา ถึงบ้านโคกเสม็ดชุน โดยทางการกระทรวงคมนาคม ตั้งชื่อป้ายหยุดรถไฟบ้านโคกเสม็ดชุน เป็นสถานีรถไฟหาดใหญ่ เพื่อให้สอดคล้องกับที่ทำการฝ่ายปกครอง (อำเภอหาดใหญ่)

สถานีรถไฟหาดใหญ่ มีทางแยกไปชายแดนแหลมมลายู ๒ สาย

สายที่ ๑ ออกจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ ไปสถานีรถไฟป่าดงเบงชาร เขตแดนประเทศไทยจกดกับรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ของมาเลเซีย

สายที่ ๒ ออกจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ ไปแหลมมลายู ผ่านสถานีรถไฟโคกโพธิ์(จังหวัดปัตตานี)ผ่านสถานีรถไฟยะลา (จังหวัดยะลา) ผ่านสถานีรถไฟตันหยงมัส (จังหวัดนราธิวาส) เข้าเขตอำเภอสุโงงปาตีถึงสถานีรถไฟสุโงงโกลก ติดต่อรัฐกลันตัน

ต่อมาทางการรถไฟ กระทรวงคมนาคม มีความเห็นว่า ควรย้ายสถานีรถไฟชุมทางอุตะเถา พื้นที่เป็นทุ่งนาที่ลุ่มไม่เหมาะในการสร้างสถานีรถไฟชุมทาง จึงย้ายสถานีรถไฟชุมทางอุตะเถา มาตั้งที่สถานีรถไฟหาดใหญ่ ส่วนสถานีรถไฟชุมทางอุตะเถาให้เป็นชานชลา สำหรับจอดรถไฟรับผู้โดยสารเท่านั้น

ส่วนตลาดอุตะเถาตั้งอยู่ริมทุ่งนาด้านทิศตะวันตกของสถานีรถไฟถนนสายเดิยวตะวันตก-ออกมีร้านค้า ๒ ฟากถนนประมาณ ๑๕ร้าน ผู้ประกอบกิจการค้าเป็นคนจีน (คนจีนสมัยนั้นไม่มีหนังสือสำคัญต่างด้าว)

คนจีนเข้ามาเมืองไทย ต้องเสียเงินรัฐชูปการเหมือนคนไทย ตามกฎหมายไทย สมัยนั้นร้านค้าเป็นห้องแถวไม้ชั้นเดียว หลังคางจากและสังกะสี ฝากั้นไม้ไม่สานด้านทิศใต้ของตลาดเป็นทุ่งนาตลอดถึงบ้านฉาง

วันนัดแลกเปลี่ยนสินค้าอาทิตย์ละครั้ง ชาวบ้านใกล้เคียง นำสินค้าพื้นเมืองมาขาย มีรถม้า ๓-๔ คัน รับ-ส่งแม่ค้าจากตลาดที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ ไปขายจำพวกเครื่องใช้ เสื้อผ้า และอาหารแห้งจำพวกปลาเค็ม เกลือ กะปิ หอม กระเทียม สิ่งที่ชาวบ้านต้องการ ระยะเวลาการรถไฟย้ายสถานีรถไฟชุมทางอุตะเภาไปตั้งที่สถานีรถไฟหาดใหญ่ ตลาดอุตะเภาก็หมดสภาพไป

รู้จักแก๊ง (นายเจียกซี้) แม่เลียบภรรยา (นางช้อนฮิน ภรรยา) ครั้งแรกท่านไม่รู้จักข้าพเจ้า เพราะตอนนั้นข้าพเจ้าเป็นเด็กวัด (ขอประทานโทษ ตอนนั้นท่านยังไม่ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนนิพัทธ์จินนคร) ท่านย้ายมาอยู่บ้านห้องแถวไม้ชั้นเดียวริมคลองหาดใหญ่ หลังบ้านติดคลอง ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอหาดใหญ่ ด้านทิศตะวันตก ซึ่งเป็นสถานที่บ้านเกิดของ นายกี จิระนคร บุตรขุนนิพัทธ์ฯ (คลองอุตะเภาเดี๋ยวนี้ ตอนนั้นริมคลองเป็นถนนดิน ชื่อถนนไม่มี)

ในวันหนึ่งแก๊ง(นายเจียกซี้)แม่เลียบภรรยา ไปนิมนต์หลวงพ่อบาน ปุญญณฺเฑี อดีตเจ้าอาวาสวัดคลองเรียนมาสดมภ์ตลอดคืน(เจริญพระพุทธรมณต์)ถึงวันที่กำหนดที่เจ้าภาพไปนิมนต์ หลวงพ่อบานพาพ่อด้วยพระสงฆ์ตามที่เจ้าภาพนิมนต์ หลวงพ่อบานพาได้พาเด็กวัดมาด้วยประมาณ ๗-๘คน จึงได้รู้จักเจ้าภาพเจ้าของบ้าน คือแก๊ง (นายเจียกซี้) มาเลียบภรรยา ได้สนทนาชีวิตประวัติกับหลวงพ่อบาน ก่อนมาอยู่ที่นี่ ได้รับเหมางานจากบริษัทใหญ่มาช่วงหนึ่ง มีคนจีนเป็นคณงานอยู่ในความรับผิดชอบเป็นจำนวนร้อยกว่าคน ทำการระเบิดหินข้างเขา (อุโมงค์) อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อตัดทางรถไฟสายใต้

ท่านเล่าให้หลวงพ่อบานฟังมีความลำบาก คณงานเจ็บป่วยเป็นไข้ป่าล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงสำเร็จการขุดเจาะอุโมงค์ผ่านพ้นมาได้

ต่อจากนั้นมาประมาณ 1-2ปี มาพบแก๊ง(นายเจียกซี้)แม่เลียบ ได้ย้ายมาอยู่ห้องแถวไม้ชั้นเดียว หลังคางจากติดต่อกับเขตที่ดินการรถไฟ ซึ่งที่ตั้งธนาคารนครหลวงไทยจำกัดเวลานี้ และทางทิศตะวันตกมีร้านขาย

อาหารไทย-อิสลามตั้งอยู่ร้าน สถานที่ดังกล่าวนี้ลงมาจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ ถนนธรรมบุญวิถีจึงถึงห้องแถวหลังคามุงจากบ้านเก่าแก่สี่และแม่เสียน ตอนนั้นเป็นถนนดินชื่อถนนไม้มี ร้านขายอาหารไทย-อิสลามนี้แต่ละวันมีคนไปอุดหนุนจำนวนมาก เพราะร้านขายอาหารเวลานั้นไม่มีเจ้าของร้านชื่อนาย อุษมานไทยอิสลามชาวชวา(อินโดนีเซีย) ต่อมาทราบว่าได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่จังหวัดปัตตานี

เจ้าแก้งสานเป็นมนุษย์สัมพันธ์ เป็นผู้มืออารมณ์เยือกเย็นสุขุม นิสัยเป็นผู้กว้างขวาง คบบุคคลทุกชั้นเป็นบุคคลใจบุญ รู้จักสนิทสนมผู้ปกครองท้องถิ่น นายหนูเปี้ยก จันทะประทีปอดีตผู้ใหญ่บ้านคนเก่าแก่บ้านหาดใหญ่ และนายพรหมแก้ว คชรัตน์อดีตผู้ใหญ่บ้าน นายหนูแก้ว บุณรัตน์ นายวงน-สระระอดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกเสม็ดชุน เป็นอย่างดี เพราะท่านเหล่านั้นเป็นสื่อกลางติดต่อเจ้าของที่ดิน ที่เจ้าของมีความประสงค์ต้องการจะขายในท้องที่บ้านโคกเสม็ดชุน และบ้านหาดใหญ่ เมื่อเป็นตกลงจึงจ้างเจ้าแก้งสาน (นายเจียกซิช)ผู้รับซื้อ

ระยะต่อมาท่านเป็นนักนิยมไพร เสาะหาแหล่งแร่ดีบุกตามเชิงเขาและจำได้ว่าครั้งหนึ่งท่านไปทำเหมืองแร่ชนิดน้ำหาแร่ที่หนองควายแห ตำบลท่าช้าง บ้านดินลานระยะหนึ่ง ถัดจากนั้นไปทำเหมืองแร่ ตำบลเกาะสะบ้า เป็นนายเหมือง ประชาชนทั่วไปรู้จักเจ้าแก้งสานเป็นนายเหมืองแร่

อายุท่านเข้ามีชิมวัย ท่านได้คบค้าสมาคมและรู้จักชอบพอกับพระเถระผู้ใหญ่ทั่วไป ในเขตท้องที่อำเภอหาดใหญ่และอำเภอใกล้เคียง เช่น หลวงพ่อปาน ปุณฺณมณี อดีตเจ้าอาวาสวัดคลองเรียนและท่านอาจารย์ทอง คงมสโร อดีตเจ้าอาวาสวัดคลองแห

จากประวัติและความทรงจำ ของเจ้าแก้งสาน(นายเจียกซิช)ได้ทำประโยชน์คุณงามความดีแก่ประเทศชาติ และประกอบกิจการช่วยเหลือบริจาครทรัพย์สินส่วนตัวให้แก่ท้องถิ่น เป็นเอนกอนันต์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นขุนนิพัทธ์จินนคร ตามประวัติความละเอียดของท่านขุนนิพัทธ์จินนคร ต้นตระกูลจิระนคร ปรากฏตามหนังสือประวัติจัดสร้างอนุสาวรีย์ของท่านปรากฏชัดเจนอยู่แล้ว

ที่ดินคุณพระเสน่ทามนตรี เท่าที่พบเห็นเมื่อปีพ.ศ.๒๔๗๐ พระเสน่ทามนตรีเป็นนายอำเภอหาดใหญ่คนที่ ๔ ตอนนั้นท่านบรรดาศักดิ์ หลวงทิพยกำแหง-สงครามอยู่บ้านพักนายอำเภอ ท่านเป็นพ่อเมืองหาดใหญ่ คนสำคัญคงทราบอนาคตข้างหน้าของบ้านโคกเสม็ดชุนไม่มากก็น้อย ท่านจึง รับซื้อที่ดินเป็นป่าละเมาะ และทุ่งหญ้าห่างจากสถานีรถไฟหาดใหญ่ไปทางทิศ ตะวันออกประมาณ ๒๐๐ เมตร

ตอนนั้นศูนย์กลางของบ้านโคกเสม็ดชุน สถานีรถไฟหาดใหญ่และ ถนนธรรมญูวิถีตอนต้น ด้านหน้าสถานีรถไฟ เป็นป่าละเมาะหนทางเดิน ออกทุ่งนา ด้านหลังสถานีรถไฟมาทางทิศตะวันออก เป็นตลาดห้อยม ถึงถนนนิพัทธ์อุทิศ๓ เวลานี้เป็นถนนดินมีร้านค้าหลังคามุงจาก ๘-๙ ร้าน ทางทิศเหนือ จดถนนสุภสารรังสรรค์ ตลาดซิกมทอง ทางทิศใต้ จดทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ พรุนาปรัง พรุบัว หมู่บ้านหาดใหญ่

สถานที่ศูนย์การค้าสำนิตสุข โรงแรมขงดี เป็นวิก คือโรงภาพยนตร์ ของคุณนายเกษรลักษณณะอาคารเป็นไม้ หลังคามุงสังกะสี ฝากั้นสังกะสี ภายในเป็นชั้นอาคารไม้กระดาน สำหรับคนนั่งภาพยนตร์สมัยนั้นเป็นภาพใช้ ภาพฝนตก มีเด็กนั่งหลังจ้อ เอาหินกรวดใส่ถาดทองเหลืองร่อนไป-มา ให้ดัง คล้ายฝนตก ภาพยนตร์ม้าวิ่งเด็กนั่งหลังจ้อเอาทะเลาะมพร้าว เคาะลงพื้น กระดานให้เสียงดังกุกๆ คล้ายม้าวิ่ง (ภาพยนตร์สมัยนั้นชาวบ้านเรียกหนัง ญี่ปุ่น) โรงภาพยนตร์นั้นนอกจากฉายหนังแล้ว มีลิเกละคร กายกรรมตรงชาติ มาแสดงมิได้ขาด ละครที่คนนิยมมาก ละครทองเข็มและละครทองสุก

หน้าโรงภาพยนตร์ มีห้องแถวไม้ชั้นเดียว วัสดุการสร้างส่วนมากไม้ กลม มุงหลังคาสังกะสี ฝากั้นสังกะสี จำนวนไม่กี่ห้อง จากนั้นไปทาง ทิศตะวันออก มีเนื้อที่ดินหลายสิบไร่ ภายในบริเวณส่วนปลูกพืชพันธุ์ไม้ยืน ต้นและไม้ดอก มีเรือนไทยหลัง ส้อมรอบขอบชิดปีกเสากันลวดทนาม

สมัยนั้น การปกครองเป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล นายจ่วน สระจะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน หมื่นหาดใหญ่ยศเขต (นายแสง พัฒโน) เป็นกำนันตำบลหาดใหญ่

ที่ดินแก้วแก่กิมทอง(นายซิกมทอง)คุณนายละม้ายฯทบทวนความ ทรงจำ แก้วแก่กิมทองแต่ปี พ.ศ.๒๔๖๔ เป็นต้นมาครั้งแรกแก้วแก่กิมทองมา

สร้างบ้านพักอยู่ที่บริเวณถนนสาย ๑ แบบเรือนไทยยกพื้นสูงจากพื้นดิน แบบบ้านฝรั่งวัสดุการสร้างเสาและเครื่องประกอบใช้ไม้กลม ทาสีคาวมุงจาก ตรงข้ามบริษัทวินิจฉัยการณโรงพิมพ์วินิจเด็วนี้ เค้าแก่กิมหยง ซึ่งเป็นเตี้ยพักอยู่สงขลา รับเหมาก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ (สมัยร.๕)

ต่อมาสถานที่แห่งนี้เป็นถนนสาย ๑ และถนนทุกสารสร้างสรรคเป็นแนวถนนดิน และระยะต่อมาเค้าแก่กิมหยงได้เปลี่ยนสภาพบ้านยกพื้น เป็นห้องแถวไม้ชั้นเดียวสถานที่เดิมรับซื้อที่ดินบริเวณบ้านใกล้เคียง ซึ่งที่นั้นเป็นทุ่งหญ้าและป่าละเมาะไว้เป็นกรรมสิทธิ์ครอบครองหลายแปลง ตามที่พบเห็นสมัยนั้น ทางทิศตะวันออกบ้านพักบริเวณตลาดกิมหยง เวลานั้น และเตี้ยนี้ตรงนั้นห้างสรรพสินค้า บazaar โรงแรมรักไท โรงแรมถิ่นเอก สมัยก่อนจากนี้เป็นโรงพยาบาลกลางแปลง โรงพยาบาลกั้นด้วยผ้าเด้นท์ ถูกไฟไหม้หมดสภาพไป ต่อมาก่อสร้างเป็นตลาดนัดกลางแจ้ง รื้อตลาดนัดกลางแจ้งสร้างห้องแถวไม้ชั้นเดียว เลิกจากห้องแถวไม้ชั้นเดียว สร้างอาคารตึกโรงแรมรักไท โรงแรมถิ่นเอก ด้านทิศตะวันออกถึงบริเวณวัดฉือฉางเวลานี้ แนวถนนทุกสารสร้างสรรค

แปลงที่๒ ตั้งแต่๔แยกป้อมไฟเชิงสะพานลอย ถนนกรมทางหลวง (เตี้ยนี้ถนนเพชรเกษม) เป็นทุ่งนาปลักกะพ้อ มีต้นกะพ้อล้อมรอบเป็นกำแพง เป็นที่นาชายสัก บุญมีและได้ขายไป ต่อจากนั้นเป็นทุ่งหญ้าเป็นหนองบึง เป็นเกาะปลวกไม้ล้มลุกเรียกเกาะหัวชัน เป็นทุ่งหญ้าไปถึงเขตติดต่อกับดินนายคง อินทะสะโร(ลุงคง)ที่ดินดังกล่าวนี้สมัยหนึ่งเห็นคนจีน นำมะพร้าวไปปลูกและเห็นหลักเกษตรปักเป็นระยะ จึงรู้แน่ชัดว่าเป็นที่ดินของเค้าแก่กิมหยง มะพร้าวที่นำไปปลูกไม้กันตั้งราก ทั่วควายกินหมด ทางทิศตะวันตกเป็นแนวเขตทางรถไฟทางทิศตะวันออกแนวเขตที่ดินกรมทางหลวง (ตอนนั้นชื่อถนนเพชรเกษมยังไม่)

ต่อมาหลังสงครามญี่ปุ่น พ.ศ.๒๔๘๔ เค้าแก่กิมหยงได้ตัดเป็นแนวทางถนนได้เปลี่ยนวิธีการเสริมสร้างปรับปรุงถนนตามที่ได้วางแนวไว้ก่อนให้ได้มาตรฐานถนนดินลูกรัง มีป้ายบอกชื่อถนนฉือฉางกุล ชิวานุสน์ (เข็มรัฐ) จึงแน่ชัดว่าเป็นถนนของเค้าแก่กิมหยง หลังจากนั้นได้เปลี่ยนเจ้าของกรรมสิทธิ์ โดยการโอนให้ มอบให้ขายให้ผู้อื่นไปบางส่วน เท่าที่เห็นขายให้

ท่านผู้มีเงินไปบางส่วน และบางส่วนบริจาคการกุศลสร้างสุเหร่า และโรง
พระจีน ได้เปลี่ยนกรรมสิทธิ์การครอบครองกันมาหลายท่าน

แปลงที่๓ ทางทิศตะวันตกทางรถไฟ ทิศตะวันออกของวัด
โคกเสม็ดชุน เป็นทุ่งนาตอน และเป็นปลัก ชาวบ้านเรียกปลักขอน เดิมเป็นที่
นาของนางง่วน นางชีด้วง สระระ ต่อมาได้ขายให้เจ้าแก้วกิมหยงครอบครอง
กรรมสิทธิ์ ต่อมาเจ้าแก้วกิมหยงได้มอบที่ดินส่วนหนึ่งให้ในเครือศาสนา
คริสต์สร้างโรงพยาบาลชื่อโรงพยาบาลมิชชั่น

แปลงที่๔ ที่ดินด้านเหนือบริษัทสาธารณูปโภคจำกัด ถนนเสน่หา
นุสรณ์ ก่อนพ.ศ. ๒๕๑๓ (สมัยเป็นโรงไฟฟ้า) เดี่ยวนี้โรงแรมบี.พี-
แกรนด์ทาวเวอร์และต่อมาทางทิศเหนือโรงเรียนจีน เดี่ยวนี้เป็นโรงแรม
สากลโฮเต็ล ต่อจากนั้นไปทางทิศตะวันออกถึงคลองเตยเป็นที่ดินของ
เจ้าแก้วกิมหยง ซึ่งตอนนั้นเป็นป่าไม้ล้มลุก และเป็นแถวถนนดิน ต่อมาหลัง
สงครามญี่ปุ่น(พ.ศ.๒๔๘๔)บางตอนเป็นห้องแถวไม้ชั้นเดียวและมีป้ายบอก
ชื่อถนนกิมประดิษฐ์ ชื่อทิศและหยงวิถี(คือชื่อกิมหยง)เจ้าแก้วกิมหยง

เดี่ยวนีถนนหยงวิถีหมดสภาพไปแล้ว เป็นถนนธรรมบุญวิถี
เมื่อก่อนถนนธรรมบุญวิถีจากสถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่มาถึงถนนสาย ๓
(เป็น๓แยก) หันไปทางตะวันออกไม่ได้เพราะบ้านเรือนติดแถว๒ชั้นไม้ครึ่ง
กั้นขวางอยู่ (บ้านคูลินทันตแพทย์) (เล่าขาว)ถนนธรรมบุญวิถีหมดเพียง
๓แยกนี้

ต่อมาถึงตึกพานิชย์ที่กั้นขวาง (เล่าขาว) และบ้านคูลินทันตแพทย์
ถูกไฟไหม้หมดสภาพไป ถนนธรรมบุญวิถีเปิดถึงถนนเสน่หานุสรณ์ถึง
โรงเรียนแสงทอง ป้ายบอกชื่อถนนหยงวิถีก็หมดสภาพสูญหายไป ต่อมาทาง
เทศบาลหาดใหญ่ ขยายเขตออกไป เป็นชื่อถนนธรรมบุญวิถีไปถึงโรงเรียน
อุดมศึกษาพานิชยการ ถึงถนนกาญจนวนิช เป็นชื่อถนนธรรมบุญวิถี
ตลอดไป

ที่ดินปลักมตหนอย เป็นพื้นที่ราบสูงหลายสิบไร่ ฤดูแล้งน้ำแห้งเดือน
อ้ายเดือนขี้ไต้ไม่ท่วม เจ้าของสัตว์เลี้ยงนำวัวควาย มาพักอาศัยที่นั่น ครั้ง
แรกผู้เขียนไม่แน่ชัดว่าใครเป็นเจ้าของครอบครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินแห่งนี้
มาทราบตอนหลังสงครามญี่ปุ่นว่าเจ้าแก้มทองฯเป็นกรรมสิทธิ์การครอบ
ครองที่ดินแปลงนี้ เพราะการสุขาภิบาล (ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล
หาดใหญ่) เจ้าแก้มทองฯ ไปควบคุมดูแลคนงานสร้างบ้านห้องแถวไม้ชั้น
เดียว หลังคามุงจาก และวางแนวตัดถนนในเขตที่ดินครอบครองโดย
นายवास บุญวรรณโณอดีตบ้านตำบลคองหงษ์เป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการทั่วไป
และ นายชิกิม แซ่จ้องเป็นช่วงสถาปนิก

เพราะสมัยนั้นทางการเทศบาลยังไม่ได้ใช้กฎหมายควบคุมก่อสร้าง
อาคาร เจ้าแก้มทองฯ ตั้งสำนักงาน (ออฟฟิต) ที่ถนนหอมหวล ๓แยกห้อง
แถวไม้ชั้นเดียว และทราบว่าเจ้าแก้มทองฯได้บริจาคที่ดินส่วนหนึ่งให้เครือ
ศาสนาครีตส์สร้างโรงเรียน ชื่อโรงเรียนแสงทอง และส่วนหนึ่งมอบให้
สมาคมสร้างโรงเรียนชื่อโรงเรียนศรีนคร ซึ่งอยู่ตรงกันข้าม ด้าน
ทิศตะวันออกติดต่อกับปลักมตหนอยใกล้โรงแรมโนราห์เดี๋ยวนี้ ปลักมตหนอย
เจ้าของที่ดินถมเป็นที่ราบและอีกส่วนหนึ่งไปทางทิศใต้มอบให้มูลนิธิ
มิตรภาพสงเคราะห์ สร้างโรงเรียนอนุสาวรีย์ม้าฮิ้นที่ประตูและด้าน
ทิศตะวันตกติดต่อกับโรงเรียนไปทางทิศใต้เป็นส่วนผัคนเงินถึงถนนศรีภูวนาท
เดี๋ยวนี้เป็นตึกพาณิชย์จัดสรรคองเปลี่ยนเจ้าของกรรมสิทธิ์การปกครอง
ไปหมด

ต่อมานายवास บุญวรรณโณ และคนอื่นๆที่เจ้าแก้มทองฯไว้เนื้อ
เชื่อใจมอบหมายให้ควบคุมดูแลกิจการทั่วไป เข้าชั้นชราและได้ถึงแก่กรรมไป
พร้อม นายवास บุญวรรณโณ ต่อจากนั้น เจ้าแก้มทอง (นายชิกิมทอง)
ได้ถึงแก่กรรมไปด้วย ขาดผู้ปกครองดูแลกิจการพื้นที่แห่งนี้

คุณนายละม้าย (หรือแม่ยายที่ชาวบ้านทั่วไปเรียก) ได้มอบหมายให้
นายวร ทวีรัตน์ อดีตกำนันตำบลคองหงษ์ รับผิดชอบในพื้นที่ดังกล่าว

นายวร ทวีรัตน์ อดีตกำนันตำบลคองหงษ์นี้ (ตอนดำรงตำแหน่ง
กำนัน) ได้ย้ายสำนักงานที่ทำการกำนัน มาตั้งที่ถนนหอมหวล๓แยกต้นหนูน
ห้องแถวไม้ชั้นเดียว ซึ่งสถานที่นั้นเป็นสถานที่ทำงานของเจ้าแก้มทอง

(ออฟฟิส) มาก่อนเพื่อความสะดวกการติดต่อประชาชน และประชาชนมาติดต่อ ได้ดัดแปลงห้องทำงานจากชั้นเดียวเป็นห้อง๒ชั้น ตั้งแต่นั้นมาตแยกถนนหอมหวล โดยคนทั่วไปเรียกตลาดต้นหนูน เพราะต้นขนุนอยู่บนถนนหน้าร้านขายเครื่องตี๋ม ช่วงเช้ามีโต๊ะตั้งวางหมวยและผัก ใกล้ๆมีร้านขายของเบ็ดเตล็ดเป็นตลาดหย่อม มีความเจริญมากขึ้น

ตรงข้ามถนนหอมหวลทางทิศใต้ มีเนื้อที่หลายสิบไร่ เป็นสวนผลไม้ ยืนต้นและไม้ดอก มีเรือนบังกะโล ๑หลัง มีรั้วล้อมรอบขอบชิด ชาวเจ้าผู้เขียนบันทึกเรื่องนี้ ได้รู้จักชอบพอกับเจ้าแก้วกษัตริย์เป็นอย่างดี เนื่องจากตอนนั้นข้าพเจ้าเป็นพนักงานเทศบาล มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการสุขาภิบาลทั่วไปในเขต เทศบาลเมืองหาดใหญ่ ตอนนั้นยังไม่ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง พื้นที่ทั้งหมดนอกจากเป็นสนามหญ้าแล้วเป็นแนวถนนดิน ห้องแถวไม้ชั้นเดียว และสวนผัก

พ.ศ.๒๔๙๒ และเวลาต่อมาทางเทศบาลได้ขยายขอบเขตพื้นที่ออกไป และได้ยกฐานะเป็นเทศเมืองหาดใหญ่ เพราะมีประชาชนมากขึ้น อาคารบ้านเรือนก่อสร้างเป็นมาตรฐาน เพราะกฎหมายควบคุมอาคาร ความเจริญขยายออกไปนอกชานเมือง เท่าที่เห็นปรากฏอยู่เวลานี้

สนับสนุนโดย

สถาบันวิจัยและพัฒนาสุขภาพภาคใต้ (วพส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)